

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Kristina Trumpauskaitė

**TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMAS MOKINIŲ
SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas
Prof. dr. Brigita Janiūnaitė

KAUNAS, 2018

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

TVIRTINU
Krypties studijų programos vadovė
Doc. dr. Berita Simonaitienė

**TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMAS MOKINIŲ
SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE**

Baigiamasis magistro projektas

Edukologija (Kodas 621X20004)

Projektą atliko
Kristina Trumpauskaitė
2018 05 29
kristina.trumpauskaite@ktu.edu

Vadovas
Prof. dr. Brigita Janiūnaitė
2018 05 29

Recenzentas
Prof. dr. Edita Štuopytė
2018 05 29

KAUNAS, 2018

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

.....Kristina Trumpauskaitė.....

(Studento Vardas Pavardė)

.....Edukologija (Kodas 621X20004), antras kursas.....

(Studijų programa, kursas)

Baigiamojo projekto „Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si)
kontekste“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

.....2018-05-29.....

(Data)

.....Kaunas.....

(Vieta)

Patvirtinu, kad mano, Kristinos Trumpauskaitės, baigiamasis projektas tema „Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

_____
(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

_____
(parašas)

Trumpauskaitė, Kristina. *Collaboration between Parents and Teachers in the Context of Social-Emotional Learning at School: Master's Final Project* / supervisor Prof. Dr. Brigita Janiūnaitė. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: Educational sciences (07S).

Key words: Collaboration; Collaboration at School; Collaboration between Parents and Teachers; Social-Emotional Learning.

Kaunas, 2018. 93 p.

SUMMARY

Relevance of the research. Regarding the long-standing situation in Lithuania – the extent of bullying and violence, high rates of suicide, alcohol and psychotropic substances among young people, in recent years Lithuanian schools devote exclusive attention to solving social and emotional problems in order to develop children's emotional literacy and resistance to negative environmental factors. From the current situation, we can state that schools are episodic, inconsistent, lacking in continuity, do not make parents and teachers work to achieve a common goal and result, preventive activities and measures do not achieve long-term results. In this context, from 2017 to 2018, in accordance with the Law on Education of the Republic of Lithuania item 12 of Paragraph 1 of Article 46, coherent and long-term education of social and emotional competences, also called social-emotional learning (SEL), has become mandatory in all schools of the country.

The most efficient way to ensure effective social-emotional learning (SEL) at school is to involve school community members (children, childrens parents, teachers and other community members) as equivalent partners in the overall SEL activities, also planning, organizing, implementing and evaluating these activities (Zins and Elias, 2006). In order to educate the child, based on general SEL principals both in school and in home environment, relationship between parents and educators is emphasized. "The interaction between the childrens parents and teachers, development of cooperation has a decisive role in order to bring up an independent and successful personality" (Miškinienė, Česnavičienė and Veličkienė, 2014, p. 72).

Justification of the problem. There are missing specific researches which analyzes collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning. Thats why the following problematic issues are raised: how and in what forms does parents and teachers collaborate in the context of social-emotional learning at school? What are the peculiarities of parents and teachers collaboration?

The object of the research: Collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning at school.

The aim of this research: to reveal the collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning at school.

Tasks:

1. To discuss the theories of collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning at school;
2. To substantiate the methodology of research of collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning at school;
3. Identify peculiarities of collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning at school.

The methods of the research:

- *Analysis of the scientific literature* was used to discuss the concept and forms of social-emotional learning and the essence and parameters of collaboration between parents and teachers in the context of the social-emotional learning at school.
- *Semi – structured interview* was applied to investigate the peculiarities of collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning at school, based on the opinions of teachers and parents.

Methods of data analysis:

- *Content analysis* was used to analyze obtained data from interview.

Novelty and importance of work. The analysis of scientific literature lets better understand the concepts and forms between parents and teachers of social-emotional learning. Substantiated theoretical model of collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning at school, content analysis was made. Six forms of collaboration between parents and teachers in the context of social-emotional learning was identified, which reveals through main activities. They are implemented using a variety of forms between parents and teachers collaboration: collaboration between parents and teachers, by encouraging positive interaction; volunteering at school; social-emotional learning decision-making at school level; promoting cooperation with the local community; improving children's education (paternity) skills; involving parents in helping their children at home. Emerging challenges and opportunities for collaborative development was identified. The research material can be useful for schools which are looking forward to implement social-emotional learning or for schools which has applied social-emotional learning and has difficulties receiving parents sufficient support and participation. Each school has to choose activities according to the school community members needs, expectations, existing problems and school possibilities (available human and financial resources).

PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ ŽODYNĖLIS

Bendradarbiavimas – tai socialinė sąveika, kuria siekiama organizuoti bendrą veiklą, derinti bendrus veiksmus, vienyti individualias pastangas, kurti bendravimo veiksmų sistemą, plėtoti pagalbos santykius (Vaicekauskienė, 2003).

Pedagogas – asmuo, įgijęs valstybės nustatytą išsilavinimą ir pedagogo kvalifikaciją. Pedagogais vadinami visi visų specialybių mokytojai (Jovaiša, 2007).

Socialinės emocinės kompetencijos – gebėjimai dirbti kartu su kitais, produktyviai mokytis, atlikti svarbiausius vaidmenis šeimoje, bendruomenėje, darbo vietoje (Yoder, 2014).

Socialinis emocinis ugdymas (SEU) – procesas, kurio metu vaikai ir suaugusieji įgyja žinių, nuostatų, įgūdžių ir kompetencijų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingas sprendimų priėmimas (CASEL, 2005).

Tėvų įtraukimas – tėvų dalyvavimas su vaiko ugdymu(si) susijusiose veiklose mokykloje ir namuose, tokiose kaip savanoriška tėvų pagalba mokykloje; reguliarus, lygiavertiškas, bendradarbiavimu ir tarpusavio supratimu grįstas bendravimas su pedagogais; pagalba ir parama vaikams ruošiant namų darbų užduotis; dalyvavimas mokyklos renginiuose, pavyzdžiui, šventėse, mokymuose ar tėvų ir mokytojų konferencijose (Bower ir Griffin, 2011).

Ugdymas – asmenybę kuriantis žmonių bendravimas sąveikaujantis su aplinka bei žmonijos kultūros vertybėmis. Ugdymas – bendriausia pedagogikos kategorija, apimanti auginimą, švietimą, mokymą, lavinimą, auklėjimą, formavimą (Jovaiša, 2007).

LENTELĖS

1.1.1. lentelė. Socialinių emocinių gebėjimų klasifikacija pagal socialines emocines kompetencijas...	19
1.3.1. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant pozityvų bendravimą	33
1.3.2. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant savanorišką veiklą mokykloje	34
1.3.3. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje	35
1.3.4. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene.....	36
1.3.5. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius	36
1.3.6. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose.....	37
2.3.1. lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimyno pagrindimas.....	45
3.2.1. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo proceso, jo poreikio mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU), suvokimas (pedagogų nuomonė).....	51
3.2.2. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	52
3.2.3. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	53
3.2.4. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje (pedagogų nuomonė).....	55
3.2.5. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	56
3.2.6. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	57
3.2.7. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	59
3.2.8. lentelė. Tėvų ir pedagogų dažniausiai naudojamos bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė).....	60
3.2.9. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste: veiksmingiausios, mažiausiai veiksmingos, pageidautinos (pedagogų nuomonė).....	61
3.2.10. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sunkumai (pedagogų nuomonė)	63
3.2.11. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės (pedagogų nuomonė).....	64

3.3.1. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo proceso, jo poreikio mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU), suvokimas (tėvų nuomonė)	65
3.3.2. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė).....	66
3.3.3. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)	67
3.3.4. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje (tėvų nuomonė)	68
3.3.5. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė).....	69
3.3.6. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė).....	70
3.3.7. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė).....	71
3.3.8. lentelė. Tėvų ir pedagogų dažniausiai naudojamos bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)	73
3.3.9. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste: veiksmingiausios, mažiausiai veiksmingos, pageidautinos (tėvų nuomonė)	74
3.3.10. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sunkumai (tėvų nuomonė).....	75
3.3.11. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės (tėvų nuomonė).....	76

PAVEIKSLAI

1.3.7. paveikslas. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste teorinis modelis	39
2.1.1. paveikslas. Tyrimo loginė seka	43

TURINYS

ĮVADAS	11
1. TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO MOKINIŲ SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE TEORINĖS PRIELAIDOS	15
1.1. Socialinio emocinio ugdymo samprata ir formos	15
1.2. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo samprata ir formos	22
1.3. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste parametrai.....	30
2. TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO MOKYKLOJE MOKINIŲ SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE TYRIMO METODOLOGIJA	42
2.1. Tyrimo organizavimas ir eiga	42
2.2. Tyrimo duomenų rinkimo metodo pagrindimas	43
2.3. Tyrimo instrumento pagrindimas.....	44
2.4. Tyrimo imties pagrindimas.....	45
2.5. Tyrimo duomenų apdorojimo metodo pagrindimas.....	46
2.6. Tyrimo etikos principai	47
3. TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO MOKYKLOJE MOKINIŲ SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APIBENDRINIMAS.	48
3.1. Socialinio emocinio ugdymo Lions Quest gyvenimo įgūdžių ugdymo programos „Paauglystės kryžkelės“ pristatymas	48
3.2. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimas: pedagogų interviu rezultatai.....	51
3.3. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimas: mokinių tėvų interviu rezultatai	65
3.4. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimo rezultatų apibendrinimas ir diskusija	77
IŠVADOS	83
REKOMENDACIJOS	86
LITERATŪRA.....	87
PRIEDAI.....	94

IVADAS

Temos aktualumas. Atsižvelgiant į Lietuvoje susidariusią ilgametę padėtį – patyčių ir smurto paplitimo mastą, aukštus savižudybių, alkoholio, psichotropinių medžiagų vartojimo jaunimo tarpe rodiklius, pastaraisiais metais išskirtinis dėmesys Lietuvos mokyklose skiriamas mokinių socialinių ir emocinių problemų sprendimui, siekiant ugdyti vaikų emocinį raštingumą, atsparumą neigiamiems aplinkos veiksniams. Iš susidariusios padėties, galima teigti, kad mokyklų vykdomos epizodinės, nenuoseklios, neturinčios tęstinumo, nevienijančios tėvų ir pedagogų pastangų bendram tikslui ir rezultatui pasiekti, prevencinės veiklos ir priemonės nepasiekia ilgalaikių rezultatų. Šiame kontekste nuo 2017 – 2018 mokslo metų pagal papildytą LR Švietimo įstatymo 46 straipsnio 1 dalies 12 punktą nuoseklus, ilgalaikis socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas, dar kitaip vadinamas – socialiniu emociniu ugdymu (SEU), tapo privalomas visose šalies mokyklose.

Vykdamas socialinį emocinį ugdymą, ugdant mokyklos bendruomenės narių socialines emocijas kompetencijas, kuriant palaikančią mokymo aplinką, naudos gauna visi mokiniai. Longitudiniai tyrimai (CASEL, 2015; Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor ir Schellinger, 2011) rodo, kad SEU padeda sumažinti arba išvengti įvairių elgesio problemų, tokių kaip patyčios; menka mokinių savivertė; kylanti agresija dėl nemokėjimo efektyviai bendrauti, spręsti konfliktus, atpažinti ir valdyti savo emocijas; smurtas prieš kitus arba saviustruktūrinis elgesys; psichotropinių (tabako, narkotinių) medžiagų, alkoholio vartojimas; mažina grėsmę būti pašalintam (-ai) iš ugdymo įstaigos. J. Payton ir kt. (2008) atliktos metaanalizės rezultatai atskleidė, kad sustiprėja SEU procese dalyvavusių mokinių teigiamos nuostatos mokyklos atžvilgiu; mažėja rizikingo elgesio atvejų; gerėja mokinių akademiniai ir socialiniai pasiekimai.

D. Golemano (2009) nuomone, šeima yra pirmoji vaiko mokykla gyvenime, kurioje jis bendraudamas su artimaisiais, mokosi savo jausmų pažinimo, suvokimo, valdymo, mokosi tinkamais būdais išreikšti tiek teigiamas, tiek neigiamas emocijas. Atsižvelgiant į namų aplinkos, šeimos narių svarbą vaiko vertybių ir elgesio formavimuisi, laikomasi nuostatos, jog socialinis emocinis ugdymas turi būti diegiamas ne tik mokykloje, bet ir pratęsimas, palaikomas namų aplinkoje (CASEL, 2015; Elias, 2006). Efektyviausias būdas užtikrinti veiksmingą ir efektyvų socialinį emocinį ugdymą (SEU) mokykloje – įtraukti mokyklos bendruomenės narius (mokinius, mokinių tėvus, pedagogus ir kitus bendruomenės narius) kaip lygiaverčius partnerius į bendrą SEU veiklą, taip pat šių veiklų planavimą, organizavimą, įgyvendinimą ir vertinimą (Zins ir Elias, 2006). Siekiant ugdyti vaiką, remiantis bendrais SEU principais tiek mokyklos, tiek namų aplinkose, akcentuojami bendradarbiavimu grįsti tėvų ir pedagogų santykiai. „Mokinio tėvų ir pedagogų tarpusavio sąveika, kuriama bendradarbiavimo kultūra turi lemiamą vaidmenį, siekiant užauginti savarankišką ir sėkmingą asmenybę“ (Miškinienė, Česnavičienė ir Veličkienė, 2014, p. 72).

Problemos ištirtumas. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tema analizuojama jau ne vieneri metai, tačiau šios temos aktualumas išlieka reikšmingas. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą įvairiais aspektais tyrinėjo Lietuvos ir užsienio mokslininkai. Bendradarbiavimą, tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius, nagrinėjo S. Ališauskienė, L. Miltenienė (2004), L. Miltenienė (2005), H. R. Griffin (2014), K. Jigyel, J. A. Miller, S. Mavropoulou, J. Berman (2018). Bendradarbiavimą pradinėje mokykloje analizavo V. Rupainienė (2008), V. Rupainienė, B. Janiūnaitė (2008), R. Kontautienė (2000; 2010). Bendradarbiavimo tarp mokyklos pedagogų ir mokinių tėvų aktualumą ir naudą tyrė G. R. Lopez, J. D. Scribner, K. Mahitivanichcha (2001), S. B. Sheldon, J. L. Epstein (2002), E. Schaps, V. Battistich, D. Solomon (2004), K. J. Paulsen (2008), R. M. Berns (2009), E. Perrault, R. McClelland, C. Austin, J. Sieppert (2011). Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimo galimybes, tėvų įtraukimą į mokyklos veiklą analizavo Epstein, J. L. (1995; 2008), S. Dapkienė (1997), J. L. Epstein, K. C. Salinas (2004), S. Graham-Clay (2005), M. R. Warren, S. Hong, C. L. Rubin ir kt. (2009), B. M. Radu (2011), G. Čiuladienė, A. Valantinas (2012; 2013), D. Martišauskienė (2014), L. K. Schalla (2015), G. Šlušnienė, D. Parišauskienė, A. Balčėtienė (2018). Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimą sprendžiant vaikų socializacijos problemas, tėvų vaidmenį kuriant saugią mokyklos bendruomenės aplinką nagrinėjo S. B. Sheldon, J. L. Epstein (2002), R. M. Berns (2009), O. Merfeldaitė (2009), I. Leliūgienė, G. Simanavičiūtė (2010), I. Leliūgienė, A. Kaušylienė (2012), L. Šlušnys, D. Šukytė (2016).

Socialinį emocinį ugdymą įvairiais aspektais tyrinėjo J. E. Zins, M. J. Elias (2006), N. Yoder (2014). Socialinio emocinio sampratą ir apibrėžimus nagrinėjo M. J. Elias, J. E. Zins, R. P. Weissberg, K. S. Frey, M. T. Greenberg ir kt. (1997), M. J. Elias (2006), C. Cefai, P. Cooper (2009), D. Goleman (2009), A. Valantinas (2009), L. Šlušnys, D. Šukytė (2016) ir kt. Socialinio emocinio ugdymo naudą vaikų savijautai ir mokymosi rezultatams pagrindė ir analizavo J. A. Durlak, R. P. Weissberg, A. B. Dymnicki, R. D. Taylor, K. B. Schellinger (2011), J. Payton, R. P. Weissberg, J. A. Durlak, A. B. Dymnicki, R. D. Taylor, K. B. Schellinger, M. Pachan (2008).

Problemos pagrindimas. Nepaisant to, vis dar pasigendama konkrečių tyrimų, analizuojančių tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste. Todėl keliami šie probleminiai klausimai: kaip, kokiomis formomis vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste? Kokiais ypatumais pasižymi tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste?

Tyrimo objektas: tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste.

Tyrimo tikslas – atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste.

Uždaviniai:

1. Aptarti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste teorines prielaidas;
2. Pagrįsti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimo metodologiją;
3. Nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus.

Tyrimo metodologinės nuostatos:

- *Humanistinė teorija* (atstovai: Maslow, A., Allport, G. W., Rogers C.), akcentuojanti ugdytinio intelektualinių ir emocinių galių skatinimą per nuoširdų bendravimą, teigiamą ugdytinio vertinimą (savivertę), ugdymo proceso optimizavimą, atsižvelgiant į ugdytinių poreikius, ugdymo veiklos planavimą kartu su ugdytiniu, padedant ugdytiniui suvokti save, skatinant motyvaciją veiklai (Ušeckienė, 2003).
- *Socialinio konstruktyvizmo teorija* (atstovai: Vygotsky, L., Berger, P. L., Luckman, T.), išplečianti mokymosi funkcijas, be žinių konstravimo, sutelkianti dėmesį į psichinių bei socialinių gebėjimų formavimąsi (Martišauskienė, 2008). Teigiama, kad „žinios yra bendradarbiavimo, vykstančio sociokultūriniame kontekste dalijantis informacija, diskusijų, susitarimų interaktyvių procesų metu, rezultatas” (Gedvilienė ir Kankevičienė, 2014).

Tyrimo metodai. Duomenų rinkimo ir duomenų analizės metodai.

Duomenų rinkimo metodai:

- *Mokslinės literatūros analizė* atlikta, siekiant aptarti socialinio emocinio ugdymo sampratą ir formas, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste esmę ir parametrus.
- *Iš dalies struktūruotas interviu* taikytas, siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, remiantis pedagogų ir tėvų nuomonėmis.

Duomenų analizės metodai:

- *Kokybinė turinio (content) analizė* naudota interviu metu gautų duomenų sisteminimui ir analizei.

Darbo naujumas ir reikšmingumas. Atlikta mokslinės literatūros analizė leidžia geriau suvokti socialinio emocinio ugdymo, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo sampratas ir formas. Pagrįstas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste teorinis modelis, atliktas kokybinis tyrimas. Išskirtos šešios tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sritys, kurios pasireiškia per bendras veiklas, jų įgyvendinimui naudojant įvairias tėvų ir pedagogų

bendradarbiavimo formas (priemonės, metodus): tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant pozityvų bendravimą; savanorišką veiklą mokykloje; su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje; skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene; tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius; įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose. Išryškinti kylantys sunkumai ir bendradarbiavimo tobulinimo galimybės. Tyrimo medžiaga gali būti naudinga mokykloms, kurios planuoja diegti socialinį emocinį ugdymą, arba įgyvendindamos SEU nesulaukia pakankamo tėvų palaikymo ir dalyvavimo jų vaikų socialinių emocinių kompetencijų ugdyme. Kiekviena mokykla veiklas turėtų pasirinkti pagal mokyklos bendruomenės narių poreikius, lūkesčius, esančias problemas ir pačios mokyklos galimybes (turimus žmogiškuosius, finansinius išteklius).

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, trys dalys (teorinė, metodologinė ir empirinė), išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (85 šaltiniai), 30 lentelių, 2 paveikslai ir 14 priedų. Darbo apimtis be priedų – 93 lapai.

1. TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO MOKINIŲ SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE TEORINĖS PRIELAIDOS

Šioje dalyje nagrinėjamos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste teorinės prielaidos. 1.1. skyriuje analizuojama socialinio emocinio ugdymo samprata ir formos. 1.2. skyriuje gilinamasi į tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo sampratą, galimas bendradarbiavimo formas. 1.3. skyriuje aptariama tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste esmė ir parametrai.

1.1. Socialinio emocinio ugdymo samprata ir formos

Siekiant atskleisti socialinio emocinio ugdymo sampratą, šiame skyriuje aptariama socialinio emocinio ugdymo esmė, apibrėžimų įvairovė, socialinių emocinių kompetencijų ir jas sudarančių gebėjimų klasifikacija. Siekiant atskleisti socialinio emocinio ugdymo formas, nagrinėjamos šio proceso įgyvendinimo strategijos ir būdai mokyklose.

Socialinio emocinio ugdymo (SEU) vystymosi pradžia svariai įtaką turėjo D. Golemanas. Jis bandė atskirti dvi susijusias sąvokas – emocinį intelektą ir emocinę kompetenciją, kuri, pasak jo, yra išmoktas gebėjimas, pagrįstas emociniu intelektu. Emociniu intelektu įvardintos prielaidos gebėjimams, emocine kompetencija – jau įvaldyti gebėjimai. D. Golemano nuomone, žmogus, pasižymintis aukštu emociniu intelektu, nebūtinai bus išplėtojęs socialines emocines kompetencijas. Aukštas emocinis intelektas tik sudaro tam palankesnes sąlygas (Remeikaitė ir Lekavičienė, 2002). Toks tyrėjo požiūris leido daryti prielaidą, kad žmogaus socialines ir emocines kompetencijas galima ir reikia ugdyti. Tęsdamas tyrimus, 1994 metais D. Golemanas kartu su filantropė, pedagoge E. R. Growald bei kitais bendraminčiais įkūrė *Akademino, socialinio ir emocinio ugdymo bendradarbiavimo organizaciją CASEL* (angl. *Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning*) (toliau - *CASEL*). Įkurta Čikagos Iliojaus universitete, *CASEL* vienijo pedagogus, mokslininkus ir politikus kuriant SEU teoriją bei praktiką mokyklos kontekste. Pirmaisiais veiklos metais sukaupiti svarūs moksliniai faktai, įrodantys SEU teigiamą naudą mokinių sėkmei mokykloje, sveikatai, gerai savijautai, tarpasmeniniams ir šeimos santykiams, mokinių pilietiškumui. 1997 metais *CASEL* apibendrinus savo tyrimus, pedagogų bendruomenei pristatė socialinio emocinio ugdymo kaip proceso sampratą, rekomendacijas taikymui švietimo praktikoje knygoje „*Promoting Social and Emotional Learning: Guidelines for Educators*” (Elias ir kt., 1997), kuri buvo išplatinta daugiau kaip šimtui tūkstančių *Supervizijos ir mokymo turinio vystymo asociacijos (the Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD))* narių. Po šios knygos išleidimo, susidomėjimas socialiniu emociniu ugdymu reikšmingai išaugo. *CASEL* toliau sistemingai, nuosekliai dirba plėtojant ir populiarinant SEU, teikia informaciją apie programų įgyvendinimą, vykdo SEU stebėseną (*CASEL*, 2005). Apibendrinus galima teigti, jog 1994 metais D. Golemano kartu su kolegomis įkurta

Akademinio, socialinio ir emocinio ugdymo bendradarbiavimo organizacija (CASEL) – socialinio emocinio ugdymo pradininkė pasaulyje. Šią organizaciją galima apibūdinti kaip tarptautinę lyderę apibrėžiant, plėtojant bei populiarinant SEU lauką.

Pasak CASEL (2005, p. 3), socialinis emocinis ugdymas (SEU) – „procesas, kurio metu vaikai ir suaugusieji įgyja žinių, nuostatų, gebėjimų ir kompetencijų šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas, atsakingas sprendimų priėmimas“.

M. J. Eliaso ir kt. (1997) nuomone, SEU yra procesas, kurio metu mokomąsi atpažinti ir valdyti emocijas, išsikelti ir siekti pozityvių tikslų, priimti tinkamus sprendimus, etiškai elgtis, plėtoti sėkmingus tarpusavio santykius, mokomąsi empatijos kitiems, tinkamai valdyti kylančias įvairias tarpasmenines situacijas.

SEU taip pat apibrėžiamas kaip procesas, kurio metu vaikams padedama iš(si)ugdyti gebėjimus kurti ir palaikyti pozityvius santykius, elgtis efektyviai ir etiškai susidorojant su gyvenime kylančiais iššūkiais (Zins, Bloodworth, Weissberg ir Walberg, 2007). Kitaip sakant, SEU strategijos, vaikams padeda mokytis atpažinti ir valdyti emocijas, mąstyti apie savo jausmus, galvoti, kaip jie turėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje. Tai mokiniams padeda išmokti atsakingai priimti sprendimus, modeliuoti savo elgesį atsižvelgiant į kylančias emocijas bei jų valdymą, veikti apgalvojant pasekmes, daromą įtaką kitiems.

C. Cefajus ir P. Cooperis (2009) SEU apibūdina kaip ugdymo procesą, kurio pagalba žmogus vysto santykio su savimi ir santykio su kitais kompetencijas, tokiu būdu įgydamas bei tobulindamas socialinius ir emocinius gebėjimus.

Šią sąvoką panašiai aiškina ir D. Golemanas (1995; 2009), kuris socialinį emocinį ugdymą apibūdino kaip pagrindinių socialinių ir emocinių kompetencijų plėtojimo procesą. Įvaldžius SEU metu ugdomas kompetencijas, asmenys išmoksta formuoti savo elgesį nebe atsitiktinai, veikiami išorinių aplinkybių, o remiantis savo vidiniais įsitikinimais, vertybėmis ir jausmais, išmoksta suprasti ir rūpintis kitais, priimti teisingus sprendimus, prisiimti atsakomybę už savo pasirinkimus ir elgesį (Bear ir Watkins, 2006). Pasak D. Golemano (2009), SEU padeda vaikams bei suaugusiems asmenims įgyti ir tobulinti socialinius emocinius gebėjimus, kurie reikalingi sėkmingai adaptacijai bei veiklai visuomenėje. Socialinio emocinio ugdymo metu pedagogai, mokinio šeima, vietos bendruomenė skatinami veikti kaip partneriai, padedant mokiniams mokytis, kaip kurti, išlaikyti teigiamus tarpusavio santykius, spręsti problemas, valdyti emocijas, ugdyti savikontrolę, elgtis etiškai.

Analizuojant edukologinę ir psichologinę literatūrą pastebėta, jog daugelio autorių darbuose (Bear ir Watkins, 2006; CASEL, 2005; 2012; 2015; Cefai ir Cooper, 2009; Elias ir kt., 1997; Goleman, 1995; 2009; Yoder, 2014; Zins, Bloodworth, Weissberg ir Walberg, 2007) SEU apibūdinamas įvairiai,

tačiau suprantamas panašiai. Autoriai išryškina socialinių emocinių kompetencijų, socialinių emocinių gebėjimų tobulinimą, mokantis atpažinti ir valdyti savo ir kitų emocijas, išsikelti ir siekti pozityvių tikslų, priimti tinkamus sprendimus, etiškai elgtis, kurti ir palaikyti sėkmingus tarpusavio santykius, tinkamai valdyti kylančias įvairias tarpasmenines situacijas bei būti geriau pasiruošusiems veikti gyvenime iškilus sunkumams. *Apibendrinant galima teigti, jog šiame darbe bus remiamasi šiuo nagrinėjamos sąvokos apibrėžimu: socialinis emocinis ugdymas – tai asmens socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo procesas, kurio metu ugdomi vaikų ir suaugusiųjų socialiniai emociniai gebėjimai šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas ir atsakingas sprendimų priėmimas.*

Siekiant visapusiškai suvokti SEU sampratą, tikslinga pasigilinti į socialinės emocinės kompetencijos sąvoką. N. Yoderis (2014) socialines emocines kompetencijas apibūdino kaip gebėjimus dirbti kartu su kitais, produktyviai mokytis, atlikti svarbiausius vaidmenis šeimoje, bendruomenėje, darbo vietoje. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad socialinės emocinės kompetencijos yra susijusios, tačiau negali būti prilyginamos ar tapatinamos su emocinio intelekto sąvoka, įsidarbinimo įgūdžiais, 21-ojo amžiaus įgūdžiais, pozityvia jaunimo raida, charakterio ugdymu. Taip pat neteisingas suvokimas, jog tai asmens savybių rinkinys. Socialines emocines kompetencijas tiksliau apibūdina požiūris, kad tai gebėjimai, kurie gali būti išmokti ir pritaikomi įvairaus amžiaus žmonių – nuo vaikų iki suaugusiųjų bet kuriuo jų gyvenimo etapu (Kendziora ir Yoder, 2016). Taigi, galima teigti, kad tam tikrų socialinių emocinių gebėjimų visuma sudaro atitinkamas socialines emocines kompetencijas. *Apibendrinant galima teigti, jog šiame darbe bus remiamasi šiuo nagrinėjamos sąvokos apibrėžimu: socialinės emocinės kompetencijos – asmens gebėjimai, pasireiškiantys atpažįstant, suprantant ir valdant emocijas, suprantant ir rūpinantis kitais, sėkmingai bendraujant ir dirbant su kitais, produktyviai mokantis, sėkmingai atliekant vaidmenis šeimoje, bendruomenėje, darbo vietoje.*

Analizuojant mokslinę literatūrą paaiškėjo, kad autoriai (CASEL, 2005; 2012; 2015; Goleman, 2001; Yoder, 2014; Kendziora ir Yoder, 2016; SEU institutas, 2014; Weissberg, Durlak, Domitrovich ir Gullotta, 2015) išskiria penkias tarpusavyje susijusias socialines emocines kompetencijas, kurios sudaro socialinio emocinio ugdymo esmę:

1. *Savimone* (angl. *self-awareness*) – gebėjimas tiksliai atpažinti savo emocijas ir mintis, suvokti jų įtaką elgsenai. Savimonės kompetencija susijusi su savo emocijų, asmeninių tikslų ir vertybių supratimu. Tai apima savo asmeninių privalumų ir trūkumų vertinimą, pozityvų požiūrį, optimizmo pojūčius;
2. *Savęs valdymo kompetencija* (angl. *self-management*) – asmens gebėjimas valdyti savo emocijas, mintis ir elgesį įvairiose gyvenimo situacijose. Tai apima gebėjimus atidėti

pasitenkinimą, valdyti stresą, kontroliuoti impulsus ir atkakliai siekti savo asmeninių ir akademinų tikslų;

3. *Socialinis sąmoningumas* (angl. *social awareness*) – gebėjimas suprasti ir įsijausti į kito žmogaus esančio iš skirtingo socialinio sluoksnio ir kultūros padėtį. Tai apima gebėjimus suprasti socialines elgesio normas ir atpažinti socialinę (šeimos, mokyklos, bendruomenės) paramą ir palaikymą;
4. *Tarpasmeniniai įgūdžiai* (angl. *relationship skills*) – tai asmens gebėjimas kurti ir palaikyti sveikus ir naudingus santykius su įvairiais žmonėmis ar grupėmis. Tai apima gebėjimus aiškiai kalbėti, aktyviai klausytis, bendradarbiauti, spręsti konfliktus, prireikus paprašyti pagalbos bei pasiūlyti pagalbą kitiems; gebėti atsilaikyti socialiniam spaudimui.
5. *Atsakingas sprendimų priėmimas* (angl. *responsible decision making*) – asmens gebėjimas priimti tinkamus sprendimus, susijusius su asmeniniu elgesiu ir socialine sąveika. Atsakingo sprendimų priėmimo kompetencijai priklauso gebėjimai suprasti ir laikytis etikos normų, saugumo taisyklių, elgesio normų, įvertinti įvairių veiksmų pasekmes, skirti daugiau dėmesio savo ir kitų žmonių sveikatai bei gerovei.

Šios penkios pagrindinės socialinės emocinės kompetencijos atspindi *santykio su savimi* ir *santykio su kitais* sritis. Savimonės ir savęs valdymo kompetencijos priskiriamos santykio su savimi, tuo tarpu, socialinio sąmoningumo ir tarpasmeninių įgūdžių - santykio su kitais sritims. Penktoji kompetencija – atsakingas sprendimų priėmimas, priskiriama tiek individualiems, tiek socialiniams procesams, todėl galima teigti, jog atstovauja abiejoms sritims (CASEL, 2015).

Socialinės emocinės kompetencijos sujungia tam tikrus socialinius emocinius gebėjimus, kurie reikalingi vaikams ir suaugusiesiems, siekiantiems būti sėkmingais mokykloje, karjeroje bei asmeniniame gyvenime. Apibendrinant CASEL (2005), D. Golemano (2001), N. Yoderio (2014), *Socialinio emocinio ugdymo (SEU) instituto* (2014) kiekvienai iš penkių pagrindinių socialinio emocinio ugdymo kompetencijų priskiriamus socialinius emocinius gebėjimus, pateikiama socialinių emocinių gebėjimų klasifikacija pagal socialines emocines kompetencijas (žr. 1.1.1. lentelę).

Savimonė – savo emocijų ir vertybių, kurios didintų atsparumą neigiamai aplinkai ir gebėjimui save kontroliuoti, žinojimas. Šią kompetenciją sudaro šie gebėjimai: savo ir kitų emocijų atpažinimas ir supratimas; tikslus savęs suvokimas (savivoka); savo stiprybių, silpnybių, poreikių ir vertybių atpažinimas ir supratimas; savigarba. Pavyzdžiui, mokinių požiūris į savo stiprybes ir silpnybes daro įtaką jų akademinės srities pasirinkimams, kiek laiko jie skirs užduotims, kreipsis mokymosi pagalbos ar pasirinks neužbaigti nesuprantamos užduoties iki galo.

Savęs valdymo kompetencija – emocijų ir elgesio valdymas siekiant savo tikslų. Ją sudaro gebėjimas tinkamai išreikšti emocijas (savitvarda); tikslų nusistatymas; motyvacija, optimizmas ir disciplina; impulsyvumo, neigiamų emocijų kontrolė; streso valdymo gebėjimai; organizaciniai

gebėjimai. Mokymosi procese mokiniams svarbu gebėti atpažinti ir valdyti savo emocijas, jas pakreipti reikiama, naudinga linkme. Susidūrus su sunkumais, išlikti motyvuotam, atkakliai ir disciplinuotai siekti savo nusistatytų tikslų, susidoroti su nerimu, neužtikrintumu savimi mokymosi procese.

Socialinis sąmoningumas, t. y. supratimas ir empatija kitų atžvilgiu, susideda iš gebėjimų: empatija; socialinės įvairovės pripažinimas; individualių, grupinių panašumų ir skirtumų atpažinimas; atsakomybė už kitus. Šie gebėjimai mokiniams reikalingi prisitaikant grupės, klasės, mokyklos aplinkoje, analizuojant ir interpretuojant tekstą, dalyvaujant bendrose veiklose, diskusijose.

1.1.1. lentelė. Socialinių emocinių gebėjimų klasifikacija pagal socialines emocines kompetencijas (sudaryta autorės, remiantis CASEL (2005), Golemanu (2001), Yoderiu (2014), SEU institutu (2014))

SOCIALINĖ EMOCINĖ KOMPETENCIJA	SOCIALINIAI EMOCINIAI GEBĖJIMAI
SAVIMONĖ (angl. <i>self-awareness</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Savo ir kitų emocijų atpažinimas ir supratimas Tikslus savęs suvokimas (savivoka) Savo stiprybių, silpnybių, poreikių ir vertybių atpažinimas ir supratimas Savigarba
SAVĖS VALDYMO KOMPETENCIJA (angl. <i>self-management</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Gebėjimas tinkamai išreikšti emocijas (savitvarda) Tikslų nusistatymas Motyvacija, optimizmas ir disciplina Impulsyvumo, neigiamų emocijų kontrolė Streso valdymo gebėjimai Organizaciniai gebėjimai
SOCIALINIS SĄMONINGUMAS (angl. <i>social awareness</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Empatija Socialinės įvairovės pripažinimas Individualių, grupinių panašumų ir skirtumų atpažinimas Atsakomybė už kitus
TARPASMENINIAI ĮGŪDŽIAI (angl. <i>relationship skills</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Efektyvi komunikacija Socialinis įsitraukimas Santykių kūrimas Bendradarbiavimo gebėjimai Derybiniai gebėjimai Konfliktų valdymas Gebėjimas ieškoti pagalbos Gebėjimas suteikti pagalbą kitiems
ATSAKINGAS SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS (angl. <i>responsible decision making</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Problemos identifikavimas Situacijos analizė Problemų sprendimo gebėjimai Įsivertinimo gebėjimai (savirefleksija) Asmeninė, socialinė, moralinė atsakomybė priimant sprendimus

Tarpasmeninių įgūdžių kompetencija – svarbi pozityvių santykių formavimui, sėkmingam darbiui komandoje, veiksmingam konfliktų sprendimui. Ją sudaro: efektyvi komunikacija; socialinis

įsitraukimas; santykių kūrimas; bendradarbiavimo gebėjimai; derybiniai gebėjimai; konfliktų valdymas; gebėjimas ieškoti pagalbos; gebėjimas suteikti pagalbą kitiems.

Atsakingas sprendimų priėmimas – moralūs ir apgalvoti, teisingi sprendimai, susiję su asmeniniu ir socialiniu elgesiu: problemos identifikavimas; situacijos analizė; problemų sprendimo gebėjimai; įsivertinimo gebėjimai (savirefleksija); asmeninė, socialinė, moralinė atsakomybė priimančiam sprendimui. Šie gebėjimai svarbūs mokiniams mokantis atsakingai ir moraliai elgtis, planuoti užduotis, ieškoti sprendimo būdų, iškilus sunkumams ar netikėtoms kliūtims mokymosi procese, apmąstyti savo veiklą, poelgius, jų pasekmes ateityje, mokytis iš savo ir kitų klaidų.

Apibendrinant galima teigti, jog išanalizavus mokslinę literatūrą, pastebėta, jog daugelis autorių (CASEL, 2005; 2012; 2015; Goleman, 2001; Yoder, 2014; Kendziora ir Yoder, 2016; SEU institutas, 2014; Weissberg ir kt., 2015) išskyrė penkias pagrindines socialines emocines kompetencijas, kurios sudaro socialinio emocinio ugdymo pagrindą:

1. Savimonė;
2. Savęs valdymas;
3. Socialinis sąmoningumas;
4. Tarpasmeniniai įgūdžiai;
5. Atsakingas sprendimų priėmimas.

Šių kompetencijų nuoseklus, ilgalaikis ugdymas mokykloje, lygiagrečiai jį pratęsiant ir palaikant namų aplinkoje, daugelio tyrimų rezultatais rodo SEU naudą: turi teigiamų aspektų mokinių ir suaugusiųjų fizinei ir emocinei gerovei. Socialinių emocinių kompetencijų augimas susijęs su geresniais akademiniais bei socialiniais rezultatais, pagerėjusiais tarpusavio santykiais, bendradarbiavimo įgūdžiais mokykloje, bendruomenėje, darbo vietoje (Kendziora ir Yoder, 2016).

Atskleidus socialinio emocinio ugdymo sampratą, toliau bus aptariamas SEU įgyvendinimas, galimos socialinio emocinio ugdymo formos.

Socialinį emocinį ugdymą *mokykloje* gali įgyvendinti mokyklos darbuotojai – mokytojai, klasių vadovai, pagalbos vaikui specialistai ar kiti apmokyti darbuotojai; taip pat ne mokyklos darbuotojai – SEU instruktoriai ar tyrėjai. Į SEU vykdymą taip pat gali būti įtraukti mokinių tėvai, siekiant įtvirtinti ir pratęsti SEU principus vaiko *namų aplinkoje* (Durlak, Weissberg, Dymnicki ir kt., 2011; Hawkins, Smith ir Catalano, 2004; Valantinas, 2009).

Pažymima, kad dalyvavusieji SEU mokymuose mokyklos pedagogai sėkmingai įgyvendina socialinio emocinio ugdymo programas savarankiškai, be instruktorių ar lektorių nuolatinės pagalbos, dalyvavimo užsiėmimuose. Tai suteikia galimybes integruoti SEU turinį į kasdienį ugdymo procesą mokykloje (Durlak, Weissberg, Dymnicki ir kt., 2011, p. 417).

Siekiant atskleisti SEU formas mokykloje, remiantis išanalizuota moksline SEU literatūra (CASEL, 2015; Durlak, Weissberg, Dymnicki ir kt., 2011; Dusenbury, Calin, Domitrovich ir

Weissberg, 2015; Dusenbury ir Weissberg, 2017; Yoder, 2014; Kendziora ir Yoder, 2016; Valantinas, 2009; Zins, Bloodworth, Weissberg ir Walberg, 2007) išskiriamos trys pagrindinės SEU įgyvendinimo strategijos – būdai:

1. Formaliojo, neformaliojo, papildomo ugdymo galimybių panaudojimas *vykdant nepriklausomas socialinio emocinio ugdymo programas*. Pavyzdžiui, programos gali būti įgyvendinamos klasės valandėlių, papildomų pasirenkamųjų pamokų, būrelių metu (Valantinas, 2009).
2. *SEU temų, socialinių emocinių kompetencijų ugdymo integravimas į ugdymo turinį*. Tokiu būdu ugdymo turinys ir SEU gebėjimai vienas kitą papildo (Zins, Bloodworth, Weissberg ir Walberg, 2007, p. 199). Pavyzdžiui, pamokų metu analizuojant skaitomą tekstą, gilinantis į istorinius įvykius, jų priežastis ar pasekmes, atkreipti mokinių dėmesį į SEU temas (pvz. veikėjų jausmus, jų elgesio pasekmes, galimus alternatyvius, pozityvius elgesio būdus) (Dusenbury ir kt., 2015; Schaps, Battistich ir Solomon, 2004).
3. *Saugios ir rūpinimusi grįstos, bendradarbiauti skatinančios aplinkos kūrimas mokykloje, siekiant artimesnių santykių tarp mokinių, jų tėvų, mokytojų ir kitų mokyklos darbuotojų* (Yoder, 2014; Hawkins, Smith ir Catalano, 2004; Valantinas, 2009). *SEU institutas* (2014), remdamasis M. J. Eliasu (2006, p. 7) pabrėžia, kad mokyklos bendruomenės nariams svarbu žinoti ir suprasti SEU principus, patiemis jais vadovautis, būti susitarus dėl vieningų tikslų, skatinti bendravimą ir bendradarbiavimą, grįžtamąjį ryšį. Jaučiant pozityvų tarpusavio ryšį mokiniams lengviau kreiptis į pedagogus iškilus sunkumams, gerėja mokinių elgesys (Hawkins, Smith ir Catalano, 2004). Pagrindinių vaiko ugdytojų – „tėvų ir mokytojų bendromis pastangomis vieningai ugdant suteikiama papildoma parama mokiniams“ (Elias, 2006, p. 10; Zins, Bloodworth, Weissberg ir Walberg, 2007).

Apibendrinant šį skyrių, galima teigti, kad socialinis emocinis ugdymas – tai asmens socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo procesas, kurio metu ugdomi vaikų ir suaugusiųjų socialiniai emociniai gebėjimai šiose srityse: savo emocijų suvokimas ir valdymas, pozityvių tikslų išsikėlimas ir pasiekimas, kitų globa ir rūpinimasis kitais, pozityvių santykių su kitais kūrimas ir palaikymas, tinkamas tarpasmeninių santykių situacijų valdymas ir atsakingas sprendimų priėmimas.

Socialinės emocinės kompetencijos – asmens gebėjimai, pasireiškiantys atpažįstant, suprantant ir valdant emocijas, suprantant ir rūpinantis kitais, sėkmingai bendraujant ir dirbant su kitais, produktyviai mokantis, sėkmingai atliekant vaidmenis šeimoje, bendruomenėje, darbo vietoje.

*Išanalizavus mokslinę literatūrą, pateikiama socialinių emocinių kompetencijų ir jas sudarančių socialinių emocinių gebėjimų klasifikacija: **savimonė** (savo ir kitų emocijų atpažinimas ir supratimas; tikslus savęs suvokimas (savivoka); savo stiprybių, silpnybių, poreikių ir vertybių atpažinimas ir supratimas; savigarba); **savęs valdymo kompetencija** (gebėjimas tinkamai išreikšti emocijas*

(savitvarda); tikslų nusistatymas; motyvacija, optimizmas ir disciplina; impulsyvumo, neigiamų emocijų kontrolė; streso valdymo gebėjimai; organizaciniai gebėjimai); **socialinis sąmoningumas** (empatija; socialinės įvairovės pripažinimas; individualių, grupinių panašumų ir skirtumų atpažinimas; atsakomybė už kitus); **tarpasmeninių įgūdžių kompetencija** (efektyvi komunikacija; socialinis įsitraukimas; santykių kūrimas; bendradarbiavimo gebėjimai; derybiniai gebėjimai; konfliktų valdymas; gebėjimas ieškoti pagalbos; gebėjimas suteikti pagalbą kitiems); **atsakingas sprendimų priėmimas** (problemos identifikavimas; situacijos analizė; problemų sprendimo gebėjimai; įsivertinimo gebėjimai (savirefleksija); asmeninė, socialinė, moralinė atsakomybė priimant sprendimus).

Siekiant atskleisti SEU formas mokykloje išryškintos trys pagrindinės SEU įgyvendinimo strategijos: formaliojo, neformaliojo, papildomo ugdymo galimybių panaudojimas vykdant nepriklausomas SEU programas; SEU temų, socialinių emocijų kompetencijų ugdymo integravimas į ugdymo turinį; saugios ir rūpinimusi grįstos, bendradarbiauti skatinančios aplinkos kūrimas mokykloje, siekiant artimesnių santykių tarp mokinių, jų tėvų, mokytojų, kitų mokyklos darbuotojų.

Daugelio SEU programų įgyvendinime numatomas ne tik vaikų, pedagogų, kitų mokyklos darbuotojų, bet ir mokinių šeimos narių (dažniausiai tėvų (globėjų)) įtraukimas į SEU. Jauno žmogaus žinios, būdingas elgesys, gebėjimai formuojami ne tik mokykloje, o ir šeimoje stebint tėvų įpročius. Vaikams svarbus artimųjų paskatinimas ir parama. Todėl siekiant ilgalaikių, teigiamų pokyčių, svarbus tėvų į(si)traukimas, aktyvus pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas SEU kontekste. Atsižvelgiant į tai, 1.2. skyriuje bus gilinamasi į bendradarbiavimo sampratą, aptariamos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos.

1.2. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo samprata ir formos

Bendradarbiavimo samprata. Bendradarbiavimo (angl. *collaboration*) terminas, nepaisant plataus vartojimo kasdienėje ir mokslinėje kalbose, neturi vieningos apibrėžties. Analizuojant bendradarbiavimo konceptą pateikiami įvairūs apibrėžimai.

K. J. Paulsen (2008) nurodo, kad bendravimas – neatskiriama bendradarbiavimo dalis. A. Anzenbacheris (1992, p. 228) bendradarbiavimą taip pat glaudžiai sieja su bendravimu. „Bendravimas (komunikacija): Tai žmonių *betarpiškų santykių* sritis. Žmonės bendrauja kaip Aš ir Tu“. Bendravimas – informacijos perdavimo procesas, kurio metu *kuriamas bendras supratimas* tarp dviejų žmonių (Keyton, 2011). Šiam požiūriui antrina ir jį papildo L. Jovaiša (2007, p. 36): „Bendravimas – keitimasis informacija, patirtimi, jos turtinimas žodiniais ir nežodiniais ženklais (signalais)“; „tai žmonių socialinės būties forma, pasireiškianti žmonių *santykių užmezgimu ir palaikymu, draugyste, partneryste*“.

Bendradarbiavimo sąvoka apima ne tik bendravimą (komunikaciją), bet ir *sąveiką, bendrą veiklą, bendrą darbą* su kitais žmonėmis.

Pasak E. Perrault, R. McClellando, C. Austin ir J. Siepperto (2011, p. 283) bendradarbiavimas gali būti apibrėžiamas kaip *ilgalaikiai* žmonių *santykiai*, kurių metu, žmonės anksčiau veikę atskirai, dabar *veikia kartu*, juos apjungia – *įsipareigojimas bendriems tikslams, bendros planavimo pastangos*. H. R. Griffin (2014, p. 9) teigia, kad bendradarbiavimas tai „pasitikėjimas, tarpusavio santykiai tarp dviejų ar daugiau asmenų, kurie *atsisako tam tikros nepriklausomybės, kad užmegztų sąveiką* vieną ar daugiau kartų *dėl bendro tikslo* įgyvendinimo, kurio *negali pasiekti vienas* asmuo”. Panašiai teigia ir M. Fullanas (1998, p. 129) „bendradarbiavimas – *tai bendros veiklos procesas*, kai du ar daugiau individų, turinčių vienas kitą papildančių *įgūdžių, veikdami kartu*, kuria bendrą supratimą, kurio nė vienas iš jų neturėjo anksčiau ir *nebūtų galėję savarankiškai pasiekti*“. V. Vaicekauskienė (2003) bendradarbiavimą apibrėžia kaip *socialinę sąveiką, kuria siekiama organizuoti bendrą veiklą*, derinti bendrus veiksmus, vienyti individualias pastangas, kurti bendravimo veiksmų sistemą, plėtoti pagalbos santykius. S. Ališauskienė ir L. Miltenienė (2004, p. 10) teigia, kad „bendradarbiavimas – tai *darbas kartu*, sujungus intelektualines jėgas, pagalba vienas kitam, bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas”. Apibendrinant pateiktus apibrėžimus galima teigti, kad bendradarbiavimas vyksta bendraujant, sąveikaujant tarpusavyje, kartu atliekant bendrą darbą, bendrą veiklą, vienijant pavienes, individualias pastangas, papildant vienas kito žinias ir gebėjimus.

Autoriai (Anzenbacheris, 1992; Griffin, 2014; Miltenienė, 2005; Patel, Pettittas ir Wilsonas; 2012; Paulsen, 2008; Perrault, McClellando, Austin ir Siepperto, 2011; Rupainienė, 2008) bendradarbiavimo procese taip pat akcentuoja bendro tikslo siekimą.

Pasak A. Anzenbacherio (1992, p. 229), „Bendradarbiavimas (kooperacija): Žmonės bendradarbiauja, siekdami *bendro tikslo*. Materialines gėrybes ir kultūrinės vertybes, kurių jiems reikia savirealizacijai, galima realizuoti tik *veikiant drauge*“. H. Patel, M. Pettittas ir J. R. Wilsonas (2012, p. 1) teigia, kad bendradarbiavimas – ne mažiau dviejų žmonių, kuriuos jungia *bendras darbas* ir *bendri tikslai, tarpusavio sąveika*. Panašiai šią sąvoką supranta ir V. Rupainienė (2008, p. 39), kuri ugdyimo įstaigos bendruomenės subjektų bendradarbiavimą apibūdino kaip kooperatyvią jų veiklą, *išreikštą bendrais tikslais* ir abipusiu įsipareigojimu. Galima teigti, kad veikimas drauge, abipusis įsipareigojimas vienas kitam, susitarimas dėl norimo bendro rezultato sudaro galimybes, papildant vienas kito žinias, gebėjimus, pasiekti norimų tikslų. K. J. Paulsen (2008, p. 313) bendradarbiavimą apibrėžia kaip interaktyvų procesą, kuris *įtraukia įvairias kompetencijas turinčius asmenis*, kurie *dirba kartu*, siekdami išspręsti abipusiai apibrėžtą problemą. Šios abipusiai apibrėžtos problemos gali būti mokymosi ar elgesio sunkumų pobūdžio, nedidelės ar sudėtingos. Autorė (2008, p. 314) *akcentuoja komunikacijos, vieningų tikslų svarbą* bendradarbiavimo procesui teigdama, kad „visi asmenys, dalyvaujantys bendradarbiavimo procese, turi suprasti aptariamas problemas. Jei problemos *nėra*

aiškiai išaiškintos, dalyvaujantys asmenys gali siekti skirtingų tikslų”. Tokiu atveju rizikuojama, kad bendradarbiavimas nevyks. Vietoje jo, žmonės dirbtų toje pačioje vietoje, bet ne kartu.

Autorės D. Anderson-Butcher ir D. Ashton (2004, p. 40), L. Miltenienė (2005, p. 23) apibendrina, kas sudaro bendradarbiavimo pagrindą. Toks struktūriškas apibrėžimo pateikimas leidžia geriau suvokti ir įsigilinti į bendradarbiavimo procesą. Autorių teigimu, bendradarbiavimo pagrindą sudaro: nuolatinė bendradarbiaujančių narių sąveika / interakcija; komunikacija (bendravimas); kooperacija (tam tikra darbo organizavimo forma, kai žmonės ar jų kolektyvai dalyvauja tame pačiame arba artimuose darbo procesuose); *koordinacija (tikslus, suderintas veikimas)*; dalijimasis patirtimi (žinojimu).

Apibendrinant galima teigti, kad bendradarbiavimas – tai bendravimu, bendra veikla, bendrai išreikštais, suderintais tikslais, pagarba ir atvirumu, pasitikėjimu kuriama tarpusavio sąveika.

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas. Pripažįstama, kad tėvai, apskritai vaiko šeima, tai geriausias žinių šaltinis apie vaiką (Goleman, 2009; Loughran, 2008). Iš mokinio šeimos gautą informaciją galima panaudoti kaip pagalbą vaiko supratimui ir vertinimui. Žinojimas, kaip vaikas elgiasi namų ir kitose aplinkose gali padėti mokytojui parinkti geriausiai atitinkančias poreikį veiklas ugdymo procese (Loughran, 2008, p. 35). Be to, V. Rupainienė ir B. Janiūnaitė (2008, p. 73) pastebi: „jei diegiant naujoves dalyvautų tik mokyklos pedagogų bendruomenė, nors ir išsamiai informuojanti mokinius ir jų tėvus apie naujoves, tačiau su jais nesitardama ir nesiruošdama jų diegimui, gali kilti didelis nepasitenkinimas, susipriešinimas, atviras nepritarimas, galintis pasibaigti ne sukurta pridėtine verte, bet suprastėjusia ugdymo kokybe, bendradarbiavimo idėjos sužlugdymu”. Dėl šios priežasties mokinio tėvai, būdami svarbia ir lygiaverte mokyklos bendruomenės dalimi, turėtų dalyvauti „konstruojant ir organizuojant ugdymo procesą mokykloje” (Grincevičienė, 2014, p. 179). Atsižvelgiant į tai, svarbu kurti pasitikėjimą ir skatinti bendruomeniškumo jausmą tarp namų ir mokyklos (Jigyel, Miller, Mavropoulou ir Berman, 2018).

Bendradarbiavimas mokykloje apibūdinamas kaip „komandos narių tarpusavio sąveika, pagrįsta kooperacija, dalijimusi patirtimi ir bendro tikslo siekimu, kai kiekvienas komandos narys jaučia pasitenkinimą bendra veikla. Tai žmonių veiklos pagrindas, leidžiantis kurti ir išlaikyti tvirtą <...> ugdymo įstaigos bendruomenę” (Vietienė ir Malinauskienė, 2015, p. 111). „Tenkinanti ugdymosi poreikius komandos narių bendra veikla, planuojant, sprendžiant problemas, ieškant bendrų problemų sprendimo ir siekiant ugdymosi poreikių tenkinimo efektyvumo” (Leliūgienė, Kaušylienė ir Austynienė, 2015, p. 86).

Šeimos ir mokyklos bendradarbiavimas apibrėžiamas kaip mokyklos darbuotojų ir mokinio šeimos darbas kartu, atsakomybės dalijimasis už rezultatus (Anderson-Butcher ir Ashton, 2004, p. 40; Schalla, 2015, p. 12). Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimas apibūdinamas kaip „vienodais reikalavimais ir žiniomis pagrįstas mokyklos ir tėvų pedagoginis poveikis vaikui, susitarimas

svarbiausiais auklėjimo klausimais, siekiant išvengti vaikų įvairių socialinių problemų arba su jau atsiradusiomis efektyviai susidoroti” (Leliūgienė ir Simanavičiūtė, 2010, p. 114). O. Merfeldaitė (2009, p. 60) apibendrinant teigia, kad „tėvų ir ugdytojų / pagalbos teikėjų bendradarbiavimo pagrindą sudaro nuolatinė bendradarbiavimo proceso dalyvių sąveika, komunikacija, kooperacija ir koordinacija”. K. Jigyelis, J. A. Miller, S. Mavropoulou ir J. Berman (2018, p. 3) bendradarbiavimą švietimo srityje apibūdina kaip šeimos ir mokyklos darbuotojų partnerystę, kuri remiama vieni kitų sprendimais ir kompetencijomis siekiant pagerinti mokinių pasiekimus. Sėkmingam tėvų ir mokyklos bendradarbiavimui, svarbu, kad abi pusės skatintų reguliary, prasmingai išreikštą bendravimą. G. Slušnienė, D. Parišauskienė ir A. Balčėtienė (2018, p. 87) pritaria šiam požiūriui ir bendradarbiavimą apibūdina – tai daugiau nei buvimas drauge, tai nuolatinė komunikacija ir šilti tarpusavio santykiai tarp pedagogų ir tėvelių dirbant vaikų naudai. S. B. Loughran (2008, p. 35) teigia, kad geri tėvų ir pedagogų santykiai reiškia daugiau nei mokytojų teikiamos ataskaitos tėvams apie vaikų elgesį ar pasiekimus. Tai abipusis bendradarbiavimas, kurio metu mokytojai su tėvais dalinasi informacija apie vaiko mokymosi pasiekimus mokykloje, o tėvai – informacija mokytojams apie vaiko elgesį ir pasiekimus namuose. Tai sukuria mechanizmą, kuris leidžia mokytojams įtraukti tėvus į vaiko lavinimą namų aplinkoje, sujungti mokymosi veiklas tarp mokyklos ir namų.

Apibendrinus K. Jigyelio, J. A. Miller, S. Mavropoulou ir J. Berman (2018), S. B. Loughran (2008), G. Slušnienės, D. Parišauskienės ir A. Balčėtienės (2018) tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo apibrėžimus, galima teigti, kad tėvų ir pedagogų sėkmingam bendradarbiavimui ypatingą reikšmę turi bendravimas. D. Martišauskienė (2012), remdamasi atlikto tyrimo rezultatais, nurodo, kad net 90 proc. tėvų mano, jog pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybę lemia geranoriškas pedagogų bendravimas su tėvais, jų nuolatinis įtraukimas į ugdymo įstaigos ir grupines veiklas. Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas, siekiant naudos vaikams, turėtų būti grįstas šiltais tarpusavio santykiais, kurie be nuolatinio kontakto nėra įmanomi. Kadangi ne visi tėvai aktyviai dalyvauja vaiko ugdymo(si) procese, ugdymo įstaiga, siekdama tą kontaktą užmegzti, turėtų imtis iniciatyvos ir kuo dažniau tarpusavyje bendrauti (Slušnienė, Parišauskienė ir Balčėtienė, 2018, p. 88). Galima teigti, kad mokinių tėvai, kaip mokyklos bendruomenės nariai, nėra abejingi mokykloje vykstantiems procesams. B. M. Radusas (2011, p. 102), tyrinėjęs tėvų ir pedagogų įtraukimą į mokyklos veiklas buvusiose komunistinėse šalyse Rytų Europoje, pažymi, jog *dauguma tėvų jaučiasi pajėgūs ir tikisi būti įtraukti į mokyklos veiklas*. V. Grincevičienė (2014, p. 178) taip pat teigia, kad tėvai norėtų glaudesnio bendradarbiavimo su mokykla, „pageidautų, kad ugdymo proceso organizatoriai išiklausytų į jų mintis, siūlymus ir priimdami esminius sprendimus į tai atsižvelgtų.” Tačiau mokinių *tėvai patys iniciatyvos rodyti nelinkę*. Dėl šios priežasties, autorės teigimu, „lyderio statusu besinaudojančiai pedagogų bendruomenei dera ieškoti būdų ir metodų, kaip toliau tobulinti mokyklos ir visuomenės ryšius.” (p. 178).

Mokytojui, konstruojančiam sąveikas su mokinių tėvais būtina siekti kuo išsamiau pažinti pastarųjų nuostatas, turimą bendradarbiavimo patirtį, iniciatyvų kryptingumą, gebėjimą teikti konstruktyvius pasiūlymus (Kontautienė, 2001, p. 51). Bendradarbiavimas sudaro galimybes kiekvienam ugdymo dalyviui viešai išsakyti nuomonę, stiprina pasitikėjimą, taikant siūlomas naujoves, skatina sąmoningai jas koreguoti ir net joms priešintis, didina refleksijos galią, skatina kiekvieną ugdymo dalyvį nuolat tobulėti ir ugdymo procesą suprasti kaip nesibaigiantį nuolatinio tobulinimo procesą (Kontautienė, 2010). A. Hargreavesas (1999, p. 247) pabrėžia, kad bendravimas sudaro sąlygas mokytojams ir tėvams tobulėti ne atskirai apmaštant savo veiklą, o mokantis vieniems iš kitų, taip pasiekiant geresnių rezultatų.

M. R. Warrenas, S. Hong ir kt. (2010) atkreipia dėmesį į tai, kad sėkmingas mokyklos ir tėvų bendradarbiavimas nėra atsitiktinumas ar savaiminis procesas. Jis – „tikslingų abipusių pastangų, kreipiamų kūrybiškos sąveikos idėjoms įgyvendinti ir orientuotų bendradarbiavimo kliūtims įveikti, rezultatas” (Čiuladienė ir Valantinas, 2013, p. 310).

Analizuojant bendradarbiavimą mokykloje verta aptarti A. Hargreaveso (1999, p. 312) sudarytą bendradarbiavimo tipologiją, kurioje išskiriami keturi bendradarbiavimo tipai mokykloje:

- *Individualizmas* – mokyklos bendruomenės narių susvetimėjimas, uždarumas, domėjimasis savo interesais, nenoras kartu tobulėti. Šis tipas pasižymi atsiribojimu, globos vengimu, savininkiškumu savo patirčiai, asmeniniui privatumui, darbo metodams, patirties nesidalinimu, taip siekiant išvengti kritikos, kontrolės ir konkurencijos.
- *Skaldymas (balkanizacija)* – šis bendradarbiavimo tipas pasižymi atskiromis (izoliuotomis), pastoviomis, tarpusavyje rungtyniaujančiomis grupėmis, siekiančiomis užimti tam tikrą poziciją ar įgyti pranašumą. Šio bendradarbiavimo tipui būdinga: uždaros grupuotės, grupės pastovios laike, patekimas į grupę susijęs su statusu ir pareigomis, tarp atskirų grupių yra priešprieša (konkurencija), galimi destruktivūs konfliktai.
- *Tariamasis kolegialumas* – tai mokyklos administracijos sukurtas kolegialumas, kai mokytojų bendradarbiavimo formos pakeičiamos administracijos kontroliuojamomis, saugiai imituojančiomis bendradarbiavimą. Bendradarbiavimas – privalomas, o ne savanoriškas, apribotas (mokytojų iniciatyvos neskatinamos), nukreiptas į diegimą, o ne į tobulinimą, jo padariniai prognozuojami.
- *Bendradarbiavimo kultūra* – darbiniai žmonių santykiai yra savaiminiai ir savanoriški (be prievartos ir vadovų reguliavimo), skatinantys įsipareigoti bei tobulinti organizacijos veiklą, paplitę, tačiau neformalūs, taip pat sunkiai prognozuojami.

Apibendrinant A. Hargreaveso (1999, p. 312) pateiktą bendradarbiavimo tipologiją mokykloje, galima teigti, kad tariamasis kolegialumas yra bendradarbiavimo imitavimas, stebimas ir

kontroliuojamas vadovybės ir tuo skiriasi nuo bendradarbiavimo kultūros, kurioje santykiai dažniausiai yra savaiminiai, savanoriški, t. y. be prievartos ir vadovų reguliavimo. Tuo tarpu, skaldymą (balkanizaciją) galima apibūdinti kaip bendradarbiavimo imitaciją, patogią „vaidybą“, mokykloje sudarant atskiras, uždaras grupes. Individualizmą – žmonių atsiribojimu vieni nuo kitų, nenoru dalintis idėjomis, gerą patirtimi ar kylančiais sunkumais, vengiant kontrolės ar kritikos, konkurencijos. Apibendrinant galima teigti, kad norint pereiti prie bendradarbiavimo kultūros būtinas savanoriškas pedagogų noras keistis, iniciatyva, būtinybė derinti savo ir kitų žmonių tikslus bei veiksmus.

Bendradarbiavimo formos. Įvairūs autoriai (Dapkienė, 1997; Kontautienė, 2000; Martišauskienė, 2014) tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas skirsto į grupes: individualios, grupinės, kolektyvinės. Įvairios bendradarbiavimo formos gali būti naudojamos „kasdieniam, sistemingam (kartą per savaitę ar pan.) arba epizodiniam ryšiui su šeimomis palaikyti“ (Jigyel, Miller, Mavropoulou ir Berman, 2018; Slušnienė, Parišauskienė ir Balčėtienė, 2018, p. 87).

L. Slušnys ir D. Šukytė (2016, p. 175) nurodo, kad tėvai ir pedagogai bendradarbiauja įvairiai: „per vaikus; per planinius ir visuotinius susirinkimus, naudodamiesi technologijomis“. Autoriai nurodo tokias pagrindines bendradarbiavimo formas (p. 175-177):

- bendras tėvų susirinkimas (pristatyti ir aptarti bendrai mokyklos bendruomenės informacijai; specialisto paskaita, seminaras aktualia mokyklos bendruomenei tema; rekomenduojama organizuoti taikant atstovavimo principą – įtraukti mokyklos/ klasės tėvų komiteto narius, kitus tėvus);
- „Atvirų durų“ diena (renginiai, kurių metu tėvai gali susitikti su mokinių mokytojais, aptarti vaikų pasiekimus, galimus pagalbos būdus);
- planinis susirinkimas (aptarti visiems rūpimus klausimus, problemas, pasiekimus, būsimus renginius);
- SOS susirinkimas (kilus krizei – pavyzdžiui, mokinių nedrausmingumas, patyčių apraiškos, pastebėtas psichoaktyviųjų medžiagų vartojimas ir kt.);
- Renginys tėvams ir vaikams (būdinga pramoginis pobūdis; įvairovė);
- Renginys, skirtas tik tėvams (būdinga švietėjiškas pobūdis; įvairovė; tėvystės įgūdžių lavinimas ar kt.).

A. Hargreavesas (2008, p. 38) taip pat pateikia galimas pedagogų bendradarbiavimo su mokinių tėvais formas – kompiuterizuotų *duomenų apie mokinių ir mokyklos veiklą pateikimas; planų, skatinančių tėvus įsitraukti į savo vaikų ugdymą, sudarymas; bendrų namų darbų užduočių*, kurias mokiniai ir jų tėvais turi atlikti kartu, *skyrimas*; siūlymas lankyti įvairius *seminarus, susijusius su vaikų ugdymo pokyčiais, vaikų raida, tėvystės įgūdžių ugdymu* ir kt.

Pasak R. Kontautienės (2000) švietimo įstaigoje dažniausiai taikomos šios individualios pedagogų bendradarbiavimo su tėvais formos: *individualus iš anksto suplanuotas pokalbis su vaiko*

tėvais švietimo įstaigoje; susirašinėjimas laiškais; pokalbiai telefonu; kasdieniai iš anksto neplanuoti pašnekesiai atėjus tėvams parsivesti vaiko iš ugdymo įstaigos (Trakšėlys, 2010, p. 62).

G. Slušnienė, D. Parišauskienė ir A. Balčėtienė (2018, p. 87) įvardina tokias individualias bendradarbiavimo formas – tai *susirašinėjimas; individualūs pokalbiai su šeimos nariais; apsilankymai ugdytinio namuose; atvejų analizės (atvejų konferencijos)* bei kitos individualaus bendradarbiavimo formos (*pokalbiai telefonu, pokalbiai naudojantis internetinėmis pokalbių programomis, susirašinėjimas elektroniniu paštu, tinklapio pildymas, grupės pokalbiai internete* ir kt.). Autorės atkreipia dėmesį, kad į tradicinį ugdytinių tėvų ir pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo procesą *aktyviai skverbiasi šiuolaikinės technologijos*. Vis daugiau tėvų dėl įvairių priežasčių (pavyzdžiui – aktyviai dirba, keliauja) ne visada turi galimybę greitai atvykti į ugdymo įstaigą. Šiuolaikinės technologijos palengvina tėvų ir pedagogų bendravimą ir bendradarbiavimą vaiko ugdymo klausimais, įgalina veiksmingiau gauti ir perduoti informaciją, spręsti problemas, tiesiogiai stebėti ugdymo procesą ir kt. „Siekiant palaikyti ryšius, operatyviai apsikeisti informacija, pajvairinti tradicinius bendradarbiavimo formas ir būdus, dažniausiai naudojamosi *elektroniniu paštu, socialiniais tinklais (iš kurių populiariausias „Facebook“ socialinis tinklas), interneto telefonija bei nuorodų dalijimosi sistemomis*” (Slušnienė, Parišauskienė ir Balčėtienė, 2018, p. 91). Tokiu būdu pedagogai ir tėvai gali nedelsiant pasidalinti svarbia informacija, bendrauti, spręsti problemas, taip sutaupydami laiko ir energijos išteklius.

D. Martišauskienė (2014, p. 117-120) teigia, kad dažniausiai ugdymo įstaigų pedagogai su tėvais bendradarbiauja pasitelkę vietinius išteklius: *tėvų susirinkimai, stendai, individualūs pokalbiai (formalūs ir neformalūs) su tėvais, vakaronės ar renginiai*. Kiek mažiau pasitelkiama *žiniasklaida ar socialiniai partneriai* (Martišauskienė, 2014, p. 117).

Taip pat informacijos suteikimui taikomos tradicinės formos ir priemonės – bendri tėvų susirinkimai, telefoniniai ir individualūs pokalbiai, mokyklos stendai, mokykloje leidžiamas laikraštis, informaciniai leidinukai, skelbimai vietos spaudoje, skelbimai, kabinami tėvų gyvenamosiose vietovėse (Čiuladienė ir Valantinas, 2012, p. 408).

K. Jigyelis, J. A. Miller, S. Mavropoulou ir J. Berman (2018, p. 14) nurodo, kad užtikrinant sėkmingą tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą ir veiksmingą bendravimą mokykloje svarbu vystyti nuosekliai išreikštą bendravimą, apimantį vienpusius ir dvipusius mainus (vienkryptę, dvikryptę komunikaciją). *Vienpusis bendravimas apima tokius metodus kaip laišukai, naujienlaiškiai, ataskaitų kortelės, interneto svetainės, kurios skirtos tėvams informuoti apie įvykius, veiklą ar vaiko pažangą* (Graham-Clay, 2005). Vienus metodus kaip *įvadinis laiškas ar skrajutės su bendrine informacija* prasminga naudoti mokslo metų pradžioje pradedant kurti tarpusavio sąveiką su tėvais. Tuo tarpu, *savaitiniai naujienlaiškiai, bendravimo knygos ar ataskaitų kortelės* turėtų būti naudojamos pastoviai ir nuosekliai (Jigyel, Miller, Mavropoulou ir Berman, 2018, p. 14).

Kalbant apie informavimo turinį, rekomenduojama ne tik vienpusiškai pateikti informaciją, bet ir sudaryti sąlygas tiek tėvams kartu su pedagogais, tiek tėvams kartu su kitais tėvais aptarti savo vaikų auklėjimo patirtį, elgesį. Taip pat suteikti konkrečios informacijos apie vaiko pozityvaus ugdymo metodų ir priemonių galimybes namuose, vaiko emocijų ugdymą, konfliktų sprendimo namuose metodus. S. Graham-Clay (2005) nurodo metodus, kaip galima tai įgyvendinti, naudojant *dvipusį bendravimą – telefono skambučiai, apsilankymai namuose, mokytojų ir tėvų konferencijos, kitos mokyklos veiklos, į kurias galima įtraukti tėvus*. Toks bendravimas turėtų būti skatinamas ir taikomas pastoviai. Vienas iš būdų įtraukti tėvus - *organizuoti tėvų ir mokytojų susitikimus, kurių metu būtų galima kalbėti apie visapusišką vaiko vystymąsi, aptarti vaiko problemas*. Tėvams, kurie dėl tam tikrų priežasčių neturi galimybės apsilankyti mokykloje, taip pat svarbu skirti dėmesio. Turėtų būti sudaryta galimybė mokytojams *apsilankyti vaikų namuose*. Kita svarbi strategija – skatinti tėvus įsitraukti mokslo metų pradžioje *rengiant individualius švietimo planus*. Taip pat mokyklos galėtų įvertinti tėvų galimybes inicijuoti tokias veiklas kaip *tėvų naktis, sporto dienos, koncertai, mugės*, kurios skatintų tėvų ir mokyklos bendradarbiavimą (Jigyel, Miller, Mavropoulou ir Berman, 2018, p. 14).

Kaip pastebi Čiuladienė ir Valantinas (2012, p. 408), tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas gali būti įgyvendinimas dviem kryptimis: *tėvų įtraukimas į organizuojamus klases ar mokyklos renginius* (išvykas, ekskursijas, vakarones, šventes, akcijas, festivalius, projektus, parodas, varžybas, mugės, renginius) ir *tėvų įtraukimas į mokyklos kai kurių veiklų planavimo-organizavimo-koordinavimo sritį* (tėvų, pedagogų, mokinių ir (ar) administracijos pokalbiai bei diskusijos; tėvų dalyvavimas mokyklos taryboje; tėvų dalyvavimas atestacinėje komisijoje; tėvų klubo veikla). Autoriai (2012, p. 408) nurodo, kad tėvai gali būti kviečiami į *teminius susirinkimus* arba *tikslines tėvų grupes*, kurių metu teikiamos psichologinės, pedagoginės žinios apie tėvystės įgūdžius, jų lavinimą, vaikų raidą ir jai būdingus požymius, vaikų auklėjimą, pozityvų vaiko elgesio koregavimą, pagalbą mokantis namuose. Tėvų dalyvavimas mokykloje vykstančiame tėvų mokyme, jo metu vykdomose programose padeda jiems įgyti pozityvias nuostatas vaiko ugdymo atžvilgiu, išmokti taikyti mokykloje vykdomų veiklų ir programų principus namų aplinkoje.

Apibendrinant 1.2. skyrių ir išanalizavus nagrinėtą mokslinę literatūrą, galima teigti, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas – tai dviejų ar daugiau žmonių tarpusavio sąveika, paremta savitarpio supratimu ir palaikymu, kuriuos vienija bendri, tarpusavyje suderinti tikslai ir bendra veikla.

Mokinių tėvai ir mokykloje dirbantys pedagogai, kaip mokyklos bendruomenės nariai, yra atsakingi už palankių sąlygų sudarymą mokinio asmenybės ugdymui(si), ruošiant jį savarankiškam ir sėkmingam gyvenimui ateityje. Ypač svarbus tampa pedagogų lygiavertiškas požiūris į tėvus kaip į vaiko ugdytojus, tėvus įtraukiant į bendras veiklas mokykloje. Taip pat tėvų palankus požiūris į bendradarbiavimą su mokykla, palaikant bendrus ugdymo principus namų aplinkoje.

Kitame skyriuje remiantis moksline literatūros analize bus išskiriami tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste parametrai.

1.3. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste parametrai

M. R. Berns (2007, p. 244) išskiria tris mokinių tėvų bendradarbiavimo su mokykla būdus. Pasak autorės, tėvai gali priimamais sprendimais daryti įtaką mokymo programai ir politikai; dalyvauti organizuojamoje veikloje – vykdyti savanorišką veiklą klasėje; bendradarbiauti su mokykla – prižiūrėti, kaip vaikas mokosi ir taip padėti mokyklai įgyvendinti išsikeltus tikslus.

M. Warrenas ir kt. (2010) akcentuoja šeimos ir mokyklos tarpusavio sąveiką, mokytojų ir tėvų bei tėvų tarpusavio santykių plėtojimą, tėvų lyderystės ugdymą. Pabrėžiama mokytojų ir tėvų bei tėvų tarpusavio komunikacijos svarba, siūloma svarstyti, kaip sukurti tėvų tarpusavio santykius (bendravinimą), kurie taptų išeities tašku kolektyviam dalyvavimui mokyklos gyvenime (Čiuladienė ir Valantinas, 2012, p. 409).

L. J. Epsteinas (1995) analizuodamas tėvų įtraukimo būdus, kuriant šeimos ir mokyklos bendradarbiavimą, nurodo:

1. Kiekvienuose namuose padėti kurti tokią aplinką, kuri skatintų vaikus mokytis, ir patarti, kaip tai daryti;
2. Bendrauti aiškiai ir tiesiai informuojant tėvus apie savo veiklą, mokomąsias programas ir mokinių pažangą;
3. Savanoriškai naudotis tėvų ir vietos bendruomenės pagalba bei ją skatinti;
4. Patarti tėvams, kaip padėti vaikams namuose rengti pamokas, užsiimti kita su mokomąja programa ir mokykla susijusia veikla;
5. Įtraukti tėvus į sprendimų priėmimą, skatinti juos vadovauti, kai aptariami svarbūs mokyklai klausimai;
6. Siekiant padėti šeimai, bendradarbiauti su vietos bendruomene pasinaudojant jos išteklius ir paslaugomis (Merfeldaitė, 2009, p. 61).

L. J. Epsteinas (1995) atskleidžia tėvų vaidmenį namų aplinkoje, įskaitant paramą mokyklai. Sudaromos galimybės užtikrinti aplinką, kurioje mokymosi veiklos yra remiamos ir skatinamos (Bower ir Griffin, 2011, p. 78). Tokiu būdu mokykla gali sėkmingai įtraukti mokinių tėvus į ugdymą mokykloje ir namie, taip atliepiant mokinių poreikius (Epstein ir Salinas, 2004, p. 13).

M. J. Eliaso (2003) nuomone, vykstant sėkmingam bendradarbiavimui, socialinio emocinio ugdymo principai ir vertybės būtų geriau suvokiamos mokinių tėvų, remiamos bei pratęsimos vaiko

namų aplinkoje. Autorius (2003, p. 19–20) analizuodamas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą mokinių SEU kontekste išskiria pedagogų bendradarbiavimo su mokinių tėvais formas:

- *Reguliarus mokinių akademinų pasiekimų ir socialinių emocinių gebėjimų mokymo apžvalgų pateikimas tėvams*, kuriose jie galėtų susipažinti su temomis, kurių jų vaikai tuo metu mokosi mokykloje, siekiant įtvirtinti mokykloje išmoktas žinias ir elgesio būdus namų aplinkoje;
- *Galimybių tėvams susitikti ir dalintis idėjomis užtikrinimas* (suteikti patalpas, paviesti informaciją tėvams, kaip remti mokymą mokykloje, kaip auginti vaikus, spręsti kylančius nesutarimus ar konfliktus (pvz. steigti tėvų klubą, kurio vienas iš tikslų būtų tėvystės įgūdžių ugdymas, socialinių emocinių kompetencijų mokymas(is), patirties sklaida, parama vienas kitam);
- *Tėvų mokymas pastovios dienotvarkės svarbos vaikams*, mokymas, kaip planuoti laiką ryte, kaip planuoti ir užtikrinti namų darbų užduočių ruošimą, išvengiant konfliktų;
- *Pozityvių tėvų nuostatų formavimas kokybiško laiko leidimo kartu su savo vaikais atžvilgiu*, akcentuojant buvimo kartu ir palaikymo svarbą jauno žmogaus vystymuisi, ugdant vaiko pasitikėjimą savimi;
- *Galimybių dalyvauti ir prisidėti prie pamokų organizavimo* mokykloje mokinių tėvams užtikrinimas;
- *Teigiamos atmosferos*, kuri simbolizuotų tėvų laukiamumą mokykloje, *sukūrimas* (pvz. demonstruojant mokinių meninių ar kt. darbų parodas prie mokyklos pagrindinio įėjimo, naudojant šūkius ar plakatus, kurie kvieštų tėvus atvykti į mokyklą ir įsitraukti į jos veiklas, tėvams skirtų erdvių sukūrimas ir kt.);
- *Papildomo laiko šeimų instruktažui ar šeimos projektams numatymas*, taip siekiant tėvų ir mokinių efektyvesnio, kokybiškesnio tarpusavio santykių atžvilgiu darbo kartu.

S. B. Sheldonas ir L. J. Epsteinas (2002, p. 18) gilinasi, kaip sėkmingai tobulinti bendruomenės socialines ir emocines kompetencijas, išvengti kylančių elgesio problemų mokykloje, didinti tėvų į(si)traukimą į jų vaikų SEU ir kurti bendradarbiavimu grįstus tėvų ir pedagogų tarpusavio santykius. Autoriai pateikia galimas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste formas:

- *Seminarų tėvams organizavimas apie mokyklos siekiamus tikslus*, mokyklos bendruomenės *lūkesčius* mokinių elgesiui.
- *Informacija ir išteklių tėvams apie vaikų amžių atitinkančius auklėjimo ir pozityvaus elgesio formavimo įgūdžius*.
- *Dienotvarkės ar užduočių planavimo užrašinės bendravimui* apie elgesį ir mokymosi užduotis, skirtos tėvams ir pedagogams dalytis su vaiko ugdymu susijusia informacija.
- *Informacinės gairės apie taikomus ugdymo principus naujai* prie mokyklos bendruomenės *prisijungusioms šeimoms* prieš vaikui pradėdant mokytis mokykloje.

- Nuolatinis, *reguliarus* mokyklos bendruomenės narių *bendravimas*, taip kuriant pozityvią aplinką problemų sprendimui.
- Tėvų ir mokytojų *konferencijos*, skirtos *aptarti mokinių elgesį*.
- *Pranešimai tėvams* apie teigiamą ar neigiamą mokinių elgesį.
- Tėvų ir vietos bendruomenės *savanorystės galimybių panaudojimas*.
- Tėvų *dalyvavimas pozityvaus elgesio formavimo ir SEU principų aptarimui* skirtuose mokyklos bendruomenės *susirinkimuose*.
- Tėvų kaip *mentorių ruošimas*, siekiant padėti vaikams *vystyti socialines emocijas kompetencijas*, sėkmingai išspręsti tarpusavio konfliktus.
- *Interaktyvūs namų darbai*, skirti *atlikti kartu su vaikais*, įgytų SEU žinių įtvirtinimui ir praktinių gebėjimų tobulinimui.
- Tėvų *įtraukimas į metinę mokyklos ir SEU veiklos peržiūrą*.
- Tėvų *įtraukimas į prevencines programas ir jų veiklas*, taip *tobulinant jų socialines emocijas kompetencijas*.

CASEL (2015) taip pat įvardina tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo SEU kontekste formas, padedančias įtraukti tėvus į socialinį emocinį ugdymą mokykloje:

- *SEU žinyno tėvams arba individualios medžiagos tėvams* ugdyti, pvz. filmuotos medžiagos, *pateikimas/ ruošimas kartu*.
- *Atitinkančios tėvų poreikius informacijos pateikimas/ ruošimas kartu* (pvz. informacijos apie paauglių raidą, vystymosi poreikius pagal amžiaus grupes).
- *Tėvų ir pedagogų diskusijos, kaip įtraukti tėvus padėti mokiniams, jiems ruošiant namų darbus* arba faktinės *namų darbų užduotys*, kurios reikalauja tėvų įsitraukimo.
- *Strategijos komunikacijai su šeimomis apie jų vaikus kūrimas*.
- *Strategijos įtraukti tėvus aktyviai dalyvauti mokyklos gyvenime kūrimas* (pavyzdžiui, skatinant abipusį, dvikryptį „mokykla-šeima“ bendravimą, taip pat šeimų skatinimas atvykti į mokyklą).

Aptarus S. B. Sheldoną ir L. J. Epsteino (2002), M. J. Eliasą (2003), CASEL (2015) pateiktas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo kontekste formas, apibendrinant galima teigti, kad bendradarbiavimas tarp tėvų ir mokyklos pedagogų mokinių SEU kontekste vyksta:

- organizuojant nuolatinį bendravimą ir bendradarbiavimą tarp mokyklos ir vaiko šeimos;
- informuojant tėvus apie SEU procesą, pagrindinius SEU ugdymo principus, mokinio daromą pažangą, mokykloje mokomas SEU temas;

- pasitelkiant tėvų mokymą apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes, socialinių emocinių kompetencijų mokymo namuose galimybes;
- kuriant atliepiančią šeimos poreikius ir lūkesčius, tėvams skirtą SEU metodinę medžiagą bei kitas priemones;
- pateikiant interaktyvias namų darbų užduotis, kurios skatintų bendrą tėvų ir vaikų papildomą darbą namuose;
- kviečiant tėvus dalyvauti mokyklos veikloje SEU klausimais – susirinkimuose, konferencijose, tėvų savivaldoje;
- sudarant tėvams savanoriškos veiklos galimybes mokykloje ir vietos bendruomenėje ir kt.

Susisteminius įvairių autorių (Berns, 2007; CASEL, 2015; Čiuladienė ir Valantinas, 2012; Elias, 2003; Epstein, 1995; 1997; Sheldon ir Epstein, 2002; Valantinas, 2009) mokslinėje literatūroje pateiktas bendradarbiavimo charakteristikas, siekiant atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, išskirtos šešios tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sritys, kurios pasireiškia per bendras veiklas, jų įgyvendinimui naudojant įvairias tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas (priemonės, metodus) (žr. 1.3.1 – 1.3.6 lenteles).

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant pozityvų bendravimą (I) (žr. 1.3.1. lentelę). „Abipusis bendravimas suteikia tėvams informacijos apie jų vaikus bei įtraukia tėvus į mokinių mokymo ir mokymosi procesus” (Čiuladienė ir Valantinas, 2012, p. 403; Epstein, 2008, p. 11).

1.3.1. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant pozityvų bendravimą

Veiklos rūšys	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas <i>kuriant</i> tarpusavio <i>komunikacijos strategiją</i>. ➤ Atviras, pagarbus, <i>pozityvus</i>, reguliarus <i>bendravimas tarp tėvų ir pedagogų</i>. ➤ <i>Informacijos sklaida</i> apie: SEU procesą, mokykloje vykdomas SEU programas, mokomas SEU temas; tėvų galimybes įsitraukti į susijusias su SEU veiklas mokykloje: jų planavimą, organizavimą, vykdymą ar vertinimą; apie mokinio elgesio ir mokymosi pasiekimus, daromą pažangą, stiprybes ir silpnybes. ➤ <i>Žodiniai ar raštiški susitarimai, aptariant bendrus tėvų ir pedagogų tikslus, įsipareigojimus</i>, siekiant pagrindinių SEU principų vieningo taikymo mokykloje ir namuose. ➤ <i>Teigiama atmosferos mokykloje</i>, kuri simbolizuotų tėvų laukiamumą, <i>kūrimas</i>.
Bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Individualus pokalbis (formalus, neformalus); ➤ Grupinis (tikslinės grupės) pokalbis; ➤ Pokalbis telefonu; naudojantis internetinėmis pokalbių programomis; ➤ Elektroninis laiškas; susirašinėjimas socialiniuose tinkluose; ➤ Tėvų ir pedagogų diskusijos; susirinkimai; konferencijos; atvirų durų dienos; ➤ Naujienlaiškiai; mokyklos tinklalapio pildymas; ➤ Lankstinukai; rekomendacijos; mokymai; seminarai; ➤ Užduočių planavimo užrašinės naudojimas abipusiam, nuolatiniam bendravimui apie vaiko elgesį ir mokymosi užduotis; pranešimai tėvams apie teigiamą ar neigiamą mokinių elgesį; ➤ Informaciniai stendai; mokinių darbų demonstravimas; ➤ Apsilankymas vaiko namuose.

M. Radus (2011, p. 111) teigia, kad tėvų ir pedagogų komunikaciniai gebėjimai ir taikomos bendravimo ir bendradarbiavimo strategijos turi didelės reikšmės sėkmingam tėvų įtraukimui į mokyklos organizuojamą veiklą. Šį teiginį patvirtina autoriaus vykdyto tyrimo rezultatai – tėvai, kurie manė, kad pedagogai su jais bendravo dalykiškai, kvalifikuotai ir profesionaliai, taip pat jautėsi galintys ir norintys labiau įsitraukti į mokyklos klausimų aptarimą ir sprendimą. SEU kontekste tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas vyksta *skatinant pozityvų*, atvirą, pagarbų, savanorišką, reguliarų, pasitikėjimu paremtą *bendravimą* tarp mokinių tėvų ir mokyklos pedagogų. Siekiant, kad abi pusės bendrautų lygiavertiškai, dalintųsi turimomis žiniomis apie vaiką mokyklos ir namų aplinkose, svarbu sukurti saugią, profesionaliu bendravimu paremtą bendravimo kultūrą, kurioje abi pusės nebijotų išsakyti savo pastebėjimus bei galėtų priimti konstruktyvius sprendimus.

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant savanorišką veiklą mokykloje (II) (žr. 1.3.2. lentelę). Įgyvendinant SEU mokykloje, savanoriška, neatlygintina veikla, tarnystė bendruomenei vertinama kaip svarbi sudedamoji dalis ugdant jaunąją kartą, rodant teigiamą pavyzdį. Tėvai kviečiami prisidėti prie mokyklos organizuojamų renginių, išvykų, susirinkimų organizavimo, taip pat renkant lėšas mokyklos veiklai ir aplinkai tobulinti, vykdant projektus, prisidedant prie saugios aplinkos mokykloje kūrimo, padedant mokytojams klasėse ar dalyvaujant pamokose, socialinių emocinių kompetencijų mokymui skirtuose užsiėmimuose. Pavyzdžiui, tėvų vedami užsiėmimai, pokalbiai mokiniams apie profesijas, mokymas vadovauti, būti mokinių kuratoriais ir kt. (Čiuladienė ir Valantinas, 2012, p. 403; Epstein, 2008, p. 12). Tai leidžia tėvams priartėti prie mokiniui artimos mokymo(si) aplinkos, susipažinti su jo mokytojais bei klasės draugais, kurti bendravimo ryšius su kitais mokinių tėvais. Tėvai ne tik kviečiami prisidėti, tačiau ir informuojami apie galimas savanorystės galimybes, skatinami vykdyti savanorišką veiklą kartu su savo vaikais, taip skatinant šeimos tarpusavio ryšius.

1.3.2. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant savanorišką veiklą mokykloje

Veiklos rūšys	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Informavimas, kvietimas tėvams prisidėti (savanorystės galimybių sudarymas).</i> ➤ <i>Tėvų pagalba pedagogams organizuojant ir įgyvendinant renginius, išvykas, prižiūrint saugią aplinką.</i> ➤ <i>Tėvų pagalba vaikams ir mokytojams pamokose.</i> ➤ <i>Dalyvavimas mokyklos ar klasės savivaldos, komitetų veikloje.</i> ➤ <i>Tėvų mokymas(-is) apie savanorystę, galimybes prisidėti patiems; tėvų kaip mentorių skatinimas (tėvai-tėvams (tėvų pagalba, parama vieni kitiems); tėvai-vaikams).</i> ➤ <i>Savanorių informacijos registro organizavimas (talentų, gebėjimų, domėjimosi sričių, norimo skirti laiko neatlygintinai veiklai, kontaktinių duomenų fiksavimas).</i> ➤ <i>Paramos (SEU programų, projektų finansavimo, rėmėjų renginiams, socialinėms akcijoms, priemonių ugdymo procesui ir aplinkai gerinti) paieška ir organizavimas.</i>
Bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tėvų vedami užsiėmimai; bendri renginiai; bendros išvykos; ➤ Tėvų ir pedagogų diskusijos; susirinkimai; konferencijos; projektai; atvirų durų dienos; ➤ Tėvų ir pedagogų klubas; ➤ Mokymai; seminarai; ➤ Individualus pokalbis (formalus, neformalus); grupinis (tikslinės grupės); ➤ Pokalbis telefonu; naudojantis internetinėmis pokalbių programomis; ➤ Elektroniniai laišakai; susirašinėjimas socialiniuose tinkluose; ➤ Naujienlaiškiai; mokyklos tinklalapio pildymas; lankstinukai; informaciniai stendai.

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje (III) (žr. 1.3.3. lentelę). Tėvai skatinami prisidėti, domėtis ir aktyviai dalyvauti svarstant mokyklai aktualius klausimus, susijusius su mokinių mokymo(si) procesais bei galimybėmis vykdyti SEU, saugios aplinkos užtikrinimu. Tėvai kviečiami dalyvauti tėvų savivaldos veikloje, tėvų klubeose, dalyvauti rengiant mokyklos veiklos planus, strategiją, planuojant renginius, renkantis mokyklai tinkamiausias programas, skirtas mokinių socialinių emocinių kompetencijų ugdymui, stebėti veiklų įgyvendinimą, teikti pasiūlymus. Pasak M. Miškinienės ir kt. (2014, p. 75), tėvai lyderiai turi įtakos efektyviam bendradarbiavimui, todėl jų telkimas bendrai veiklai skatina įsitraukti ir kitus tėvus. Tėvai įtraukiami į mokyklos sprendimų priėmimo procesą skatinant juos dalyvauti tėvų savivaldos, komitetų veikloje, aptariant mokyklos veiklos sritis bei sprendžiant mokyklai aktualius klausimus (Epstein, 2008, p. 12). Tėvų įtraukimas į sprendimų priėmimą didina jų sąmoningumą, lemia didesnę jų įsitraukimą į mokinių mokymo(si) ir asmenybės ugdymo procesą, didina atsakomybės ir priklausomybės mokyklos bendruomenei jausmą.

1.3.3. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje

Veiklos rūšys	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Informavimas, kvietimas tėvams prisidėti</i> (prie SEU veiklos planavimo, organizavimo, įgyvendinimo ir vertinimo). ➤ <i>Tėvų ir pedagogų telkimas SEU vizijai, strategijai mokykloje kurti.</i> ➤ <i>SEU veiklos, dokumentų peržiūra ir vertinimas</i> (metinė; pagal poreikį). ➤ <i>Dalyvavimas mokyklos savivaldos veikloje.</i>
Bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tėvų ir pedagogų diskusijos; susirinkimai; konferencijos; projektai; atvirų durų dienos; tėvų ir pedagogų klubas; ➤ Tyrimai; Ataskaitos; ➤ Individualus pokalbis (formalus, neformalus); grupinis (tikslinės grupės); ➤ Pokalbis telefonu; naudojantis internetinėmis pokalbių programomis; ➤ Elektroniniai laiškai; susirašinėjimas socialiniuose tinkluose; ➤ Naujienlaiškiai; mokyklos tinklalapio pildymas; lankstinukai; informaciniai stendai.

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene (IV) (žr. 1.3.4. lentelę). Nesavanaudiška tarnystė vietos bendruomenei ugdo tiek tėvų, tiek jų vaikų sąmoningumą, atjautą kitam, empatiją, lavina jų socialinius emocinius gebėjimus. Tėvai kartu su vaikais gali prisidėti prie įvairių veiklų bendruomenėje jose dalyvaujant ar padedant jas organizuoti. Taip pat teikiant savanorišką pagalbą, vykdant SEU projektus, veiklas, akcijas, patirties dalijimosi konferencijas ar buriant aktyvių bendruomenės tėvų ar šeimų klubą, besidomintiems pozityviu vaiko auklėjimu, elgesio formavimu ir kt. Bendradarbiavimas su kultūrinėmis, pilietinėmis, religinėmis organizacijomis, vyresnio amžiaus gyventojų grupėmis, vyriausybiniomis organizacijomis ir t. t. apima veiklas, kurios didina įsitraukimą į bendruomenės gyvenimą” (Čiuladienė ir Valantinas, 2012, p. 404; Epstein, 2008, p. 12).

1.3.4. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene

Veiklos rūšys	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Informacijos sklaida apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas, aktualias mokinių šeimoms ir mokyklos pedagogams.</i> ➤ <i>Dalyvavimas vietos bendruomenės veiklose.</i> ➤ <i>Savanoriška pagalba organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas.</i> ➤ <i>Bendrų veiklų su vietos bendruomene inicijavimas mokykloje.</i>
Bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Renginiai (talkos, šventės, minėjimai, koncertai, išvykos, sporto varžybos, kūrybinės dirbtuvės ir t.t.); ➤ Diskusijos; susirinkimai; konferencijos; projektai; atvirų durų dienos; ➤ Tėvų vedami užsiėmimai; tėvų ir pedagogų klubas; ➤ Mokymai; seminarai; ➤ Individualus pokalbis (formalus, neformalus); grupinis (tikslinės grupės); ➤ Pokalbis telefonu; naudojantis internetinėmis pokalbių programomis; ➤ Elektroniniai laiškai; susirašinėjimas socialiniuose tinkluose; ➤ Naujienlaiškiai; mokyklos tinklalapio pildymas; lankstinukai; informaciniai standai; ➤ Mokinių darbų demonstravimas.

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius (V) (žr. 1.3.5. lentelę). SEU akcentuojama, kad tėvai – pirmieji vaiko mokytojai. Geriausi rezultatai pasiekiami, kuomet SEU nuostatos diegiamos mokykloje ir įtvirtinamos vaiko namuose. Šios veiklos tikslas padėti tėvams kurti vaikus skatinančią mokytis aplinką namuose. Pedagogai mokinio tėvams padeda pažinti vaiko raidos ypatumus ir tobulinti tėvystės įgūdžius (Epstein, 2008, p. 11).

1.3.5. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius

Veiklos rūšys	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Informacijos sklaida apie vaikų amžių atitinkančius auklėjimo ir pozityvaus elgesio formavimo įgūdžius.</i> ➤ <i>Tėvų mokymas(-is) apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes; socialinių emocinių gebėjimų mokymo namuose galimybes; namų darbų užduočių ruošimo planavimą ir užtikrinimą, pozityvius nesutarimų sprendimo būdus, vaikų motyvavimą ir t.t.</i> ➤ <i>Tėvų ir pedagogų dalyvavimas SEU programose, jų veiklų metu tobulinant savo socialines emocines kompetencijas.</i> ➤ <i>Savanoriška tėvų ir pedagogų pagalba tėvams (pagalba ugdant(-is) tėvystės įgūdžius, socialinių emocinių kompetencijų mokymas(is), gerosios patirties sklaida, parama vienas kitam).</i>
Bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Individualus pokalbis (formalus, neformalus); ➤ Grupinis (tikslinės grupės) pokalbis; ➤ Pokalbis telefonu; naudojantis internetinėmis pokalbių programomis; ➤ Elektroniniai laiškai; susirašinėjimas socialiniuose tinkluose; ➤ Tėvų ir pedagogų diskusijos; susirinkimai; konferencijos; atvirų durų dienos; ➤ Mokymai; seminarai; tėvų ir pedagogų klubas; ➤ Apsilankymas vaiko namuose; tyrimai; ➤ Naujienlaiškiai; mokyklos tinklalapio pildymas; ➤ Lankstinukai; rekomendacijos; informaciniai standai.

Mokoma, kaip sudaryti palankias sąlygas vaiko pažintiniam ir socialiniam emociniam ugdymui(si). Taip pat vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius tėvams padedama ugdyti(-s) organizuojant mokymus, susirinkimus, seminarus, kuriuos veda mokyklos pedagogai, pakviesti specialistai-lektoriai, arba tėvai tėvams, taip sudarant galimybes jiems keistis aktualia, praktine informacija, gerą patirtimi, kurti

tarpusavio palaikymu grįstus santykius. Taip pat bendraujant individualiai, tikslinėse grupėse, programų, skirtų socialinių emocinių kompetencijų ugdymui, metu. Pedagogai kartu su tėvais ruošia SEU principus atliepančią informacinę ir metodinę medžiagą, parengia šeimos ir vaikų poreikius atitinkančias mokymo priemones, rekomendacijas, leidinius, atmintines, ir (arba) apmoko, kaip parenti mokinių ugdymą namuose (Lopez ir kt., 2001, p. 256). Pedagogai padėdami mokinių tėvams įgyti reikiamų įgūdžių ir nuostatų, geriau susipažįsta su vaiko šeimos kultūra, namų aplinka, jos galimybėmis, reguliariaus dialogo metu išsiaiškinami tėvų lūkesčiai bei nuostatos ugdymo klausimais. Tokiu būdu pedagogams lengviau dirbti su pačiu vaiku, tikslingai planuoti tėvų švietimą (susirinkimus, mokymus, mokymo medžiagą, priemones ir kt.) (Čiuladienė ir Valantinas, 2012, p. 403).

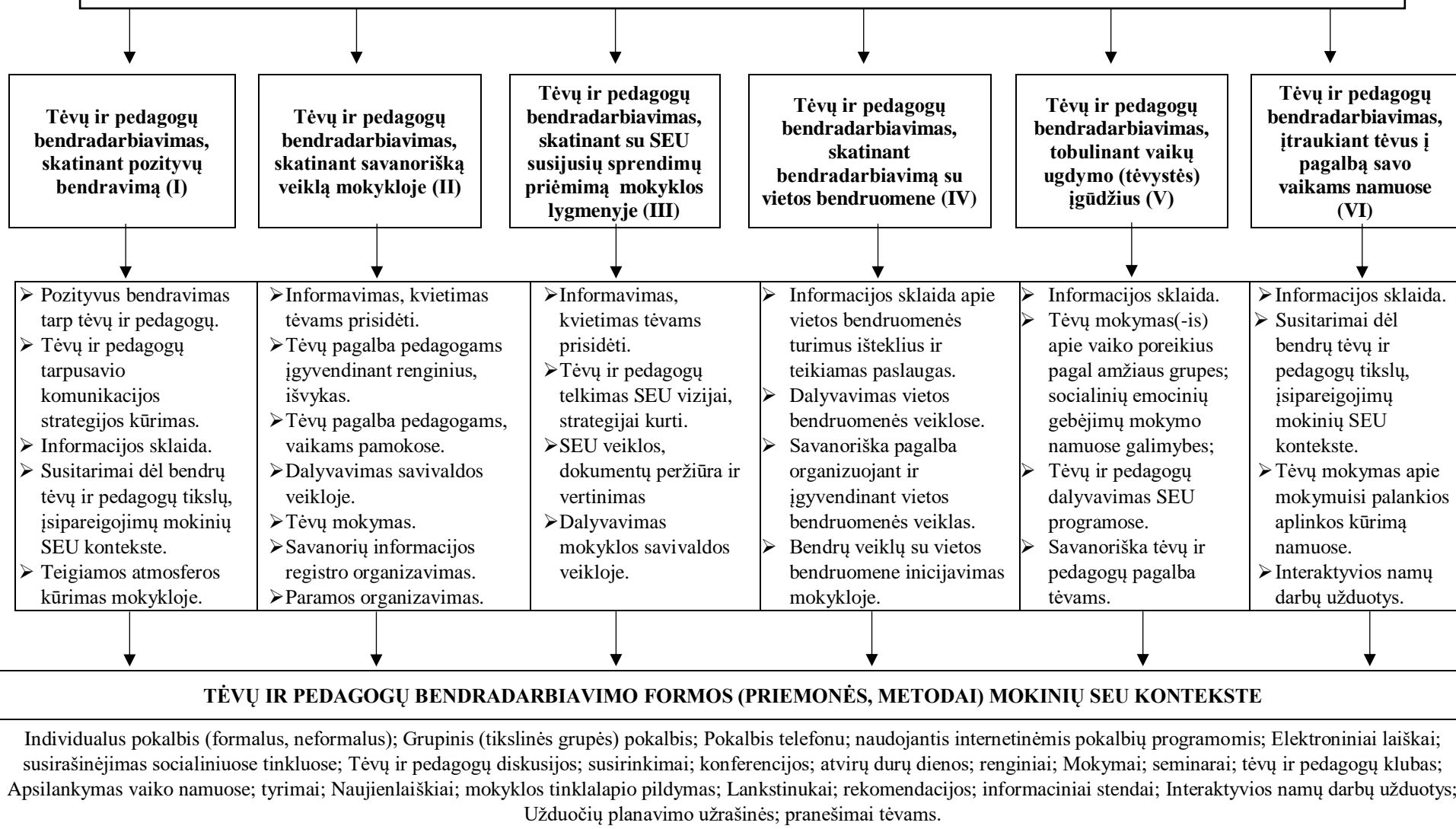
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose (VI) (žr. 1.3.6. lentelę). „Patarti tėvams, kaip padėti vaikams namuose rengti pamokas, užsiimti kita su mokomąja programa ir mokykla susijusia veikla” (Merfeldaitė, 2009, p. 61). Tėvų pagalba ruošiant namų darbų užduotis padeda vaikui pasijusti svarbiu ir mylimu, jam rodomas tėvų dėmesys skatina jį labiau stengtis mokantis, atliekant užduotis, gerėja vaikų elgesys mokykloje. Tam pasiekti pedagogai paruošia interaktyvias užduotis, kurios skatintų atlikti užduotis kartu su tėvais. Užduotims sukurti naudojamos SEU temos, kurios skatina diskutuoti, apmąstyti savo vertybes, nuostatas, savo savijautą, elgesio būdus ir jų pasekmes. Ši veikla suartina šeimos narius, sudaro galimybes pamatyti vieni kitus skirtinguose vaidmenyse, skatina bendrauti apie mokyklos gyvenimą, mokymo(si) procesą, vertinti ir analizuoti savo jausmus, savijautą, įvykius ar veiklą, kuri juos sukėlė.

1.3.6. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose

Veiklos rūšys	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Informacijos sklaida</i> apie mokykloje vykdomas SEU programas, mokomas SEU temas; tėvams skirtą metodinę SEU medžiagą ir priemones; mokinio elgesio ir mokymosi pasiekimus, daromą pažangą, stiprybes ir silpnybes. ➤ <i>Žodiniai ar raštiški susitarimai, aptariant bendrus tėvų ir pedagogų tikslus, įsipareigojimus</i>, siekiant pagrindinių SEU principų vieningo taikymo mokykloje ir namuose. ➤ <i>Tėvų mokymas apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose</i>; pastovios dienotvarkės svarbą vaikams; kaip planuoti ir užtikrinti namų darbų užduočių ruošimą; apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes; socialinių emocinių kompetencijų mokymo namuose galimybes. ➤ <i>Interaktyvios namų darbų užduotys</i>, skatinančios bendrą tėvų ir vaikų papildomą darbą namuose, įgytų SEU žinių įtvirtinimą ir praktinių gebėjimų tobulinimą.
Bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Individualus pokalbis (formalus, neformalus); ➤ Grupinis (tikslinės grupės) pokalbis; ➤ Pokalbis telefonu; naudojantis internetinėmis pokalbių programomis; ➤ Elektroniniai laišakai; susirašinėjimas socialiniuose tinkluose; ➤ Tėvų ir pedagogų diskusijos; susirinkimai; konferencijos; atvirų durų dienos; ➤ Mokymai; seminarai; tėvų ir pedagogų klubas; ➤ Apsilankymas vaiko namuose; tyrimai; ➤ Naujienlaiškiai; mokyklos tinklalapio pildymas; ➤ Lankstinukai; rekomendacijos; informaciniai stendai; ➤ Interaktyvios namų darbų užduotys; ➤ Užduočių planavimo užrašinės; pranešimai tėvams.

Siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, pateikiamas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste teorinis modelis (žr. 1.3.1. paveikslą). Modelis sudarytas, remiantis CASEL (2015), G. Čiuladienės ir A. Valantino (2012), M. J. Eliaso (2003), L. J. Epstein (1995), S. B. Sheldon ir M. J. Epsteino (2002) ir kt. pateiktais moksliniais šaltiniais (žr. kitą puslapį).

TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMAS MOKINIŲ SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO KONTEKSTE

1.3.7. paveikslas. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste teorinis modelis (sudaryta autorės, remiantis CASEL (2015), Čiuladiene ir Valantinu (2012), Eliasu (2003), Epsteinu (1995; 1997), Sheldonu ir Epsteinu (2002) ir kt.

Apibendrinant 1.3. skyrių, galima teigti, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokykloje mokinių SEU kontekste apima: tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą, skatinant pozityvų bendravimą; tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą, skatinant savanorišką veiklą mokykloje; tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą, skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje; skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene; tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius; tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą, įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose.

Apibendrinant pirmąją darbo dalį galima teigti, kad socialinis emocinis ugdymas – tai asmens socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo procesas, kurio metu tobulinami socialiniai emociniai gebėjimai, mokantis atpažinti ir valdyti savo ir kitų emocijas, išsikelti ir siekti pozityvių tikslų, priimti tinkamus sprendimus, etiškai elgtis, vystyti sėkmingus tarpusavio santykius, tinkamai valdyti kylančias tarpasmenines situacijas bei būti labiau pasiruošusiems veikti gyvenime iškilus sunkumams.

Atsižvelgiant į namų aplinkos, šeimos narių svarbą vaiko vertybių ir elgesio formavimuisi, teigiama, kad SEU turi būti nuosekliai įgyvendinamas ne tik mokykloje, bet ir pratęsimas namų aplinkoje. Dėl šios priežasties, ypač svarbus tampa ne tik mokytojų, kitų mokyklos darbuotojų, bet ir mokinių šeimos narių (tėvų, globėjų ar rūpintojų) bendravimas ir bendradarbiavimas mokinių SEU kontekste. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas – tai dviejų ar daugiau žmonių tarpusavio sąveika, paremta savitarpio supratimu ir palaikymu, kuriuos vienija bendri, tarpusavyje suderinti tikslai ir bendra veikla.

Remiantis atlikta mokslinės literatūros analize, pagrįstas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste teorinis modelis:

- *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant pozityvų bendravimą (I), kuris vyksta per pozityvų bendravimą tarp tėvų ir pedagogų; tėvų ir pedagogų tarpusavio komunikacijos strategijos kūrimą; informacijos sklaidą; susitarimus dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste; teigiamos atmosferos kūrimą mokykloje.*
- *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant savanorišką veiklą mokykloje (II), kuris vyksta per informavimą, kvietimą tėvams prisidėti; tėvų pagalbą pedagogams, įgyvendinant renginius, išvykas; tėvų pagalbą pedagogams, vaikams pamokose; dalyvavimą savivaldos veikloje; tėvų mokymą; savanorių informacijos registro organizavimą; paramos organizavimą.*
- *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje (III), kuris vyksta per informavimą, kvietimą tėvams prisidėti; tėvų ir pedagogų telkimą SEU vizijai, strategijai kurti; SEU veiklos, dokumentų peržiūrą ir vertinimą; dalyvavimą mokyklos savivaldos veikloje.*

- *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene (IV) vyksta per informacijos sklaidą apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas; dalyvavimą vietos bendruomenės veiklose; savanorišką pagalbą organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas; bendrų veiklų su vietos bendruomene inicijavimą mokykloje.*
- *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius (V), kuris vyksta per informacijos sklaidą; tėvų mokymą(-si) apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes, socialinių emocinių gebėjimų mokymo namuose galimybes; tėvų ir pedagogų dalyvavimą SEU programose; savanorišką tėvų ir pedagogų pagalbą tėvams.*
- *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose (VI) vyksta per informacijos sklaidą; susitarimus dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste; tėvų mokymą apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose; interaktyvias namų darbų užduotis.*
- *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas SEU kontekste vyksta šiomis formomis (priemonėmis, metodais): individualus pokalbis (formalus, neformalus); grupinis (tikslinės grupės) pokalbis; pokalbis telefonu; naudojantis internetinėmis pokalbių programomis; elektroniniai laišakai; susirašinėjimas socialiniuose tinkluose; tėvų ir pedagogų diskusijos; susirinkimai; konferencijos; atvirų durų dienos; renginiai; mokymai; seminarai; tėvų ir pedagogų klubas; apsilankymas vaiko namuose; tyrimai; naujienlaiškiai; mokyklos tinklalapio pildymas; lankstinukai; rekomendacijos; informaciniai stendai; interaktyvios namų darbų užduotys; užduočių planavimo užrašinės; pranešimai tėvams.*

2. TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO MOKINIŲ SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE TYRIMO METODOLOGIJA

Siekiant atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, antroje darbo dalyje pateikiama tyrimo metodologija: pristatoma tyrimo loginė seka, organizavimas, pagrindžiami empirinio tyrimo metodai, tyrimo duomenų apdorojimo logika, pagrindžiamas tyrimo instrumentas, apibūdinamos tyrimo imties procedūros, tyrimo etika.

2.1. Tyrimo organizavimas ir eiga

Siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, buvo pasirinkta kokybinė tyrimo prieiga. Pasak R. Tidikio (2003, p. 366), kokybinis tyrimas nereikalauja didelių materialinių sąnaudų, leidžia praplėsti tiriamą problemą, nagrinėti ją platesniu aspektu, leidžia gauti įvairiapusę informaciją, sudaro galimybes išsiaiškinti unikalius faktus ir juos iliustruoti informantų įvardytais pavyzdžiais. Kokybiniai tyrimai pasižymi lankstumu, yra orientuoti į interpretaciją ir leidžia nagrinėti problemą platesniu aspektu (Kardelis, 2005, p. 272).

Empirinis tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimas buvo organizuojamas šešiais etapais pagal tyrimo loginę seką (žr. 2.1.1. paveikslą).

Pirmojo etapo metu atlikta mokslinės literatūros analizė, kuria remiantis pagrįstas sukonstruotas empiriniam tyrimui atlikti teorinis tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste modelis (žr. 1.3.7. paveikslą), parengta tyrimo metodologija, pristatyti pasirinkti tyrimo metodai. Remiantis pagrįstu teoriniu modeliu empiriniam tyrimui atlikti sukonstruotas iš dalies struktūruoto interviu klausimynas dviems tiriamosioms informantų grupėms – mokinių pedagogams ir mokinių tėvams (žr. 1-ą priedą).

Antrajame etape taikytas iš dalies struktūruotas interviu, siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, remiantis pedagogų nuomone.

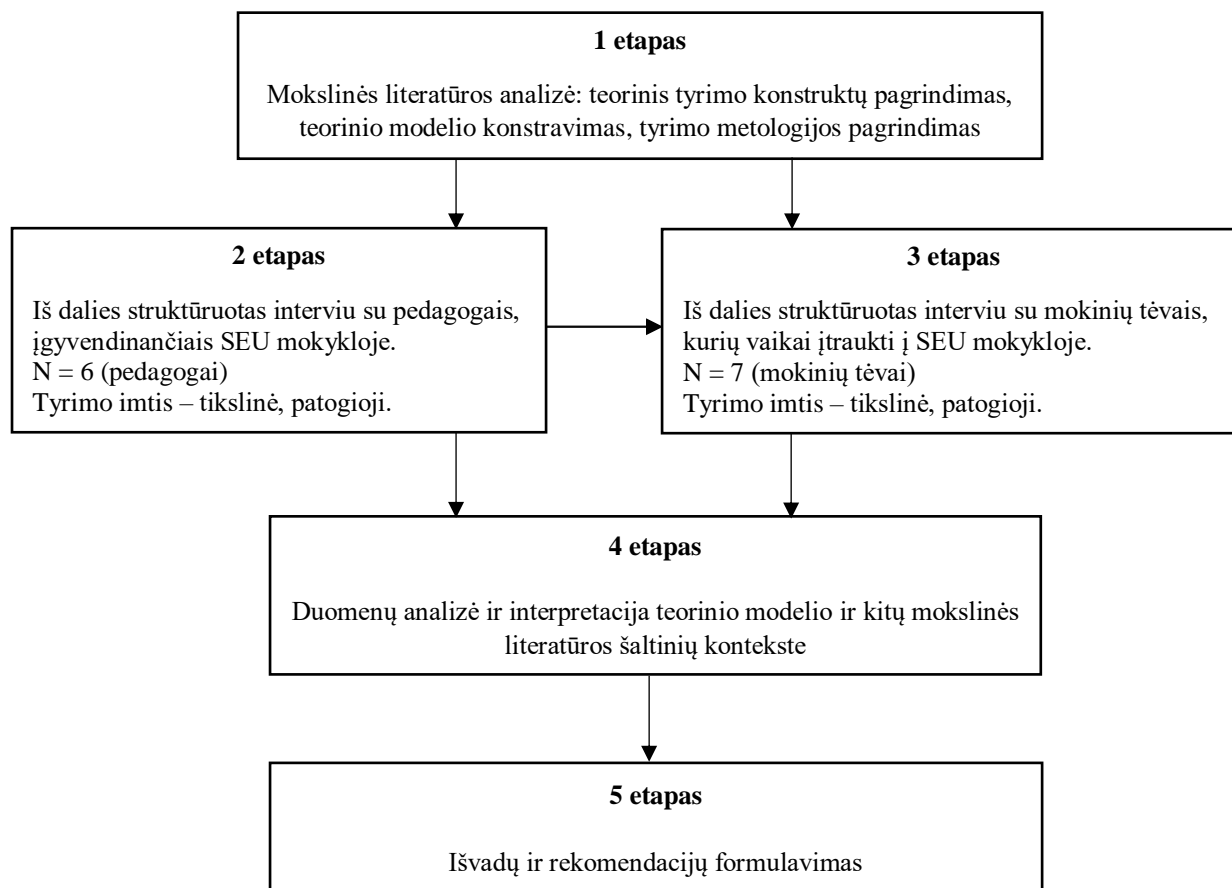
Trečiojo etapo metu taikytas iš dalies struktūruotas interviu, siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, remiantis mokinių tėvų nuomone.

Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimas buvo atliktas 2018 m. balandžio mėnesį. Tyrimo dalyviai (mokinių pedagogai ir tėvai) iš anksto informuoti apie tyrimo tikslą, duomenų panaudojimą, užtikrintas informantų anonimiškumas ir konfidencialumas siekiant jiems nepakenkti. Atliekant tyrimą atsižvelgta ir į kitus etikos principus (žr. 2.5. skyrių). Iš dalies struktūruoto interviu duomenys buvo renkami planingai, gavus žodinius dalyvių (N = 13) sutikimus dalyvauti tyrime, iš anksto suderinus laiką ir vietą su tyrimo dalyviais. Kokybinis

tyrimas buvo atliktas apklausiant informantus jų nurodytoje jiems patogioje vietoje – darbo ar mokinių mokyklos aplinkoje. Informantų atsakymai į interviu klausimus buvo išsaugomi diktofono pagalba, iš anksto gavus žodinį leidimą įrašinėti pokalbį interviu metu.

Ketvirtojo etapo metu atlikta duomenų analizė ir interpretacija (diskusija) teorinio modelio ir kitų mokslinės literatūros šaltinių kontekste. Iš dalies struktūruoto interviu metu gautų duomenų sisteminimui ir analizei naudotas kokybinės turinio (content) analizės metodas.

Penktojo etapo metu suformuluotos tyrimo išvados ir pateiktos rekomendacijos.

2.1.1. paveikslas. Tyrimo loginė seka

2.2. Tyrimo duomenų rinkimo metodų pagrindimas

Tyrimo tikslui pasiekti buvo naudoti duomenų rinkimo metodai:

- *Mokslinės literatūros analizė* atlikta siekiant aptarti socialinio emocinio ugdymo sampratą ir formas, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste esmę ir parametrus, pagrįsti sukonstruotą teorinį modelį, tyrimo metodologiją ir pasirinktus tyrimo metodus.

- *Iš dalies struktūruotas interviu* taikytas siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, remiantis pedagogų ir mokinių tėvų nuomonėmis.

Iš dalies struktūruotas interviu. Atliekant kokybinį tyrimą buvo pasirinktas iš dalies struktūruoto interviu metodas. R. Tidikis (2003, p. 465) teigia, kad interviu yra geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo (aiškinimo) būdas. Iš dalies struktūruotas interviu tyrėjui suteikia galimybę gauti išsamesnę informaciją užduodant informantui pagilinančius pokalbio metu kilusius klausimus, taip geriau atskleidžiant nagrinėjamą problemą. V. Morkevičiaus, A. Telešienės, G. Žvaliausko (2008) teigimu, iš dalies struktūruotas interviu remiasi planu, kuriame numatyti konkretūs klausimai, jų pateikimo seka, bet nepateikiami iš anksto suformuluoti atsakymai. Toks planas yra rekomendacinio pobūdžio, jį galima koreguoti interviu metu. Tyrėjui numatyta galimybė tyrimo eigoje papildomai užduoti plane neįrašytų klausimų. Tai leidžia geriau kontroliuoti interviu procesą. Papildomus klausimus tyrėjas gali užduoti esant skirtingoms situacijoms:

- kai interviu metu pastebi, jog numatytieji klausimai nepadengia visų tyrimui svarbių temų;
- siekiant surinkti daugiau ar gilesnės informacijos tuomet, kai tiriamasis nepilnai atsako į pateiktuosius klausimus;
- kai pastebi, jog tiriamajam nepatogu (jis nenori) atsakinėti į pateiktąjį klausimą - tuomet tyrėjas stengiasi tą pačią informaciją gauti paklausdamas kitaip ar trumpam nukreipdamas tiriamojo dėmesį į kitus, mažiau jautrius klausimus, ir sugrįždamas prie jautraus klausimo kita formuluote.

Taikant iš dalies struktūruotą interviu metodą tyrėjui svarbu išlikti budriam, įdėmiai klausytis informanto, esant poreikiui papildyti interviu pokalbį papildomais klausimais, kurie pagilintų tiriamos problemos supratimą informanto patirtimi, nuomone, vertinimu (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008).

2.3. Tyrimo instrumentų pagrindimas

Interviu instrumentas – klausimynas, skirtas pedagogams (įgyvendinantiems socialinį emocinį ugdymą (SEU) mokyklose) ir mokinių tėvams (kurių vaikai įtraukti į SEU mokykloje).

Iš dalies struktūruoto interviu klausimai buvo sudaryti remiantis pagrįstu tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste teoriniu modeliu (žr. 1.3.7. paveikslą). Siekiant gauti kuo išsamesnius tyrimo rezultatus suformuluoti atviro tipo klausimai. Klausimai pedagogams ir tėvams sutampa. Taip siekiama lyginti ir vertinti pedagogų ir tėvų supratimą, požiūrį, nuomonę apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste ypatumus.

Iš dalies struktūruoto interviu klausimyną pedagogams ir tėvams (žr. 1-ą priedą) sudaro 9 klausimai. Klausimyno temos, joms priskirti klausimai ir jų pagrindimas pateikti 2.3.1. lentelėje.

2.3.1. lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimyno pagrindimas

Temos	Pagrindimas	Klausimai
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo proceso, jo poreikio mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU), suvokimas	Siekiami išsiaiškinti, kaip informantai supranta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą kaip procesą; kokią reikšmę jis turi vykdant mokinių SEU mokykloje.	1. Apibūdinkite, kaip suprantate tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą? Kokia jo nauda mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU)? Pagrįskite.
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste	Norima nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste ypatumus.	2. Jūsų nuomone, kaip, per kokias veiklas vyksta bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą tarp tėvų ir pedagogų mokinių SEU kontekste?
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste	Siekiami atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste ypatumus.	3. Kaip, Jūsų manymu, tėvai ir pedagogai bendradarbiauja skatinant savanorišką veiklą (pagalbą) mokykloje mokinių SEU kontekste?
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje	Siekiami išsiaiškinti, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp tėvų ir pedagogų priimanant su SEU susijusius sprendimus mokykloje.	4. Papasakokite, kaip tėvai ir pedagogai bendradarbiauja priimanant su socialiniu emociniu ugdymu susijusius sprendimus mokykloje?
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste	Norima nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste ypatumus.	5. Jūsų manymu, kaip, per kokias veiklas vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, siekiant bendradarbiavimo su vietos bendruomene, mokinių SEU kontekste?
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste	Norima atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste ypatumus.	6. Apibūdinkite, kaip tėvai ir pedagogai bendradarbiauja tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius, susijusius su mokinių socialiniu emociniu ugdymu?
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste	Siekiami nustatyti, kaip pasireiškia tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas siekiant įtraukti tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste.	7. Jūsų nuomone, per kokias veiklas, kokiomis formomis (priemonėmis) vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas siekiant įtraukti tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste?
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste	Siekiami atskleisti informantų nuomonę apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų) raišką mokinių SEU kontekste; kurios bendradarbiavimo formos laikomos labiausiai veiksmingomis, kurios – mažiausiai; kokių bendradarbiavimo formų pasigendama bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste.	8. Papasakokite, kokios bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) dažniausiai naudojamos bendradarbiaujant tėvams ir pedagogams mokinių SEU kontekste? Kurias Jūs išskirtumėte kaip labiausiai veiksmingas? Mažiausiai veiksmingas? Kokių bendradarbiavimo formų, Jūsų manymu, trūksta?
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sunkumai ir tobulinimo galimybės	Norima išsiaiškinti informantų nuomonę apie kylančius sunkumus tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimo galimybes.	9. Kaip manote, kokie sunkumai kyla tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste? Kaip, Jūsų manymu, būtų galima pagerinti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą mokinių SEU?

2.4. Tyrimo imties pagrindimas

Tyrimo imtis – populiacijos dalis, naudojama statistiniam tyrimui (Žydžiūnaitė, 2007). V. Žydžiūnaitės (2011, p. 94) teigimu, kokybiniame tyrime reikiamą informaciją siekiama gauti ne „į plotį“, o „į gylį“. Todėl tyrimui neaktualus kuo didesnis tiriamųjų skaičius, dėmesys skiriamas interviu teksto turiniui – jo gilumui ir išsamumui. Autorė (2011, p. 78) patikslina, jei „tyrėjas apklausė penkis informantus ir penktajame interviu tekste informacija pakartoja prieš tai buvusių interviu tekstų informaciją, tuomet šeštojo interviu vykdyti nereikia“. Tai vadinama teoriniu „prisitiniu“.

Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad „tyrimo dalyvių skaičius priklauso nuo kiekviename interviu gaunamos tekstinės/žodinės informacijos naujumo ir pasikartojamumo“ (Žydžiūnaitė, 2011, p. 78). Siekiant pasiekti tyrimo tikslą – nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, kokybiniame tyrime dalyvavo 13 informantų. Jie suskirstyti į dvi grupes – 7 mokinių tėvus ir 6 pedagogus, siekiant atskleisti ir tarpusavyje palyginti tėvų bei pedagogų nuomones, požiūrius, patirtis apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo ypatumus mokinių SEU.

Tyrimo imties atrankos metodu pasirinkta tikslinė ir patogioji atranka. Tikslinės atrankos metodas parinktas, nes tyrimo tikslui pasiekti reikėjo informantų pasižyminčių tam tikromis žiniomis ir patirtimi:

- Pedagogai – įgyvendinantys socialinį emocinį ugdymą mokyklose ne mažiau vienerius metus ar daugiau.
- Mokinių tėvai – kurių vaikai įtraukti į socialinį emocinį ugdymą mokykloje ne mažiau vienerius metus.

Patogiosios atrankos metodu tyrimui buvo atrinkti lengviausiai pasiekiami, tyrime sutikę dalyvauti informantai. Tiriamųjų atrankos tipas – netikimybinė atranka, nes tyrimo populiacijos narių patekimas į imtį nebuvo atsitiktinis.

2.5. Tyrimo duomenų apdorojimo metodo pagrindimas

Iš dalies struktūruoto interviu metu gauti duomenys buvo analizuoti taikant *kokybinės turinio (content) analizės* metodą. Edukologiniu požiūriu kokybinės turinio analizės tikslas yra diagnozuoti: kaip fenomeną suvokia tiriamasis reflektuodamas savo patirtį (remiamasi tyrėjo pateiktais klausimais); kokie skirtumai egzistuoja tarp teorinio fenomeno apibūdinimo ir jo raiškos socialinėje realybėje; kokie yra informanto mąstymo, supratimo apie tiriamą fenomeną būdai; kokios egzistuoja galimybės įgytas žinias, įgūdžius bei gebėjimus pritaikyti veikloje ar socialinėje realybėje (Žydžiūnaitė, Merkys ir Jonušaitė, 2005). Pasak R. Tidikio (2003, p. 498), tai „technika leidžianti objektyviai ir sistemiškai išnagrinėjus teksto ypatybes daryti patikimas išvadas“.

Tyrimo duomenų apdorojimo logika remiasi V. Žydžiūnaitės, G. Merkio ir S. Jonušaitės (2005) pateiktais keturiais duomenų analizės etapais:

- daugkartinis teksto skaitymas;
- esminių kategorijų išskyrimas, remiantis „raktiniais“ žodžiais;
- kategorijų turinio skaidymas į subkategorijas;
- kategorijų ir subkategorijų interpretavimas ir pagrindimas, remiantis tekstiniais įrodymais.

Baigus interviu pokalbius atliktas transkripcijos procesas - pasakojimas buvo perrašomas pažodžiui kaip nuoseklus tekstas į „Microsoft Word 2010“ programą. Tuomet tekstas daug kartų skaitytas. Gauti tyrimo duomenys pagal svarbiausias tyrimo temas suskirstyti į kategorijas, o šios – į iš informantų atsakymų išskirtas subkategorijas, atlikta jų analizė, pateiktos jų interpretacijos. Analizė iliustruojama interviu dalyvių citatomis, kurios pateikiamos netaisyta informantų kalba. Pastebima, kad šis duomenų analizės metodas remiasi interpretacija, todėl siekiant atkoduoti tekste esančias prasmes kategorijų ir subkategorijų išskyrimas nėra mechaninis, o reikalaujantis kūrybiško mąstymo procesas.

2.6. Tyrimo etikos principai

Atliekant tyrimą buvo laikomasi esminių tyrimo etikos principų (Bitinas, Rupšienė ir Žydžiūnaitė, 2008; Kardelis, 2005; Tidikis, 2003; Žydžiūnaitė, 2007). Tyrimo dalyviai buvo asmeniškai supažindinti su tyrimo tikslu, apibendrintų tyrimo rezultatų viešiniu. Interviu dalyvių dalyvavimas tyrime nesukėlė jiems nepasitenkinimo ar neigiamų jausmų. Tyrėjas užtikrino, kad interviu metu gauta informacija nebus panaudota prieš tiriamąjį (*teisė nebūti išnaudojamam*). Dalyvavimas tyrime buvo visiškai savanoriškas. Kiekvienas tyrimo dalyvis galėjo nuspręsti dalyvauti ar nedalyvauti tyrime, informantai galėjo pasitraukti iš tyrimo bet kuriame etape. Prieš pradėdant interviu buvo gautas žodinis visų dalyvių sutikimas įrašinėti pokalbį interviu metu (*pagarba asmens orumui*). Tyrimo dalyviai sąmoningai pasirinko dalyvauti tyrime, suprasdami, kad jų dalyvavimas tyrime daro teigiamą įtaką tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tobulinimui. Pageidaujantiems tyrimo dalyviams pasiūlyta atsiųsti apibendrintus tyrimo rezultatus (*tyrimo naudingumas*).

Tyrimas organizuotas atsižvelgiant į tai, kad dalyvavimas jame nepakenktų informantų fizinei, psichinei ir socialinei sveikatai (*teisė nebūti pažeistam*). Tiriamieji buvo informuoti dėl tyrimo tikslų, eigos, rezultatų pateikimo formų ir galimybių. Tyrimo metu tarp tyrėjo ir tiriamųjų kurti pagarbūs, atviri, pasitikėjimą skatinantys tarpusavio santykiai (*teisingumas*). Tyrimo metu laikytasi nuostatos, jog informantai turi laisvę turėti savo pažiūras, tikėjimą, nuomonę, teisę į tam tikrą elgesį. Tyrėjas įsipareigojo stengtis užtikrinti gautos informacijos konfidencialumą, siekiant nesukelti grėsmės informantui (*privatumas*). Tyrimo dalyviams žodžiu buvo garantuota, kad tyrime nebus atskleista juos identifikuojanti asmeninė informacija (vardai, pavardės, gyvenamosios vietos adresai ir t.t.) (*konfidencialumas*) ir jų asmenybės nebus atskleistos (*anonimiškumas*).

3. TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMO MOKINIŲ SOCIALINIO EMOCINIO UGDYMO(-SI) KONTEKSTE TYRIMO REZULTATAI IR JŲ APIBENDRINIMAS

Siekiant atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, trečiojoje darbo dalyje pristatomas socialinio emocinio ugdymo kontekstas tyrime sutikusių dalyvauti pedagogų ir mokinių tėvų mokyklose – Lions Quest gyvenimo įgūdžių ugdymo programa „Paauglystės kryžkelės“, pateikiami pedagogų ir tėvų iš dalies struktūruotų interviu rezultatai, jų apibendrinimas, diskusija.

3.1. Socialinio emocinio ugdymo Lions Quest gyvenimo įgūdžių ugdymo programos „Paauglystės kryžkelės“ pristatymas

Lions Quest gyvenimo įgūdžių ugdymo programa „Paauglystės kryžkelės“ (V–VIII klasėms) – tai „įrodymais pagrįsta programa, kuri padeda mokytojams kurti saugią mokymosi aplinką ir ugdyti gyvenimo įgūdžius, padedančius mokiniams išgyventi paauglystės metus. Išsamios pamokos ir pagalbinė programos medžiaga suvienija mokyklos personalą, šeimą, bendruomenę ir jaunus žmones. Ši programa į Bendrąsias ugdymo programas integruoja socialinį ir emocinį ugdymą, charakterio ugdymą, psichoaktyviųjų medžiagų ir patyčių prevenciją bei mokymąsi tarnaujant, taip skatindama tinkamą paauglių vystymąsi“ (VšĮ LIONS QUEST LIETUVA, 2016).

Programą „Paauglystės kryžkelės“ „tikslinga įgyvendinti ugdymo institucijose, jeigu siekiama:

- spręsti priekabiavimo problemas,
- vykdyti žalingų įpročių / priklausomybės ligų prevenciją,
- vykdyti elgesio krizių prevenciją,
- skatinti stiprios asmenybės formavimąsi,
- ugdyti bendruomeniškumą,
- kelti akademinis pasiekimus,
- rūpintis socialiniu ir emociniu mokinių mokymu” (Šukytė ir Mingėla, 2011, p. 1).

Lions Quest gyvenimo įgūdžių ugdymo programos „Paauglystės kryžkelės“ vadove (2007, p. 4) pateikiami programos tikslai:

1. Skatinti šeimas, mokyklas bei bendruomenės narius telkti tokią bendruomenę, kuri puoselėtų tarpusavio santykius, sudarytų sąlygas teigiamam elgesiui bei prasmingai veiklai.
2. Supažindinti jaunus žmones su pagrindiniais sveikos gyvensenos įgūdžiais.
3. Vykdyti priklausomybės ligų prevenciją.
4. Ugdyti jaunų žmonių pilietiškumą, bendradarbiavimo įgūdžius bei gebėjimą padėti kitiems.
5. Stiprinti jaunimo išpareigojimus jų šeimoms, bendraamžiams, mokyklai ir bendruomenei.

Programoje skatinamos vertybės: savidrausmė; sveika gyvensena be narkotikų; pagarba sau bei kitiems; gerumas; įsipareigojimai šeimai; atsakingumas; sąžiningumas; drąsa; pagalba kitiems.

Programos metu formuojami gebėjimai: atsakomybė; sprendimų priėmimas; bendravimas; tikslų išsikėlimas; bendradarbiavimas; emocijų valdymas; atsparumas neigiamai įtakai; gebėjimas identifikuoti problemas bei jas spręsti; mokymasis per savanorystę; asmeninių santykių stiprinimas; šeimos vertinimas („Paauglystės kryžkelės“ programos vadovas, 2007, p. 4).

Remiantis VšĮ LIONS QUEST LIETUVA (2016) informacija, „programos „Paauglystės kryžkelės“ metodiką sudaro:

- 1 modulis. Įžengiant į paauglystę. Paauglystės kelionė
- 2 modulis. Pasitikėjimas savimi ir bendravimo įgūdžiai
- Mokymasis tarnaujant (Mokymasis per savanorystę)
- 3 modulis. Emocijų valdymas
- 4 modulis. Ryšiai su bendraamžiais
- 5 modulis. Šeimos santykiai
- 6 modulis, 1-ieji metai. Išmintingi pasirinkimai
- 6 modulis, 2-ieji metai. Išmintingi pasirinkimai
- 6 modulis, 3-ieji metai. Išmintingi pasirinkimai
- 7 modulis. Sveika gyvensena
- 8 modulis. Apibendrinimas
- Programos vadovas
- Pokyčiai ir iššūkiai
- Knyga apie psichoaktyviasias medžiagas
- Tėvų susitikimų vadovas
- Knyga tėvams „Atradimų metai“”

Apibendrinant galima teigti, kad Lions Quest programą „Paauglystės kryžkelės“ sudaro „102 nuoseklios įgūdžių lavinimo pamokos. Programą galima vykdyti pačiose įvairiausiose situacijose, pritaikant skirtingas formas. Visos pamokos suskirstytos į aštuonis modulius“ („Paauglystės kryžkelės“ programos vadovas, 2007, p. 5).

Nors gyvenimo įgūdžių ugdymo programa skirta atskiroms klasėms, pagrindinė programos misija yra skleisti gyvenimo įgūdžių ugdymo idėjas ir žinias visoje mokykloje. Remiantis „Paauglystės kryžkelės“ programos vadove pateikta informacija (2007, p. 28), „programos veikla gali apimti:

- Programos mokymą daugiau nei viename lygyje;
- Mokyklos bei kelių klasių užsiėmimus, aprašytus knygose „Modulio temų sklaida mokykloje ir bendruomenėje“ bei „Integravimas į kitus mokomuosius dalykus“;

- Pagrindinių programos idėjų realizavimą mokykloje;
- Tėvų ir bendruomenės narių dalyvavimą programos veikloje;
- Mokyklos renginių, susijusių su pagrindinėmis programos idėjomis, organizavimą“.

Pateikiami praktiniai pavyzdžiai, „kaip pagrindinės programos idėjos gali būti pritaikytos visai mokyklai:

- *Mokymo programa.* Paauglystės kryžkelių programos antrojo modulio metu mokiniai išmoka priimti teisingus sprendimus.
- *Mokymasis per savanorystę.* Kiekvienais metais mokiniai dalyvauja mokyklos mokymosi per savanorystę projekte. Vėliau jie aptaria ir įvertina projekto metu padarytų sprendimų svarbą.
- *Gera mokyklinė aplinka.* Mokyklos savivalda ieško būdų, kaip pagerinti mokyklos atmosferą.
- *Šeimos dalyvavimas.* Tėvai dalyvauja tėvų susirinkimuose, kad sužinotų, kaip namuose skatinti savo vaikus priimti teisingus sprendimus.
- *Bendruomenės dalyvavimas.* Lions klubai dalyvauja mokyklos susirinkimuose, padeda planuojant, bei priimant sprendimus“ („Paauglystės kryžkelės“ programos vadovas, 2007, p. 28).

Programos įgyvendinimas lankstus ją pasirinkusioms mokykloms. Užsiėmimai gali būti integruoti į kitus mokomuosius dalykus, gali būti organizuojami kaip atskira disciplina ar realizuota kaip neformaliojo švietimo užsiėmimas (būrelis). Mokyklų administracijoms paliekama teisė spręsti, per kiek laiko jie norėtų įgyvendinti visą programos turinį - 9 savaites, vienerius, dvejus arba trejus metus. Nuo pasirinkimo priklauso, koku intensyvumu bus dirbama, diegiant programą. Rekomenduojama pradėti dirbti su vaikais penktoje klasėje, parengus Lions Quest mokytoją, kuris su klase dirbtų kartą per savaitę 45 min. pamokoje (Šukytė ir Mingėla, 2011, p. 4).

Vertinant programos veiksmingumą ir efektyvumą, vertinga paminėti, jog „gyvenimo įgūdžių ugdymo programa „Paauglystės kryžkelės“ yra gavusi CSAP/SAMHSA „MODEL“ apdovanojimą už geriausią praktiką, ugdančią sveiką elgesį bei mažinančią paauglių narkotikų vartojimą“ (Šukytė ir Mingėla, 2011, p. 2).

Akademinio, socialinio ir emocinio ugdymo bendradarbiavimo organizacija CASEL išrinko Lions Quest (įskaitant programą „Paauglystės kryžkelės“) „kaip itin profesionalias socialinių bei emocinių kompetencijų ugdymo srityje. Programa gavo aukščiausią įvertinimą CASEL „SELECT“ šiose srityse: savimonė; savianalizė; tarpusavio santykių įgūdžiai; atsakingų sprendimų priėmimas; akivaizdus veiksmingumas; moksliskai įrodytas poveikis akademiniam pažangumui bei priklausomybės ligų prevencijai“ (Šukytė ir Mingėla, 2011, p. 3).

3.2. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimas: pedagogų interviu rezultatai

Siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, pirmuoju klausimu buvo norima išsiaiškinti, kaip informantai supranta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą kaip procesą, kokią reikšmę jis turi vykdant mokinių socialinį emocinį ugdymą mokykloje. Todėl informantų buvo paklausta: *„Apibūdinkite, kaip suprantate tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą? Kokia jo nauda mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU)? Pagrįskite.“* Analizuojant šį klausimą buvo išskirtos 2 kategorijos, 9 subkategorijos ir jas patvirtinantys teiginiai (žr. 3.2.1. lentelę).

3.2.1. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo proceso, jo poreikio mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU), suvokimas (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	Bendravimas	„tai bendravimas siekiant ugdyti vaiką, kad jis būtų saugus ir mokykloje, ir namie“ „tai nuolatinis kontaktas tarp tėvų ir pedagogų, kurio tikslas yra įvairūs klausimai, susiję su vaiko ugdymu, auklėjimu ir įvairiausiomis kitokiomis problemomis.“ „bendri pokalbiai“
	Bendra veikla Bendro tikslo siekimas	„Bendra veikla“ „bendras darbas mokinio naudai“ „bendros veiklos“ „kryptingas ėjimas siekiant sėkmingos vaiko ugdymosi pažangos ir kryptingo vaiko auginimo“ „bendradarbiavimas, tai reiškia turime siekti, kad vaikai saugūs jaustųsi ne tik namuose, ne tik gatvėje, bet būtinai ir mokykloje.“ „tai bendri susitarimai, kurių laikomės, bendri siekiai, tikslai“
	Pagalba vienas kitam	„tai pagalba vieni kitiems“ „pagalba susidoroti su šios dienos esančiomis problemomis, bet kad tai būtų daroma kryptingai, tariantis“ „tai yra ir elgesio problemų sprendimas“
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo nauda mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	Pozityvus bendravimas tarp tėvų ir pedagogų	„palaikyti ryšį su tėvais“ „pasibuvimai kartu“ „susipažįstam su šeima“
	Pagalba vienas kitam Dalinimasis informacija	„Pagalba čia ir dabar“ „kažkokių problemų sprendimas“ „Žinant, ką daro viena pusė, ką daro kita pusė, kad nedarytumėme tų pačių klaidų arba sėkmingai išvengtume klaidų.“ „tėvai pasako apie savo vaikus. Pavyzdžiui, turime penktoką, kuris turi pripažintą autizmą, tai reikia integruoti, o tėvai pasakę savo norus, padeda ir mums lengviau su juo bendrauti ne tik per SEU pamokas, bet ir per bendras pamokas.“ „mokytojui lengviau dirbti su tais mokiniais, kurių tėvai yra atviri diskusijai“ „Mes padedame tėvams, jeigu yra kažkokių klausimų dėl auklėjimo ir lygiai taip pat tėvai mums padeda.“
	Abipusė parama	„vaikai geriau jaučiasi mokykloje, jų emocinė būseną yra geresnė.“ „Mokinių saugumas, kad gerai jaustųsi.“
	Mokinių emocinės savijautos mokykloje gerėjimas	

Remiantis analizuotais atsakymais, galima teigti, kad informantai tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą supranta kaip bendravimą, siekiant ugdyti vaiką, bendrą veiklą mokinio naudai, bendro tikslo siekimą ir pagalbą vienas kitam, sprendžiant iškilusias problemas. Iš pateiktų informantų pedagogų atsakymų išryškėjo tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo nauda mokinių socialiniame emociniame ugdyme: pozityvus bendravimas tarp tėvų ir pedagogų, teikiama pagalba vienas kitam, dalinimasis informacija, taip išvengiant tų pačių klaidų, abipusė parama ugdant ir auklėjant vaiką, gerėjanti mokinių emocinė savijauta mokykloje.

Siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams buvo pateiktas antras klausimas *„Jūsų nuomone, kaip, per kokias veiklas vyksta bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą tarp tėvų ir pedagogų“*

mokinių SEU kontekste?“ Analizuojant šį klausimą buvo išskirtos 5 kategorijos, 16 subkategorijų ir jas patvirtinantys teiginiai (žr. 3.2.2. lentelę).

3.2.2. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Pozityvus bendravimas tarp tėvų ir pedagogų	Individualūs pokalbiai su: Klasės vadovu SEU mokytoju Pagalbos vaikui specialistais	„ryškus dialogas individualių pokalbių metu ypač su klasės auklėtoju, socialinio emocinio ugdymo mokytoju, su vaiko pagalbos specialistais, psichologe, socialinėmis pedagogėmis, jeigu yra bėdų ir su logopede.“ „pažvelgti iš kitos pusės į specialistus. Kad tai yra tie žmonės, pas kuriuos tu gali ateiti visą laiką tartis, kalbėtis.“ „Tas pozityvumas <...> perduodamas natūraliai tėvams individualių pokalbių metu.“ „su auklėtinų tėvais labai artimai bendraujame“ „su tėveliais kalbantis, aiškinantis“
	Susirinkimai	„tėvų susirinkimai, kurie visada turi konkretų tikslą“ „Šaukiami tėvų susirinkimai“ „bendri visuotiniai susitikimai“ „klasių susitikimai“
	Renginiai	„Kviečiamės į visus renginius, kiek tik organizuojame, jie yra atviri.“ „Bendravimas yra organizuojamas per įvairias šventes, išvykas, į kurias ir tėvai kartu važiuoja“
	Tėvų savanoriška pagalba pedagogams, vaikams pamokose	„tėveliai, bent kelis kartus į metus ateina į savo klasę ir praveda vieną ar kitą veiklą“ „ateina į pamokas, praveda pamokėles, skaito knygas, pasakoja apie savo profesijas“ „Jis dirba Juozo Vītkaus batalione ir turime tokią galimybę, jo dėka, <...> pasižiūrėti į tą profesiją iš kitos pusės.“
	Mokyklos savivalda: Tėvų klubas SEU komitetas Tėvų komitetas	„tėvų klubas“ „turime SEU komitetą, kuriame yra įtraukti aktyvesni tėvai“ „tėvų komiteto narių susirinkimai, kur iš kiekvienos klasės dalyvauja po du tėvus ir sprendžia bendras problemas“
Tėvų ir pedagogų tarpusavio komunikacijos strategijos kūrimas	Apklausų vykdymas	„pirmo tėvų susirinkimo metu ar atėjus naujokams anketas duodu, kuriose jie nurodo jiems priimtinausius bendravimo būdus informacijai gauti ir keistis.“ „įvairūs klausimynai tiek tėvams, tiek mokiniams“
	Tikslinių grupių išskyrimas	„prieš tai pasidarom apklausą, susidarome tikslinę grupę ir tada numatom, kokia linkme kalbėsime.“
Informacijos sklaida	Individualus pokalbis Trumposios žinutės telefonu	„individualių pokalbių metu“ „individualūs pokalbiai“ „tėvams labai patogiu, kai aš rašau trumpąsias žinutes“ „gauna žinutę į telefoną, tai jie labai džiaugiasi“
	Elektroninis dienynas Grupė socialiniame tinkle Vertinimo ir pažangos lentelės	„bendraujame elektroniniame dienyne“ „Per TAMO“ „Mes Facebook'o grupę turim“ „turėjau auklėtinų tėvų grupę“ „turime tokias lenteles <...> Mokytojai pateikia temas savaitės dienomis, po to vaikas pats save įsivertina ir ugdo kompetenciją pačio savęs įsivertinime. <...> per SEU pamokas ir per visas kitas pamokas.“ „užpildytos lentelės yra siunčiamos elektroniniu paštu tėvams, per TAMO dienyną. Tėvai gali pasitikrinti, kaip vaikai užpildo, kaip jiems sekasi vienoje ar kitoje temoje.“
	Susitarimai dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste	„Bendri mokyklos susitarimai“ „aš visiems taisykles ar susitarimus klasės išsiunčiau.“ „tų mokinių, kurie laikosi mokinio elgesio taisyklių, SEU susitarimų, tai tėveliai ateina dažniau.“
Teigiamos atmosferos kūrimas mokykloje	Atvirumo atmosferos kūrimas: Pasitikėjimas Tolerancija	„atvirumo idėja, kad mes atviri, pozityviai nusiteikę, visada laukiantys“ „galimybė susipažinti su aplinka, žinoti, kas joje vyksta.“ „atvirų durų dienos“ „Pirmiausiai, mes kuriame pasitikėjimo atmosferą, tolerancijos atmosferą“
	Pozityvių tarpusavio santykių kūrimas	„Tas pozityvumas <...> perduodamas natūraliai tėvams individualių pokalbių metu.“ „skambinasi, parašo vakare po darbo, niekad neatsakau pasikalbėti. Tas geranoriškumas svarbus, kad tėvai nebijotų skambinti, klausiti.“ „Bendraujame, kad sukurti ir palaikyti geresnius tarpusavio santykius.“

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais apie pozityvų bendravimą tarp tėvų ir pedagogų, galima teigti, kad pozityvus bendravimas SEU kontekste vyksta tėvams tariantis individualių pokalbių metu su klasės vadovu, SEU mokytoju ar pagalbos vaikui specialistais, per įvairius renginius, bendras šventes, išvykas, tėvų susirinkimus, dalyvaujant mokyklos savivaldos veikloje (tėvų klube, SEU ar tėvų komitete), tėvams teikiant savanorišką pagalbą pedagogams ir vaikams pamokose – ateinant į pamokas, pravedant pamokėles, skaitant knygas, pasakojant apie savo profesijas.

Tėvų ir pedagogų tarpusavio komunikacijos strategijos kūrimas, siekiant nustatyti priimtinausius bendravimo būdus informacijai gauti ir keistis, vyksta per apklausų vykdymą ir tikslinių grupių išskyrimą.

Informantai pedagogai nurodo, kad pozityviai bendraujant informacija tarp tėvų ir pedagogų keičiamasi individualių pokalbių metu, trumposiomis žinutėmis telefonu, bendraujant elektroniniame dienyne, socialiniame tinkle sukurtoje grupėje, analizuojant ir vertinant vaiko vertinimo ir pažangos lenteles, kurias kiekvieną mėnesį pateikia kiekvieno dalyko, įskaitant socialinį emocinį ugdymą, mokytojai.

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais apie susitarimus dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste, išryškėjo, kad jie pasireiškia įsipareigojant susipažinti ir laikytis mokyklos taisyklių (mokinio elgesio taisyklių ir SEU taisyklių), kitų bendrų susitarimų bei užtikrinant grįžtamąjį ryšį. Gavus informaciją apie bendrus susitarimus prašoma pasirašyti ar kitaip informuoti, taip leidžiant suprasti, kad svarbi informacija perskaityta, į ją tinkamai įsigilinta. Skatinama suteikti siuntėjui grįžtamąjį ryšį, informuoti apie informacijos gavimą, pasidalinti savo pastebėjimais ir idėjomis.

Analizuojant informantų pedagogų pateiktus atsakymų teiginius pastebėta, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimui skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste didelę reikšmę turi teigiama atmosfera mokykloje, pasireiškianti per atvirumo atmosferos ir pozityvių tarpusavio santykių kūrimą. Mokykloje siekiama, kad vyrautų pasitikėjimas ir tolerancija vienas kitam, į mokyklą ateinantys mokinių tėvai jaustųsi laukiami ir kviečiami įsitraukti į bendras mokyklos veiklas ir procesus.

Siekiant atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams pedagogams buvo užduotas trečiasis klausimas **„Kaip, Jūsų manymu, tėvai ir pedagogai bendradarbiauja skatinant savanorišką veiklą (pagalbą) mokykloje mokinių SEU kontekste?“** Analizuojant šį klausimą buvo išskirtos 6 kategorijos, 18 subkategorijų ir jas patvirtinantys teiginiai (žr. 3.2.3. lentelę).

3.2.3. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informavimas, kvietimas tėvams prisidėti	Informavimas apie savanorystės galimybes per: Vaikus Klasių vadovus Tėvus Veiklos planą Mėnesio planą Mokyklos tinklalapį	„per vaikus <...> per klasių vadovus <...> veiklos plane <...> mėnesio planai yra internetiniame tinklalapyje“, informaciją dalinamės su klasių vadovais, su mokiniais, su tėvais.“ „klasių auklėtojos geriausiai pažįsta savo vaikų tėvus, per jas sužinome, kurie tėveliai galėtų labiau prisidėti prie savanorystės.“
	Kvietimas tėvams prisidėti prie savanoriškos veiklos per: El. dienyną Telefonu	„Nusiunčiu tėvams per TAMO nuorodas, kad galite prisijungti prie visko“ „į TAMO parašėme, gal atsirastų, kas galėtų padovanoti paletes.“ „per TAMO“ „Per telefoną parašau, kai reikia pagalbos, kas galite padėti“, kviečiam tėvelius dalyvauti per individualius pokalbius.“ „tėvelius kviečiant būti aktyviais“, „džiaugiamės, jeigu tėvai savanoriškai įsitraukia į tą veiklą, bet mes visuomet juos

	Individualių pokalbių metu	skatinam.“
Tėvų pagalba pedagogams įgyvendinant renginius, išvykas	Bendri renginiai: Šventės Išvykos Akcijos Sportiniai renginiai Tėvų vedami edukaciniai užsiėmimai Mokyklos aplinkos puoselėjimas	„eglutės žiebimo šventę, kur irgi skatiname tėvus ateiti, dalyvauti, prisijungti“ „Liūtų naktys“ „Kartu renginys, išvyka“ „šeima bėgioja <...> kai būna visuomeninis bėgimas, jie pakviečia visą klasę dalyvauti kartu, buvo dalyvaujančių ar palaikančių.“ „kvietimasis į darbovietę“ „renginį suorganizavo, jis treneris, tai jis vienais metais nemokamai vaikus treniravo karate ar dešimt užsiėmimų vedė, pats pasisiūlė, po pamokų už dyką vedė nemokamai.“ „apsodino mokyklos teritoriją augalais ir žydinčiom gėlytėm, o tėvai prisidėjo ir laistė kartu su vaikais.“ „klases puošti ir darome konkursus“ „DAROM akcijos, Tvarkomės <...> dalyvauja, ne tik stebi iš tolo“ „„DAROM“ akcija ir mes tvarkėm parką. Tėveliai prisijungė“ „tėvai įsitraukia ir <...> tvarko mokyklos aplinką.“
Tėvų pagalba pedagogams, vaikams pamokose	Pamokos stebėjimas Elgesio problemų sprendimas Savo specialybės pristatymas Meninės veiklos užsiėmimai	„yra tokių vaikų, kuriems sunku išbūti vienoje vietoje ilgiau, tai tėveliai labai geranoriškai ateina į pamoką stebėti ir žiūrėti, kaip jų vaikučiams sekasi.“ „Skatiname tėvus ateiti ir dalyvauti pamokose, stebėti, o ir patys einam stebėti <...> bendrai susitinkam ir tariamės, kokią pagalbą gali suteikti tėvai ir, kokią pagalbą gali suteikti mokykla“ „atėjimas į pamokas <...> kuria gerą atmosferą ir gerą emociją.“ „kelis kartus į metus, būtent klasių valandėlių metu, <...> tėveliai praveda vaikams užsiėmimą“ „per „Karjeros dienas“ „Papasakoja apie savo specialybę <...> supažindina.“ „patys tėveliai būna ateina savanoriškai į pamokas ir neatlygintinai dalinasi savo darbine patirtimi.“ „moka kažką gražaus parodyti, ateina į klasę, ir to moko vaikus. Tai darbeliai prieš Kalėdas, prieš Vėlykas.“
Dalyvavimas savivaldos veikloje	SEU komitetas Tėvų klubas Tėvų komitetas	„SEU komitetas <...> savanoriškas komitetas, kuris planuoja kartu, sprendžia tam tikras problemas“ „per tėvų klubo veiklą, kai susirenka atstovai iš klasių <...> išsakomos jų problemos“ „tėvų komiteto susirinkimas, kur <...> gali savo tikslus ir idėjas SEU ir bet kokiais kitais klausimais pristatyti ir paskui visa tai dalinasi jau grįžę į savo klases.“
Tėvų mokymas	SEU mokymai Informacijos apie savanorystę sklaida SEU vadovėlis tėvams	„Visuose mokymuose dalyvavo ir tėveliai“ „apie savanorystę, vykdomi susitikimai būtent tam, kad papasakoti, kaip tai vyksta, kokių būdu vyksta.“ „dalinuosi, nusiunčiu jiems pasiskaityti visokių straipsnių“ „knyga, kuri skirta būtent kalbėti kartu su tėvais apie savanorystę“
Paramos organizavimas	Labdaros organizavimas: Lėšų rinkimas Labdara drabužiais Labdara mokymosi priemonėmis Labdara žaislais Materialinė pagalba: Ugdymo aplinkai gerinti Stipendijų skyrimui Transporto organizavimui Fizinė pagalba: Ugdymo aplinkai gerinti Akcijose Talkose	„pyragų kartu kepimas, labdaros rinkimas“ „„pyragų dienos“, kur vaikučiai kartu su tėveliais kepa namuose pyragus ir paskui parodo mokykloje vieni kitiems ir gautus pinigėlius skiria Afrikos vaikučiams. Paskutinį kartą pirkė kamuolius ir siuntė.“ „atveža ir padovanoja kamuolius“ „savo vaikų išaugtus rūbelius, nenaudojamus žaislus, likusias nereikalingas knygas, sąsiuvinius. Mes visa tai rinkome ir dalindavome kitiems vaikams, kurie skurdžiau gyvena“ „atnešti <...> knygas, rūbelius ir taip dalinasi tarpusavyje“ „pagalbos teikimas vaikų namams ar šeimoms.“ „pasirūpina tai augalėliais, tai sėklom, tai žemėm, tai vazonėliais. Kiek aš prisimenu ir medeliais, pasodinti mokyklos kieme“ „į TAMO parašėme, gal atsirastų, kas galėtų padovanoti paletes. <...> pasigaminome suolų, kuriuos dabar naudojame vidiniame kiemelyje“ „klaseje turime ir žaliuzes padovanotas tėvų <...> sužinojo, kad kažkas keičia ofise ir nebereikia, ir jie iš karto dalinasi“ „turime tėvelį, kuris skatina vaikus, kurie gerai mokosi.“ „skyrė apdovanojimą už gerą mokymąsi“ „skyrė motyvuotiems mokiniams, kurie labai gerai pusmetį mokosi, 50 eurų stipendiją.“ „tėvai ateina ir savo darbu prisideda prie mokyklos gražinimo“ „ateina padėti sutvarkyti klase“ „Ateina vaikai su tėvais po darbo, tėveliai ten suka, gręžia, mamytės valo, o vaikai irgi tvarko.“ „pasisiūlė pigiau suorganizuoti autobusą <...> ji dirba kelionių agentūroje“

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais galima daryti išvadą, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių socialiniame emociniame ugdyme prasideda nuo informavimo apie savanorystės galimybes (per vaikus, klasių vadovus, tėvus, veiklos planą, mėnesio planą, mokyklos tinklalapį) ir kvietimo tėvams prisidėti prie savanoriškos veiklos (per elektroninį dienyną, telefonu ir individualių pokalbių metu).

Informantų atsakymuose išryškėjo tėvų pagalba pedagogams įgyvendinant renginius, išvykas kuri pasireiškia organizuojant bendrus renginius (šventes, išvykas, įvairias akcijas, sportinius renginius), tėvams vedant edukacinius užsiėmimus, puoselėjant ir gerinant mokyklos aplinką; tėvų pagalba pedagogams, vaikams pamokose, tėvams stebint pamokas, sprendžiant elgesio problemas, pamokose vaikams pristatant savo specialybę, vedant meninės veiklos užsiėmimus; savanoriškas dalyvavimas mokyklos savivaldoje (SEU komiteto, tėvų klubo, tėvų komiteto veiklose); tėvų mokymas, jiems dalyvaujant SEU mokymuose, analizuojant informaciją apie savanorystės galimybes, nagrinėjant savanorystės temą SEU vadovėlyje.

Kaip matoma 3.2.3. lentelėje, remiantis atsakymų teiginiais apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste, informantai pedagogai akcentavo paramos organizavimą. Šiai kategorijai išskirtos trys subkategorijos: labdaros organizavimas (lėšų rinkimas, labdara drabužiais, labdara mokymosi priemonėmis, labdara žaislais), materialinė pagalba (ugdymo aplinkai gerinti, stipendijų skyrimui, transporto organizavimui) ir fizinė pagalba (ugdymo aplinkai gerinti, akcijose, talkose).

Siekiant išsiaiškinti, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp tėvų ir pedagogų priimant su SEU susijusius sprendimus mokykloje, informantams buvo pateiktas ketvirtas klausimas: „**Papasakokite, kaip tėvai ir pedagogai bendradarbiauja priimant su socialiniu emociniu ugdymu susijusius sprendimus mokykloje?**“ Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.4. lentelę).

3.2.4. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informavimas, kvietimas tėvams prisidėti	Vertinimo ir pažangos lentelės	„lentelėse matosi, kokios yra temos ir tėvai iš anksto susipažįsta mėnesio pradžioje, kokios bus temos ir jeigu yra noras, visada galima papildyti“ „Visada mėnesio pradžioje yra informuojami, visi tėvai gauna šias lenteles“
	SEU sąsiuvinis	„„Auga asmenybė“ sąsiuvinį. <...> vaiko atsakymus <...> aptaria klasės auklėtojas su tėvais.“
	Informaciniai pranešimai	„informaciniame lapelyje, kuriuos išdaliname yra informacija, ką mes planuojame, prašome, kad jie pasiūlytų kažką“ „tikslinės grupės tėveliams informacijos sklaidimas, tai būna telefonu susisiekiama, būna lapelius paruošiam ir per vaikus paprašom, kad perduotų.“
	Telefonu	„kažkas masiško <...> tėveliams darom susirinkimą, kad jie žinotų“
	Susirinkimai	„TAMO dienyne, o tėvai irgi gali rašyti per TAMO dienyne“
	El. dienyne	„informacija visada yra skelbiama ir mokyklos internetiniame puslapyje“
Tėvų ir pedagogų telkimas SEU vizijai, strategijai kurti	SEU idėjų sklaida:	„taisykles kuriame kartu toje grupėje, kurioje yra ir tie tėvų atstovai, kurie išneša tą informaciją į tėvų klubą. <...> yra tėvų iš kiekvienos klasės, tai ta žinutė tokiu būdu yra siunčiama per visą mokyklą.“ „per tas tėvų dienas mes stengiamės su tėvais padaryti toki susitikimą, kur <...> mes siūlome savo idėjas, klausome tėvų nuomonės, jų idėjų.“ „Atvirų durų dienos, tada galima irgi dalintis tomis idėjomis, jeigu turi kažkokių pastebėjimų, pastabų“
	Susirinkimuose	
	Telefono skambučiais	
SEU komitete	Bendrų susitarimų kūrimas:	„visi galvojome bendrąsias taisykles, susitarimus, dabar jau tik koreguojame, peržiūrime“ „sudariname SEU taisykles, jas koreguojame <...> atsiklausiam tiek tėvų, tiek mokinių, ką galime papildyti, ar jiems tinka ir, ar nenorėtų pateikti savo pasiūlymų.“ „Esmė dėl tų telefonų, kad per pamokas negalima, tai jau mokinių elgesio taisyklėse, tėvai susipažinę, pasirašę jau penktoje klasėje.“ „Per susirinkimą, dar po to paskambinu kai kurių vaikų tėvams, susitariame, kad jei pamatau, galiu paimti telefonus iš jų.“
	SEU taisyklės	
	Mokinio elgesio taisyklės	
SEU veiklos, dokumentų peržiūra ir vertinimas	Planavimas	„Peržiūrime dokumentus, planus, planuojame kartu, dalinamės.“ „informaciniame lapelyje, kuriuos išdaliname yra informacija, ką mes planuojame, prašome, kad jie pasiūlytų kažką“
	Vertinimas	„Kiekvienais metais vyksta apklausa, kai ruošiamas veiklos planas“ „tiriamas mokyklos mikroklimatas, kas vaikams yra gerai, kas nėra gerai.“ „vyksta pasitenkinimo mokykloje tyrimas“
Dalyvavimas mokyklos savivaldos veikloje	SEU komitetas	„peržiūrime <...> SEU komitete“ „didelę sprendimo teisę mes duodame SEU komitetui“ „Tėvai turi balso teisę mūsų SEU komiteto darbo grupėse, kuri yra sudaryta iš pedagogų, mokinių ir tėvų.“ „SEU komitetas ir tame komitete yra keletas tėvų.“
	Tėvų klubas	„Tėvų klubo veiklose mes tai aptariame, priimame, darome korekcijas“ „tėvų klubas. Ten irgi yra jų idėjos išklausomos. Jie ten gali siūlyti savo idėjas“ „tėvai dalyvauja tėvų klubo veikloje“

Informantų pedagogų teiginiai rodo, kad tėvai ir pedagogai bendradarbiauja priimant su socialiniu emociniu ugdymu susijusius sprendimus mokykloje vieni kitus informuojant ir kviečiant prisidėti: analizuojant vertinimo ir pažangos lenteles, SEU sąsiuvinio užduotis, tariantis dėl kito mėnesio temų, prašant pasidalinti idėjomis, pasiūlymais tobulinti veiklą, siunčiant informacinius pranešimus, bendraujant telefonu, skelbiant informaciją susirinkimuose, el. dienyne, mokyklos tinklalapyje; tėvus ir pedagogus telkiant SEU vizijai ir strategijai kurti: susirinkimuose, telefonu, SEU komitete, tėvų klube, tėvų dienos pedagogams pristatant siūlomas idėjas, pastebėjimus, išklausan

tėvų nuomonės, jų pasiūlymų, kuriant bendrus susitarimus (koreguojant mokinių elgesio taisykles, SEU taisykles); peržiūrint ir vertinant SEU veiklą ir dokumentus: planuojant kito mėnesio, pusmečio ar metų planus, veiklas, vertinant esamus dokumentus, esamą situaciją mokykloje, pasiektus rezultatus, vykdomos įvairios apklausos, tiriamas mokyklos mikroklimatas, pasitenkinimas mokykla; dalyvaujant mokyklos savivaldos veikloje: SEU komitete, kuris inicijuoja sprendimų priėmimą, gauna grįžtamąjį ryšį iš tėvų klubo, kitų komitetų, po diskusijų priima sprendimus, susijusius su SEU mokykloje.

Norint nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams buvo pateiktas penktas klausimas: **„Jūsų manymu, kaip, per kokias veiklas vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, siekiant bendradarbiavimo su vietos bendruomene, mokinių SEU kontekste?“** Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.5. lentelę).

3.2.5. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informacijos sklaida apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas	Socialinė parama mokiniams Infrastruktūros gerinimas Tėvų informavimas per: El. dienyną Mokyklos tinklalapį Stendus	„Siūlome tėveliams kreiptis pagalbos kada matome, kad vaikams sunku nusipirkti priemonių ar drabužėlių, būtina nukreipti į seniūniją pagalbos, patys tarpininkaujame“ „tėvų nuomonę mes perduodame seniūnijai ar seniūnija savo mums.“ „paprašėme, kad sustatytų ženklus, kad ten stovėti būtų negalima. <...> Išsprendė problema. Ir darželis skundėsi, ir tėvai įsijungė į prašymus.“ „Prašėme dėl tų takų, kad apšviestų, tai prižada“ „viskas rašoma tiesiogiai tėvams per TAMO dienyną“ „Mokykla gauna įvairią informaciją iš bendruomenės, kad kažkas vyks ir dalinamės ta informacija visada per TAMO dienyną.“ „Visą informaciją tėvai gauna mokyklos internetiniame puslapyje“ „stende pakabina informaciją“
Dalyvavimas vietos bendruomenės veiklose	Dalyvavimas renginiuose Dalyvavimas konferencijose	„dalyvaus tose veiklose, kur reikia pasirodyti kitur už mokyklos ribų.“ „su vietos bendruomene susitinkame per renginius, nes renginių metu būna atstovų ir iš seniūnijos, ir iš darželių“ „dalyvaujame SEU konferencijose po du kartus į metus <...> važiuojame su tėvelių atstovais“ „konferencijos <...> didinamos mokymosi kompetencijos, motyvacija per socialinį emocinį ugdymą. Pranešimus skaito.“ „buvo konferencija <...> tėvai dalyvavo joje.
Savatoriška pagalba organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas	Fizinė pagalba: Talkose Akcijose Gaminant rankdarbius Režisuojant renginius Vedant užsiėmimus Materialinė pagalba: Siuvant drabužius pasirodymams Organizuojant transportą Aprūpinant instrumentais Aprūpinant maitinimu renginiuose	„Daromos talkos“ „Akcija Tvarkomės, visai bendruomenei būnami matomi.“ „darė atvirukus su palinkėjimais rajono seneliams, tiesiog prisiminti, kad tokie yra ir mes jų nepamirštam, <...> vaikai kartu su tėveliais tiesiog ėjo per namus ir tiems seneliams <...> išdalino apie 500 atvirukų.“ „Tėveliai padeda darbelius daryti, atvirutes, sveikinimus ar ką gaminti kartu“ „Režisuoja kokius nors renginukus“ „paminėjome X kaimo 40-metį, kur buvo kviečiami iš rajono atstovai, kurie yra vyresnio amžiaus ir galėjo papasakoti tiek tėvams, tiek mums, tiek visai bendruomenei, kaip čia atrodė viskas anksčiau“ „tėvai prisideda savanoriškai prie renginių įgyvendinimo, pavyzdžiui, tautinių rūbų siuvimu, jie siuva, inicijuoja“ „reikia pasirodyti miesto renginyje ar vietos bendruomenėje, jie prisideda rūbais“ „nuveš, transportas“ „parūpins instrumentus, jeigu reikia, paakomponuos“ „Vyko Užgavėnių šventė mikrorajone, tėvai kepė blynus, kitus produktus, šventėme čia stadione, visi matė, prisidėjo“
Bendrų veiklų su vietos bendruomene inicijavimas mokykloje	Bendruomeninės šventės: Rugsėjo pirmosios Mokslo metų užbaigimo Eglės įžiebimo Senelių šventė Padėkos šventė Inkilių iškėlimo šventė Koncertai Parodos Mokymai	„Rugsėjo pirmosios šventė būna akivaizdi“, „mokslo metų užbaigimo šventės, kur tėveliai su vaikais dalyvauja koncertinėse veiklose, pasirodymuose.“ „Eglės įžiebimo šventė, irgi kviečiama vietos bendruomenė, seniūnija visus tuos dalykus sprendžia, tėveliai su fejerverkais.“ „seneliams skirta šventė, kur seneliai pasidalina tuo, ką jie sugeba. Pavyzdžiui pyragų iškepa, savo mezginius atneša <...> mokytojai praveda tuos renginius ir irgi kartu dalyvauja <...> ir tėveliai, ir vaikai. Visi bendrai.“ „tradicinis renginys <...> labiau akcentuojamas į senelius. Močiutės atsineša savo pyragus, darbelius, juos demonstruoja, o vaikai joms dainuoja, šoka.“ „išskirčiau renginį „Ačiū“ <...> mokykla arba tėveliai, arba vaikai dėkoja vienas kitam už tą, kas gražaus įvyko metų eigoje“ „daryti visokius bendrus renginius, pavyzdžiui, buvo renginys inkilių iškėlimo šventė“, „stengiamės įtraukti ir bendruomenę, stengiamės suorganizuoti koncertą ar kažką panašaus, kad visiems būtų bendras renginys. Per tai vėl pasireiškia geros emocijos, gera nuotaika.“ „parodas organizuojame“ „organizuojamos paskaitos, į kurias yra kviečiami bendruomenės nariai“ „Buvo susitikimas su banko

	Bendruomenės susirinkimai: Namų bendruomenė Alumni klubas	<i>darbuotojais, kurie buvo atvykę, jie mokė vaikus finansinio raštingumo.“ „yra daug tėvelių, kurie baigę šią mokyklą. <...> jie inicijuoja, organizuoja savo namų bendruomenių susirinkimus mokyklos patalpose“ „nors ir su mokyklos iniciatyva, bet pas mus yra tėvų, kurie yra baigę šią mokyklą ir jie kuria „Alumni“ klubą“</i>
--	---	---

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais, galima daryti išvadą, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste vyksta užtikrinant informacijos sklaidą apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas: socialinę paramą mokiniams, rajono infrastruktūros gerinimą, apie tai tėvus informuojant per el. dieną, mokyklos tinklalapį, stendus; dalyvaujant vietos bendruomenės veiklose: dalyvaujant renginiuose, konferencijose kartu su tėvais; teikiant savanorišką pagalbą organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas: teikiant fizinę pagalbą (talkose, akcijose, gaminant rankdarbius, režisuojant renginius, vedant užsiėmimus) ir materialinę pagalbą (siuvant drabužius pasirodymams, organizuojant transportą, aprūpinant instrumentais ar maitinimu renginiuose); inicijuojant bendras veiklas su vietos bendruomene mokykloje: organizuojant bendruomeninės šventes (Rugsėjo pirmosios, Mokslo metų užbaigimo, Eglės įžiebimo, Senelių šventė, Padėkos šventė, Inkilėlių iškėlimo šventė), koncertus, parodas, mokymus, bendruomenės susirinkimus (namų bendruomenių, Alumni klubo).

Norint atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams buvo pateiktas šeštasis klausimas: **„Apibūdinkite, kaip tėvai ir pedagogai bendradarbiauja tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius, susijusius su mokinių socialiniu emociniu ugdymu?“** Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.6. lentelę).

3.2.6. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informacijos sklaida	El. dienyne Trumposios žinutės telefonu Vertinimo ir pažangos lentelė SEU vadovėlis tėvams Pokalbiai Atvirų durų dienose Mokinio elgesio, SEU taisyklės Susirinkimai: Tiksliniai SEU Klasės tėvų	<i>„TAMO dienyne“ „per TAMO dienyne, kur tiek direktorė rašo pranešimus, tiek atskirų dalykų pedagogai“ „tėvai irgi tuo pačiu domisi, kokios temos yra nagrinėjamos ir jeigu kyla klausimai gaunam žinutes ar į TAMO dienyne pranešimus parašo“ „dažniausiai per žinutes“ „lentelių pildymas“ „vadovėlis, tėvų knygos medžiaga“ „tėvai atėję į pokalbius, į atvirų durų dienas pasikalbėti su mokytojais“ „Visos taisyklės kabo kiekviename kabinete <...> jie jas puikiai mato.“ „tėvų susirinkimai <...> kviečia penktokų, būsimų penktokų tėvus, pristato SEU programą“ „padarė tokį susirinkimą tik tai tų vaikų tėvams, kurie dalyvaus“, „Tie tėveliai, kurie ateina į SEU susirinkimus, jie gauna informaciją <...> informacija pasidalintų klasės susirinkimuose.“ „organizuojami klasės auklėtojų tėveliams bent du susirinkimai per metus ir jeigu reikia dalykų mokytojų pasikviečia, tuo tarpu ir SEU mokytoja“ „Mokytojams ruošiami, tėvams ruošiami vaiko pagalbos specialistų lankstinukai, daliname“ „Stendai“</i>
	Lankstinukai Stendai	
Tėvų mokymas(-is) apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes; socialinių emocinių gebėjimų mokymo namuose	SEU susirinkimai Klasės susirinkimai	<i>„kelis kartus per metus daro SEU susirinkimus skirtus tėveliams ir tų susirinkimų metu pristato programą, suteikia informacijos apie šią programą. Pristato veiklas, sprendžia iškilusias problemas.“ „per SEU susirinkimus“ „tėvų susirinkimų metu. Tėvai kalba ne tik, kas susiję su ugdymu, bet kalba ir auklėjimo klausimais“ „Susirinkimai“ „mokymai tėvams, kai vyksta“ „Paskaitos“, „Vyksta pasitarimai, kaip būti pakančiam“, „seminarai organizuojami“ „iškilus konfliktui ji reikėtų spręsti taikiai, kalbėtis ir eiti ieškoti pagalbos, o ne „tu spyrei man, o aš tau“. Mes norime, kad tai žinotų tiek mokinys, tiek tėvai, tiek mes.“ „Temos įvairios, apie konfliktus, paauglystės, arba kodėl draugas tampa labiau svarbesnis nei tėvai tame ryšyje, vaikų adaptacija 5-toje klasėje“, „tėvams labiausiai rūpimos temos yra, ypač, kai prasideda paauglystė,</i>
	Mokymai: Konfliktų sprendimas Paauglystė Vaikų adaptacija Draugystė Darnūs tarpusavio	

galimybės	santykiai šeimoje SEU vadovėlis tėvams	<i>kaip su vaiko „ne“ kovoti.“ „5-tose klasėse išleistos knygos, kur SEU mokytoja dalina vaikams, kad parneštų tėvams skaityti, o paskui socialinės pedagogės, psichologė organizuoja tų temų aptarimą“ „yra skirta knyga, kad eitume visi viena linkme ir visi tą patį požiūrį matytume.“ „SEU yra knyga, kuri yra skirta būtent tėvam ir tėvai yra supažindinami, ką vaikai sužino, kuo jie galėtų padėti ir, kad tas požiūris tiek vaiko, tiek tėvų būtų toks pats.“ „yra dalinamos tos knygos, viskas parodoma, paaiškinama.“</i>
Tėvų ir pedagogų dalyvavimas SEU programoje	Per: SEU susirinkimus Mokymus Renginius Savanorišką veiklą, pagalbą Bendrą veiklą su vaikais SEU vadovėlių SEU pratybų sąsiuvinį Bendrus susitarimus	<i>„kelis kartus per metus daro SEU susirinkimus skirtus tėveliams ir tų susirinkimų metu pristato programą, suteikia informacijos apie šią programą. Pristato veiklas, sprendžia iškilusias problemas.“ „per SEU susirinkimus“ „mokymai tėvams, kai vyksta“ „Paskaitos“ „programa vyksta ne tik per rimtus susitikimus ar mokymus, bet ir per tradicinius renginius, kad ir „Kartų valsas“, kai susirenka trys kartos, seneliai, tėvai, vaikai, dovanos vienas kitam.“ „Savanorištyje nuolat skatinama, mums svarbu kitų aplinkinių nuotaika, kurie yra šalia, taigi mes nuolat kartas nuo karto darome akcijas „Padovanok šypseną praeiviui“.“ „programą darome per veiklas, kad tėvai išgirstų, pamatytų.“ „Vaikai su tėvais kokias gėlytes daro, darbelius <...> šypsenėles, gėlytes, paukštelius dovanuoja.“ „Tėvai natūraliai dalyvauja Lions Quest programoje per vaikus“ „Tikslinga programa, kai nagrinėjamas vadovėlis, tėvų knygos medžiaga.“ „yra skirta knyga“ „SEU yra knyga, kuri yra skirta būtent tėvam ir tėvai yra supažindinami, ką vaikai sužino, kuo jie galėtų padėti ir, kad tas požiūris tiek vaiko, tiek tėvų būtų toks pats.“ „5-tose klasėse išleistos knygos, kur SEU mokytoja dalina vaikams, kad parneštų tėvams skaityti“ „atsirado pratybų sąsiuvinis, kad būtų įdomiau. Tėvai natūraliai eina, gilina, skaito.“ „visi stengiamės laikytis bendrų susitarimų“, tėvelis vienaip auklėja, mamytė kitaip, mes vėl kažkokių susitarimų laikomės. Atskirais atvejais susitinkame vaikas, šeima ir pedagogai, kad visos trys šalys būtų ir susitariam. Visi susitarimai vyksta dalyvaujant visom pusėm, tai yra labai svarbu. Tarkim, toks susitarimas laikytis mokinio elgesio taisyklių.“</i>
Savanoriška tėvų ir pedagogų pagalba tėvams	Klasės susirinkimas Diskusijos Neformalūs pokalbiai: Tėvų komitete Tėvų dienoje	<i>„Kai matome, kad yra bendra problema klasėje, darome tikslingą klasės susitikimą būtent pagal tą programą“, visos problemos yra sprendžiamos bendrai“ „klasės susirinkimų metu“ „paskelbiama kada, ką kviečia, kokia tema pasidalinti aptariant veiklas ir renkami tėveliai patys, kas turi klausimų viena ar kita tema ateina į mokyklą ir bendrauja“ „Komitetas yra ir tėvai ten šnekasi“ „per tėvų dienas susitinka ir šnekasi“ „Mamos kalbasi tarpusavyje, <...> kaip savo vaikams padeda praleisti mažiau laiko su telefonais, nežaisti, kaip riboja tai. Kaip sprendžia konfliktus tarpusavyje.“ „tėvai pažįsta vieni kitus <...> pasižneka ir apie namų darbus <...> vienas kitam patarimus dalina“</i>

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais, daroma išvada, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste vyksta užtikrinant informacijos sklaidą: el. dienyne, trumposiomis žinutėmis telefonu, pildant ir aptariant vertinimo ir pažangos lenteles, išdalinant SEU vadovėlius tėvams, vėliau su jais aptariant pasirinktas aktualias temas, organizuojant pokalbius su tėvais Atvirų durų dienoje, susirinkimuose (tiksliniuose, SEU, klasės tėvų), įtraukiant ir vaiko auklėjimo, tėvystės įgūdžių aptarimą, siejant su mokyklos bendrais susitarimais (mokinio elgesio, SEU taisyklėmis), vaiko pagalbos specialistams ruošiant lankstinukus, standus su aktualia informacija tėvams ir vaikams; organizuojant tėvų mokymą(-si): SEU, klasės susirinkimų metu kartu su tėvais analizuojant SEU vadovėlio tėvams mokymo temas (konfliktų sprendimas, paauglystė, vaikų adaptacija, draugystė, darnūs tarpusavio santykiai šeimoje); dalyvaujant SEU programoje: SEU susirinkimuose du kartus per metus, mokymuose tėvams, programa vyksta ne tik per rimtus susitikimus ar mokymus, bet ir per tradicinius renginius, bendrą veiklą su vaikais, savanorišką veiklą, pagalbą kitiems, SEU vadovėlio tėvams ir SEU sąsiuvinio vaikams aptarimą, laikantis pačių išsikeltų bendrų tikslų ir susitarimų; tėvams ir pedagogams teikiant savanorišką pagalbą kitiems tėvams: dalyvaujant diskusijose, sprendžiant problemas su kitais tėvais klasės susirinkimų metu, neformalių pokalbių metu tėvų dienoje, tėvų komitete, patariant vieni kitiems.

Siekiant nustatyti, kaip pasireiškia tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas siekiant įtraukti tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste, informantams buvo pateiktas septintas klausimas: „*Jūsų nuomone, per kokias veiklas, kokiomis formomis (priemonėmis) vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas siekiant įtraukti tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste?*“ Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.7. lentelę).

3.2.7. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informacijos sklaida	Konsultacijos: Pokalbiai telefonu Susirašinėjimas el. dienyne Vertinimo ir pažangos lentelė SEU sąsiuvinys Atvirų durų dienos	„Turiu konsultacijas.“ „Jeigu yra kokia bėda, tai skambini, šneki.“ „TAMO dienyno bendrame susirašinėjime“ „turime vaiko pažangos fiksavimo ir stebėjimo lapus <...> gali pamatyti, kur yra problema, kur yra spragos <...> koks jo įvertinimas už tam tikrus atsiskaitymus <...> tada tėvai gali padėti tikslingiau pasirinkti vaikams konsultacijas.“ „informavimo, susikalbėjimo sistema dėl vaiko mokymosi, jo pasiekimų, reikalavimų.“ „Pažangos lentelės“ „SEU sąsiuviniai, kuriuos pildo mokiniai, o tėveliai atėję į mokyklą per atvirų durų dienas susipažįsta, kaip vaikas auga, kaip asmenybė, kur vaikui sekasi geriau, kur sunkiau.“
	Mokinių elgesio, SEU taisyklės Lankstinukai Stendai	„per mokinių taisykles“ „prašome, kad ant tų taisyklių pasirašytų ir tėvai, kad ir tėvai žinotų, kad tokios taisyklės yra“ „ruošiami ir dalinami lankstinukai.“ „duodame lankstinukus“ „stendai, kurių tikslas yra informuoti tėvus.“
Susitarimai dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste	Bendri susitarimai	„susitarimai, kryptingas ugdymas, ir ugdymasis yra iš tėvų ir mokytojų pusės“ „konfliktai su tėveliais dėl auklėjimo ar kažkokių konfliktų sprendimo ir mes sakome, kad vienaip spręstų, <...> nusprendžia savaip, tada mes jau einame per SEU ir sakome, kad mūsų mokykla yra socialinio emocinio ugdymo mokykla, kad pas mus vaikai sprendžia problemas būtent taip, o ne kitaip“
	Taisyklės: Mokinio elgesio SEU Vidaus Informavimas: El. dienyne Mokyklos tinklalapis Susipažinimas raštiškai Individualus pokalbis	„patvirtinamos taisyklės, susitarimai <...> yra vidaus taisyklės, kurių kūrime dalyvavo visi bendruomenės atstovai. Jie yra vieši, matomi“ „Yra SEU taisyklės“ „reikia priminti, ypatingai tiems, kurių vaikų amžius yra jaunesnis, kad kreiptų dėmesį į tai, kaip vaikučiai atlieka savo pareigas“ „primenu, kad teises žino visi, bet kitą kartą pamiršta pareigas“ „per mokinių taisykles, kurias mokiniai patys sau išsikelia. Tėvai perskaito jas internete, TAMO dienyno bendrame susirašinėjime“ „Tėvai pasirašo“ „prašome, kad ant tų taisyklių pasirašytų ir tėvai, kad ir tėvai žinotų, kad tokios taisyklės yra. <...> Jeigu tu lankai mūsų mokyklą, tai tu turi priimti tas mūsų taisykles.“ „rašytinai pasirašėme, ką jie darys, kad tam vaikui padėti ir, ką aš darysiu, kad jai padėčiau. Reikia paprasčiausiai tartis tarpusavyje, kad kas daroma čia mokykloje, bus lygiai taip pat namuose.“
Tėvų mokymas apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose	SEU mokymai	„pagalbos mokiniui specialistai, kurie organizuoja mokymus tėvams“ „Kviečiame visuotinės sveikatos specialistus.“ „paskaitos apie sveiką mitybą, kaip pirkti sveikus produktus, nes šitoje programoje irgi yra šie principai sveikos mokyklos principai, prevencija.“ „temos ir su SEU, ir su adaptacija. <...> kaip labiau padėti vaikui adaptuotis mokykloje, kaip jam ruošti namų darbus <...> tėvams padėti spręsti konfliktus.“ „per susirinkimus. Jų metu, jei kyla toks klausimas yra diskutuojama su tėveliais.“
	Susirinkimai Diskusijos SEU vadovėlis tėvams Informacijos apie mokymąsi sklaida	„knyga tėvams <...> apie paauglystės sunkumus, kaip su jais susidoroti <...> Tai yra analogiška knyga pagal mūsų „Paauglystės kryžkelių“ programą. Tai rekomendacijos tėveliams.“ „Kai randu kokių straipsnių apie vaikų auklėjimą, apie mokymąsi ar atminties stiprinimą, tai visada tėvams nusiunčiu“ „Nusiunčiu nuorodas“
Interaktyvios namų darbų užduotys	Įtraukiančios tėvus, skatinančios pažinimą: Giminės medis Paroda „Seniausia knyga namuose“ Nuotraukų paroda „Mes mažieji korespondentai“	„kad ugdymas tęstųsi ir namuose. SEU programoje yra atskiros temos, kur yra bendros užduotys tėvams ir vaikams, kurias jie turi atlikti namuose įtraukiant <...> ir tėvus.“ „būna užduočių, kurių vaikai vieni be tėvų įsitraukimo neatliktų. Tarkim penktom klasėm, per istorijų užduotis padaryti giminės medį, tai toks dalykas, kad be tėvų pagalbos giliau pasikapstyti neįmanoma.“ „bendros užduotėlės“ „Iš SEU pozicijos yra užduočių <...> pastatome vaiko elgesį tėvų elgesiui, kad pasidalink, kaip tu darytum.“ „padėtų tėvai knyga surasti“ „yra įvairiausių akcijų, pavyzdžiui, atnešti seniausią knygą esančią namuose, o mokytojos tada daro kažkokią mini ekspoziciją. Toliau nuotraukų prašo, kur tėvai tikrai turi prisidėti prie vaiko, kad padėti jam.“
	Bendros kūrybinės, meninės užduotys	„Mes mažieji korespondentai“ „<...> klausimus pateikia tėveliam. Kaip jautėsi, kokios vyravo mados, kai tėveliai buvo savo vaikų amžiaus. Į ką kreipė dėmesį, kai buvo savo vaikų amžiaus.“ „įsitraukia į įvairius konkursus, kurių tikslas yra ne tik žinias patikrinti, bet kažką ir sukurti. Tai kūrybai reikia ir mamos, ir tėčio“ „daro kartu su tėvais darbelius. Kokie aštuntokai jau pagalbos neprašo, patys nori padaryti“

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais, galima teigti, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste vyksta užtikrinant informacijos sklaidą: tėvų ir pedagogų konsultacijų metu (kalbantys telefonu, susirašinėjant

el. dienyne, Atvirų durų dienos metu, analizuojant ir aptariant vertinimo ir pažangos lentelės duomenis, atliktas SEU sąsiuvinio užduotis, siekiant išryškinti jam kylančius sunkumus ir tikslingiau parinkti konsultacijas), ruošiant ir dalinant lankstinukus, atnaujinant aktualia informacija standus; siekiant susitarimų dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų laikymosi mokinių SEU kontekste: prašoma, kad tėvai raštiškai susipažintų su mokinio elgesio, SEU taisyklėmis, galėtų jų principus taikyti namų aplinkoje iškilus konfliktams, atsiradus netinkamam elgesiui, apie jas informuojant el. dienyne, mokyklos tinklalapyje, individualių pokalbių metu; vykdant tėvų mokymą apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose: SEU mokymų, susirinkimų, diskusijų metu, analizuojant ir aptariant SEU vadovėlį kartu su tėvais, dalinantis naudingomis nuorodomis į straipsnius ar kitą medžiagą apie vaikų mokymąsi, mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose; skiriant interaktyvias namų darbų užduotis: įtraukiančias tėvus, skatinančias pažinimą (Giminės medis, paroda „Seniausia knyga namuose“, nuotraukų paroda, „Mes mažieji korespondentai“), bendras kūrybines, menines užduotis.

Siekiant atskleisti informantų nuomonę apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų) raišką mokinių SEU kontekste, informantams pedagogams buvo pateiktas klausimas: **„Papasakokite, kokios bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) dažniausiai naudojamos bendradarbiaujant tėvams ir pedagogams mokinių SEU kontekste?“** Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.8. lentelę).

3.2.8. lentelė. Tėvų ir pedagogų dažniausiai naudojamos bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Dažniausiai naudojamoms bendradarbiavimo formoms (priemonėms, metodams) (pedagogų nuomonė)	Individualūs pokalbiai	„individualūs pokalbiai“ „pokalbiai individualūs“ „individualūs pokalbiai“
	Diskusijos	„kviečiama <...> į diskusijas“ „diskusija“ „diskusijos“
	Tikslinės grupės	„pokalbiai tikslinėse grupėse“ „Koncentriniai susitikimai“
	Susirinkimai	„visuotiniai susirinkimai“ „Susirinkimai bendri vyksta tam tikra tema“
	Mokymai	„paskaitos“
	Atvirų durų dienos	„atvirų durų dienos“
	Tėvų dienos	„tėvų dienos“ „Tėvų dienos“
	Pokalbiai telefonu	„pokalbiai telefonu“ „telefoniniai pokalbiai“
	Trumposios žinutės	„trumposios žinutės“ „didesnei grupei siunčiu pranešimą“
	El. dienyne	„elektroninis dienyne“ „elektroniniam dienyne“ „susirašinėjimai TAMO dienyne pagalba“
	Mokyklos tinklalapis	„mokyklos puslapis internetinis, ten visada visa informacija keliama“
	Susirašinėjimas socialiniame tinkle	„facebook'as.“ „„class dojo“ <...> tėvai viską mato, aš kelių viską, kas vyko gražaus. <...> Tėvai viskuo tarpusavyje dalinasi. <...>. Valdymas kaip Facebook'o, bet tai yra tik mūsų rate“
	Tėvų komitetas	„susitikimai su tėvų, SEU komitetu“
	SEU komitetas	
	Tėvų klubas	„tėvų klubas“
	Vertinimo ir pažangos lentelė	„vertinimo lentelės, pažangos pamatavimo lentelės.“
	Pranešimai tėvams	„pranešimai tėveliams, informaciniai lapeliai“
SEU sąsiuvinys	„Sąsiuviniai“	
Lankstinukai	„lankstinukai“ „informacija per lankstinukus“	
Stendai	„informaciniai stendai“	
Renginiai	„renginiai“ „tėveliai spektaklius organizuoja“ „Dalyvavimas sporto šventėse, renginiuose“	
Tyrimai	„atliekame tyrimus“	

Išanalizavus informantų pedagogų pateiktus atsakymų teiginius išryškėjo, kad bendradarbiaujant tėvams ir pedagogams mokinių SEU kontekste dažnai naudojama gausybė įvairiausių bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų): individualūs pokalbiai, diskusijos, tikslinės grupės,

susirinkimai, mokymai, Atvirų durų dienos, tėvų dienos, pokalbiai telefonu, trumposios žinutės, elektroninis dienynas, mokyklos tinklalapis, susirašinėjimas socialiniame tinkle, tėvų komitetas, SEU komitetas, tėvų klubas, vertinimo ir pažangos lentelė, pranešimai tėvams, vaiko SEU sąsiuvinis, lankstinukai, standai, renginiai, tyrimai. Remiantis daugiausiai kartų pasikartojančiais informantų pedagogų atsakymų teiginiais galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavusių informantų pedagogų mokyklose dažniausiai naudotos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos SEU kontekste yra: individualūs pokalbiai, diskusijos, elektroninis dienynas ir renginiai. Dažnai, bet rečiau nei pirmuoju atveju – susirinkimai (visuotiniai; tam tikra tema), tėvų dienos, įvairūs renginiai, pokalbiai telefonu, trumposios žinutės telefonu, informaciniai lankstinukai.

Siekiant atskleisti informantų nuomonę, kurias bendradarbiavimo formas jie, kaip pedagogai, laiko veiksmingiausiomis, mažiausiai veiksmingomis, kokių bendradarbiavimo formų pasigenda bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, informantams pedagogams buvo pateiktas klausimas: **„Kurias Jūs išskirtumėte kaip labiausiai veiksmingas? Mažiausiai veiksmingas? Kokių bendradarbiavimo formų, Jūsų manymu, trūksta?“** Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.9. lentelę).

3.2.9. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste: veiksmingiausios, mažiausiai veiksmingos, pageidautinos (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Veiksmingiausios (pedagogų nuomonė)	Individualūs pokalbiai	„individualus pokalbis, kai dalyvauja tripusėje sąveikoje vaikas, mokytojas ir tėvai“ „bendraujam gyvai ir dar šalia tėvų yra vaikas.“ „Individualus pokalbis dalyvaujant tėvams“ „Asmeninis, akis į akį bendravimas“ „asmeniniai pokalbiai labai didelę naudą duoda.“ „individualūs pokalbiai yra veiksmingiausi.“ „pokalbis. Ar akis į akį ar telefonu, daugiausia informacijos tokiu būdu gauni“
	El. dienynas	„TAMO žinutės <...> tiesiogiai konkrečiam tėveliui, o tėveliai atrašo <...> konkrečiam mokytojui“
	Vertinimo ir pažangos lentelė	„pažangos lentelę atsivertus kažkiek pažūrėti ir susipažinti, ką gi jis toj mokykloj visgi veikia.“ „mėnesio arba ciklo pažangos ir pasiekimų planavimas bei fiksavimas. <...> mokytojai užrašo mėnesio pradžioje visas temas, taip pat ir socialinio emocinio ugdymo, kurios bus nagrinėjamos. Ko tikisi, kokie uždaviniai bus išspręsti <...> ir tėvai susipažįsta <...> gali rašyti komentarus.“
	Namų darbų užduotys	„Namų darbai, kuriuose reikia tėvų pagalbos, <...> tėvai yra priversti <...> laiko skirti daugiau.“
	Bendri renginiai	„bendri renginiai kartu su tėvais“ „dirba knygyne, bibliotekoje, kviečia į diskusijas, į pokalbius, <...> kitoje aplinkoje praveisti ta tema pamoką“
	Tėvų vedama pamoka	„Akcijos veiksmingos, kad ir pinigėlių rinkimas, bet tikslingai veiklai panaudojant.“
	Akcijos	„šventės bendruomenės, kai tėveliai <...> pasidžiaugia <...> vaikų talentais.“ „šventę „Ačiū“ <...> padėkoti tėvams, vaikams, mokytojams, kitiems partneriams, vietos bendruomenės atstovams, socialiniams partneriams“ „Rugsėjo 1-osios šventė“ „mokslo užbaigimo šventės“
	Koncertai	„ekskursijos, tai sukuria artimesni ryšį.“
	Šventės	„kurti klasės santykius yra žygiai“
	Išvykos	„tėvėlių dienos efektingos“
Žygiai	„SEU susirinkimai“	
Tėvų dienos	„mokymai“ „seminarus“ „seminarai tėvams“	
SEU susirinkimai	„tėvų klubo veikla“	
Mokymai	„tėvų dalyvavimas tose veiklose kaip komitetai, kur yra rašomi reikšmingi dokumentai“	
Tėvų klubas		
Tėvų komitetas		
SEU komitetas		
Mažiausiai veiksmingos (pedagogų nuomonė)	Visuotiniai susirinkimai	„masiniai susirinkimai be temos“ „visuotiniai susirinkimai, jie neturi to veiksmingumo“
	Pokalbiai telefonu	„Telefoniniai pokalbiai <...> pasitaiko, kad jie būna skuboti, neišbaigti, neįsigilinama į esmę, o tik sakoma esmė, atsakoma į klausimą“
	Mokymai	„mokymai, tikslingai pasiruoši, prigaalvoji, bet gal laikas netinkamas, gal nedrįsta tėvai to išsakyti“ „mokymai tėvams. Ruošiasi keturi šeši žmonės, o ateina ne daug tėvų. Aš galvoju, gaila laiko“
Pageidautinos (pedagogų nuomonė)	Standai	„informaciniai standai <...> ne visi tėvai ateina nuolat į mokyklą“
	Lektorijų mokymai	„tikslinių seminarų tėvams ar kartu su tėvais <...> kad ne pedagogai tėvams, o tokios tikslingos paskaitos su lektoriais, bet mes tam neturime išteklių“
	Bendros išvykos	„Išvykų norisi kartu su tėvais, vaikais daugiau“
Vakaronės	„vakaronių, švenčių daugiau, kad būtų“	
Tėvų vedama pamoka	„Kad kuo daugiau vaikų tėvų ateitų papasakoti apie savo profesiją klasėse“	

Analizuojant atsakymų teiginius išryškėjo, kad informantų pedagogų nuomone viena iš veiksmingiausių tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų) mokinių SEU kontekste yra individualus pokalbis. Ypač, kai pokalbyje dalyvauja vaikas, mokytojas ir tėvai, bendraujama „gyvai“. Pasak informantų pedagogų, tai pati veiksmingiausia ir naudingiausia bendradarbiavimo forma. Bendraujant tokiu būdu gaunama daugiausia informacijos, kreipiamasi tiesiogiai į pašnekovą. Galimai dėl šios priežasties – galimybės kreiptis į konkretų žmogų asmeniškai, prie veiksmingų formų priskirtas elektroninis dienynas, susirašinėjimas jo pagalba. Informantai pedagogai interviu metu dažnai minėjo vertinimo ir pažangos lentelių pranašumą prieš kitas formas. Mokytojai mėnesio pradžioje pateikia planuojamas pamokų temas, įskaitant socialinio emocinio ugdymo, kurios bus nagrinėjamos, kokie tikslai keliami, kokių rezultatų tikimasi. Ši bendradarbiavimo forma išsiskiria savo veiksmingumu, informatyvumu, pasižymi nuolatinio kontakto su vaiko šeima palaikymu, grįžtamojo ryšio užtikrinimu, iš anksto aptartų bendrų susitarimų ir įsipareigojimų vykdymu, pastovumu (tampa tradicija, natūraliu bendravimo procesu tėvams ir pedagogams). Veiksmingiausioms formomis informantai pedagogai taip pat įvardija bendrus renginius kartu su tėvais, įvairias akcijas, bendruomenines šventes, ekskursijas, mokymus (seminarus) ir tėvų klubo veiklą. Visos šios bendradarbiavimo formos sudaro sąlygas kurti ir palaikyti artimesnį tarpusavio ryšį tarp tėvų ir pedagogų.

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais, mažiausiai veiksmingos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste yra visuotiniai susirinkimai, ypač be konkrečios analizuojamos temos; pokalbiai telefonu – būna skuboti, neišbaigti, neįsigilinama į esmę, tik išsakoma esmė, atsakoma į klausimą; mokymai – investuojama laiko, žmogiškųjų išteklių, finansinių resursų pasiruošti, tačiau jie dažnai nepasiekia savo planuotos tikslinės auditorijos. Informantų pedagogų nuomone, mokymų idėja gera, tačiau juose dalyvauja mažas skaičius tėvų (dėl laiko stokos, laiko nesuderinamumo, didelio užimtumo, nenoro ir t. t.). Prie neveiksmingų formų buvo priskirti ir informaciniai stendai. Jų informacija dažnai nekeičiama, būna pasenusi, nepatraukliai pateikta. Taip pat maža dalis tėvų nuolat ateina į mokyklą, dažniausiai vaikų laukia automobiliuose, siekiant nesudaryti spūsčių, skubant vykti į kitą kelionės tikslą, todėl stendai taip pat dažnai nepasiekia vaikų tėvų, ypač vyresniųjų klasių mokinių.

Remiantis informantų pedagogų atsakymais apie pageidautinas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas (priemones, metodus) mokinių SEU kontekste, daroma išvada, kad informantams pedagogams trūksta: lektorių mokymų (mokymų, kuriuose dalyvautų tėvai ir pedagogai kartu, juos vestų kviestinis lektorius), bendrų išvykų, vakaronių (dalyvaujant kartu pedagogams, tėvams ir vaikams, siekiant užmegzti artimesnius tarpusavio santykius neoficialioje aplinkoje, neformaliai bendraujant, susipažįstant), daugiau tėvų vedamų pamokų ar užsiėmimų (daugiau tėvų ateitų pristatyti savo specialybę, pravestų edukacinį užsiėmimą, treniruotę, ekskursiją ir t.t.).

Norint išsiaiškinti informantų nuomonę apie kylančius sunkumus tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, informantų buvo klausta: „**Kaip manote, kokie sunkumai kyla tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste?**“ Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.10. lentelę).

3.2.10. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sunkumai (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Kylantys sunkumai tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	Laiko stoka	„laiko stygius“, „laiko trūkumas. Didžiausias sunkumas arba neturi laiko paskambinti, arba neturi išklaudyti, arba neturi laiko įsigilinti.“
	Tėvų užimtumas	„tėvų užimtumas“ „Tėvelių užimtumas. Tėvai tiesiog ilgai dirba, jiems sunku prisitaikyti.“ „jie yra dirbančios asmenybės, turi išlaikyti savo vaikus, turi uždirbti pinigėlius“
	Pedagogų užimtumas	„pedagogai yra užimti pakankamai. <...> turime ruošti konferencijoms, seminarams.“
	Tinkamo laiko tėvams ir pedagogams suderinimas	„Laiko suderinimas“, „Renginių, švenčių laiko suderinimo klausimas“
	Tėvų pasyvumas	„tėvai nėra tokie aktyvūs, kaip mes norėtume“, „trūksta tėvų iniciatyvos. Kai pakvieti, viskas tvarkoje, jie dalyvauja geranoriškai, bet norisi, kad patys tėvai norėtų daugiau įsitraukti, pasiūlyti.“
	Tėvų nenoras	„tėvų nenoras“, „Ne visus tėvus galiu prisikviesti į tėvų susirinkimą.“ „yra ir tokių, kurie gal galvoja, kad mokykla viena tą įgyvendins. Mokytoja tą padarys ar mokyklos administracija tą padarys.“ „žmonės turi polinkį į tingėjimą. Jeigu tu gali nedaryti, tai kam daryt.“
	Tėvų požiūris: gėda turėti problemą	„gėda turėti problemą.“
	Pasitikėjimo stoka	„Nepasitikėjimas yra, o jeigu nutekės informacija.“ „vaikai, kurie turi elgesio problemų, tai dažniausiai namuose yra kažkokių problemų. Tėvai nenori jų viešinti, vengia. Trūksta atvirumo.“
	Atvirumo stoka	„neslėpsiu, yra tokių tėvų, kurie mano, kad kas čia per ugdymas. Socialinis emocinis ugdymas, kam jis reikalingas? Čia gi ne pamoka matematika ar lietuvių <...> mažai tokių tėvų yra, bet jų pasitaiko“ „požiūris būna, kad jie nesupranta kam šito reikia, nes tiesiog turi savo nuomonę“
	SEU menkas suvokimas	„nesupranta gerai socialinio emocinio ugdymo, na žinot, kaip būna nesvarbios pamokos. Yra svarbūs dalykai matematika, lietuvių, istorija, nes jie bus egzamininiai. O tie dalykai, kurie nevertinami pažymiais, tai išvis net ne pamokos dažniausia.“ „trūksta tėvelių supratimo“ „nesupratimas, kam to reikia“ „nėra patirties, ir sako, koks čia emocinis saugumas. Jeigu nesidomi, neskaito laikraščių.“
Finansinių išteklių stoka	„anksčiau būdavo ir į teatrą nuvažiuoti kartu šeimoms, ir į koncertą, į varžybas krepšinio kartu <...> dabar piniginis klausimas, ne visi gali, vienas nueina, o apie kito emocijas, ką tada kalbėti.“ „atsirado problema, kad ne visi turi kompiuterius“	
Žiniasklaidos formuojamas menkas mokytojo prestižas	„mokytojų prestižo. Žiniasklaida, pavyzdžiui, iškreiptai parodo kokį pavyzdį ir tėvai užsifiksuoja ne ten, kur reikia ir pedagogo prestižas tada krenta.“	
Amžiaus skirtumas	„Kai kurių tėvų amžius, sako, kad aš tai jau nemoku to TAMO ir nesijungsiu. Arba man nereikia, mokytoja parašys, paskambins ir pasakys. Toks nenoras naujovėm.“ „mažai tokių, kurie facebook'e tarpusavyje būtų. <...> tokie vyresnio amžiaus žmonės gal nepasitiki tom visokiom platformom, nes kiek čia kalba apie tą saugumą“	
Kartų nesusikalbėjimas		
Nenoras priimti naujoves		
Tėvystės įgūdžių stoka	„jeigu vežu vaikus į ekskursiją, kelios dienos ar savaitės prieš sakau, kad reikės vandenuko, kad reikės turėti šiltas pirštines, aprangą ir vis tiek vaikas ateina be to <...> socialinių įgūdžių kitiems trūksta arba atsakingumo.“	

Remiantis informantų pedagogų atsakymų teiginiais, galima teigti, kad sunkumai kylantys tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste yra: laiko stoka; tėvų užimtumas; pedagogų užimtumas; tinkamo laiko tėvams ir pedagogams suderinimas; tėvų pasyvumas; tėvų nenoras; tėvų požiūris: gėda turėti problemą; pasitikėjimo stoka; atvirumo stoka; socialinio emocinio ugdymo (SEU) menkas suvokimas; finansinių išteklių stoka; žiniasklaidos formuojamas menkas mokytojo prestižas; amžiaus skirtumas; kartų nesusikalbėjimas; nenoras priimti naujoves; tėvystės įgūdžių stoka.

Siekiant išsiaiškinti informantų nuomonę apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimo galimybes, informantams pedagogams buvo užduotas klausimas: „**Kaip, Jūsų manymu, būtų galima pagerinti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą mokinių SEU?**“ Informantų pedagogų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.2.11. lentelę).

3.2.11. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės (pedagogų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimas mokinių SEU kontekste (pedagogų nuomonė)	tėvų poreikių nustatymas atliekant apklausas	„pirmo tėvų susirinkimo metu ar atėjus naujokams anketas duodam, kuriose jie nurodo būdą, o paskui laikui bėgant atsirenki, pažįsti žmogų ir žinai, kad Juos pasieks, pavyzdžiui, tik telefono skambutis.“ „apklausas, susijusias su socialiniu emociniu ugdymu. Išsiunčia tėvams, vaikams, mokytojams anonimiškai atsakyti.“
	Informavimas, kvietimas iš anksto, kelis kartus	„siunčiam ne vieną pakvietimą, tai darom palaipsniui, vieną kartą iš ankčiau nusiunčiame, kitą kartą primename ir tada dar išvakarėse primename. Taip, kad jie galėtų pasiplanuoti savo laiką“
	Renginiai vakarais	„renginukai, skirti bendruomenei, būna organizuojami vakare ir po darbo“
	Atvirų durų dienos iki vėlaus vakaro	„atvirų durų dienas, ilgąsias dienas“
	Klasių vadovų aktyvesnis bendravimas su tėvais	„turi daugiau kviesti <...> reikėtų per auklėtojus, kad paragintų, kad žinutes į telefonus išsiųstų. Kažkaip kitaip tas prieinamumas.“ „turi mokėti prisikviesti tėvus, tada įtikinamai pakalbėti.“
	Asmeninio dėmesio parodymas	„Per TAMO parašome jeigu ten nebūna, skambiname, klausiamo, gal kažkas atsitiko, kad jūs neprisijungiate, gal kažkokių problemų turite, asmeninis dėmesys visada parodomas.“
	Nuotolinio bendravimo galimybių išnaudojimas: „365 Office“ aplinka	„Mes pradėję esame 365 Office naudotis būtent, skype pagalba, gal ir konferencijas, susirinkimus su tėveliais darysime“ „Kai kurie tėvai kuriasi facebook'o grupes.“
	„Skype'as“	
	„Facebook'as“	
	Atvirumo atmosferos skatinimas	„Skatinti atvirumą“ „svajoju, kad tėvai ateitų su idėjomis ir problemomis pas klasių auklėtojus. Aš pažįstu savo vaiką, jis toks toks, problemų yra ten ir ten. Kaip mes galėtume spręsti, padėkit.“
Bendravimas tikslinėse grupėse	„palaikomosios grupės <...> išsišneki tą problemą, kuri tau senai aktuali, bet tu bijojai apie ją kalbėti. Tarytum, nebilyiai, per kitus randi atsakymus, išsprendi sunkumus, supranti, kad esi ne vienas su ta problema.“ „Jeigu didesnė grupė, tai tada tikslines grupes geriau daryti.“	
Įvairių bendradarbiavimo formų naudojimas	„nereikia nuleisti rankų. Mokytojai reikia ir skambinti, ir rašyti“ „Sako lašas po lašo ir akmenį pratašo.“ „jeigu mamai priimtina informaciją priimti tik telefonu, tai reikšia jai reikia tik skambinti.“	
Tėvų švietimas SEU temomis	„nuolat šviečiam tėvelius“ „įrodyti, kad šitas dalykas yra tyrimais pagrįstas ir yra labai svarbu gyvenime.“ „tėvai sako tu nesiskųsk, o mes ugdome spręsti konfliktus kalbant, atėik pasisakyk, nes tu taip apgini save ir savo draugą <...> Kviečiamės individualiai tuos tėvelius <...> Sakome, jei mes ugdome taip, jūs irgi turėtumėte taip ugdyti, nesakyti vaikui priešingos informacijos, nes tada vaikas nežino, kaip elgtis.“ „ateina iš namų, mes galime tik toliau padėti tobulėti, bet vaikų „ačiū, prašau, atsiprašau“ ar užleisti vietą vyresniam, tai čia tėvai turi išauklėti.“ „Turi kalbėti apie tai, kaip turi elgtis, kaip turi gerbti. Ir su vaikais, ir su tėvais tas pats.“	
Tėvų noras suprasti SEU	„Tėvams būna ir skrajutės, ir informacija nusiunčiama <...> bet reikia, kad tėvai įsiskaitytų.“ „geranoriškumo reikia, kad jie priimtų tą informaciją, o jeigu jie gavo skrajutę, ją sulankstė ir į šiukšliadėžę, tai naudos nedaug“	
Pedagogų noras tobulėti	„Ir pats su savimi turi labai daug dirbti. Mokytojai yra tokie patys juk.“	
Mokytojų prestižo didinimas	„valdžia suprastų, jog ir jie neužaugo be mokytojo. Pirmoje eilėje mokytojo prestižas, nes žiniasklaida labai tam pasitarnauja. Be abejo, pagarba mokytojui, pagarba suaugusiam žmogui.“	
Finansinių išteklių nereikalaujanti veikla	„Jeigu nori atskirties, kad nebūtų, <...> ieškai tų paprastų renginių, talkų bendrų organizavimas, tada labai paprasti, žemiški dalykai vykdomi“	
Veiklų tęstinumas	„Laikytis susitarimų, principų, ką turime geriausio nepamesti. Tęsti, nesvarbu, kad šiandien tą sąsiuvinį aptarti iš dvidešimt tėvų atėjo dešimt. Tai yra viltis dešimčiai tėvų, tai yra svarbu.“	

Remiantis atsakymų teiginiais apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimą mokinių SEU kontekste, informantų pedagogų nurodomos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: tėvų poreikių nustatymas atliekant apklausas; informavimas, kvietimas iš anksto, kelis kartus; renginiai vakarais; atvirų durų dienos iki vėlaus vakaro; klasių vadovų aktyvesnis bendravimas su tėvais; asmeninio dėmesio parodymas; nuotolinio bendravimo galimybių išnaudojimas („365 Office“ aplinka; „skype'as“; „facebook'as“); atvirumo atmosferos skatinimas; bendravimas tikslinėse grupėse; įvairių bendradarbiavimo formų naudojimas; tėvų švietimas SEU temomis; tėvų noras suprasti SEU; pedagogų noras tobulėti; mokytojų prestižo didinimas; finansinių išteklių nereikalaujanti veikla; veiklų tęstinumas.

3.3. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimas: mokinių tėvų interviu rezultatai

Siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste ypatumus, pirmuoju klausimu buvo norima išsiaiškinti, kaip informantai tėvai supranta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą kaip procesą, kokią reikšmę jis turi vykdant mokinių socialinį emocinį ugdymą mokykloje. Todėl informantų buvo paklausta: *„Apibūdinkite, kaip suprantate tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą? Kokia jo nauda mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU)? Pagrįskite.“* Analizuojant šį klausimą buvo išskirtos 2 kategorijos, 8 subkategorijos ir jas patvirtinantys teiginiai (žr. 3.3.1. lentelę).

3.3.1. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo proceso, jo poreikio mokinių socialiniame emociniame ugdyme (SEU), suvokimas (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)	Bendravimas:	„atviras bendravimas, informacijos keitimasis, pagarbos rodymas. <...> abipusiu pasitikėjimu ir abipusiu bendradarbiavimu grįstas bendravimas“ „dalinimasis informacija, tėvams aktualia informacija apie vaiką, apie vaiko pasiekimus, apie jo emocinę būklę mokykloje <...> Tėvai ir pedagogai sąveikauja“ „dalykinė partnerystė <...> pedagogų ir tėvų sąveika“ „bendri susirinkimai, bendros šventės“, „bendros šventės, labdaros ir paramos renginiai“ „tėvų dalyvavimas SEU pamokoje“ „dalyvavimas ugdymo procese“ „bendro tikslo siekimas, kad tik vaikui būtų geriau.“ „suvienija dėl bendro tikslo, vaiko ugdymo ir lavinimo“
	Atviras	
	Pagarbus	
	Grįstas abipusiu pasitikėjimu	
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo nauda mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)	Bendra veikla	„geranoriškai bendraujama“ „tarpusavio santykių kūrimas ir išlaikymas“, „Tėvai gali tartis su mokytojais dėl veiklos, sėkmių ir nesėkmių, dėl darbų planavimo.“ „gebėjimas ieškoti pagalbos“ „tarnavimas bendruomenei“ „tėveliai žino viską apie ugdymą, apie renginius“ „tėvas <...> gauna informaciją, tampa tos bendruomenės dalimi <...> supranta visą sistemą geriau ir labiau pažįsta klasę, aplinką, kurioje yra vaikas.“ „šeimos įtraukimas į vaikų ugdymą“ „padeda suprasti ir pažinti vaiką, padeda atskleisti vaiko silpnąsias ir stipriąsias puses laiku.“ „vaikai, kurių tėvai bendrauja su mokytojais ir bendradarbiauja, jaučiasi svarbesni patiems tėvams. Tai lemia jų socialinius įgūdžius ir emocinę savijautą tiek mokykloje, tiek namuose.“ „padeda pačiam vaikui mokykloje jaustis saugiau.“ „saugūs, edukaciškai išprusę vaikai, turintys aukštą emocinį intelektą.“ „vaikam yra pasitikėjimo augimas ir toks savotiškas pastiprinimas <...> kai mato, kad jam visi padeda.“ „išvengti stresų ir įtampos“ „kuriant harmoningą vaikų ugdymosi aplinką“
	Bendro tikslo siekimas	
	Pagalba vienas kitam	
	Mokinių emocinės savijautos mokykloje gerėjimas	

Remiantis analizuotais atsakymais, galima teigti, kad informantai tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą supranta kaip atvirą, pagarbų, abipusiu pasitikėjimu grįstą bendravimą, dalinantis informacija, bendrą veiklą (bendras šventes, labdaros ir paramos renginius, dalyvavimą susirinkimuose, vedant pamokas), bendro tikslo siekimą ir pagalbą vienas kitam, sprendžiant iškilusias problemas, teikiant paramą kitiems. Iš pateiktų informantų tėvų atsakymų išryškėjo tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo nauda mokinių socialiniame emociniame ugdyme: pozityvus bendravimas tarp tėvų ir pedagogų, kuriant ir išlaikant tarpusavio santykius; pagalba vienas kitam: gebėjimas ieškoti ir kreiptis pagalbos, tarnavimas bendruomenei; dalinimasis informacija, siekiant įtraukti vaiko šeimą, padėti geriau suprasti ir pažinti vaiką; gerėjanti mokinių emocinė savijauta mokykloje: vaikas jaučiasi tėvų ir pedagogų palaikomas, skatinamas, saugus tiek mokykloje, tiek namuose.

Siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams buvo pateiktas antras klausimas *„Jūsų nuomone, kaip, per*

kokias veiklas vyksta bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą tarp tėvų ir pedagogų mokinių SEU kontekste?“ Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.2. lentelę).

3.3.2. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Pozityvus bendravimas tarp tėvų ir pedagogų	Konsultacijos: Individualios Klasės Susirinkimai SEU mokymai Renginiai Paramos organizavimas Mokyklos savivalda: Tėvų klubas	„individualios ir klasių tėvų konsultacijos“ „Iš mokyklos eina ta iniciatyva.“ „bendravimas yra tikrai draugiškas“ „Kartu tariantis, planuojant veiklas, mokymąsi“ „susitikimai“ „netradiciniai tėvų susirinkimai“ „paskaitos organizuojamos“ „konferencijos“ „bendruomenės renginiai, akcijos“ „popietės“ „bendri renginiai“ „kalėdiniai renginiai“ „dalyvauja bendrose šventėse, susirinkimuose“ „dalyvaujant bendruose renginiuose, akcijose, šventėse.“ „edukaciniai projektai“ „projektinės veiklos“ „dalyvauja tvarkyvos ir panašiose akcijose, išvykose“ „išvykos“ „gerumo akcijos“ „tėvų klubas, kur tėveliai gali pareikšti savo iniciatyvas, nuomonę, aptaria bendrą veiklą, prisideda prie mokyklos ugdymo, ir puošybos.“
Informacijos sklaida	Per vaikus Pokalbis telefonu Elektroninis paštas Elektroninis dienynas Susirašinėjimas socialiniuose tinkluose Vertinimo ir pažangos lentelė	„iš vaikų sužinai informacijos daug“ „Mokytojos skambina“ „Elektroniniais laiškais“ „elektroniniu paštu“ „per Tamo“ „TAMO dienynė“ „susirašinėjimas socialiniuose tinkluose“ „pasiekimų planavimo ir fiksavimo lentelės“ „fiksuoja kiekvieno vaiko individuali pažanga“ „Tėvai yra pilnai informuojami, ką mokysis vaikai, kokios temos“
Susitarimai dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste	Bendri susitarimai dėl: Grižtamojo ryšio Bendrų tikslų Mokymosi temų Mokinio elgesio taisyklių SEU taisyklių Tėvų klubo veiklos	„aptariame <...> elgesio taisykles“ „Elektroniniais laiškais auklėtoja surašo, ką šiais metais sieksim, tikslas išmokyti juos to. Ar pritariat, ar nepritariat, pakomentuokit, papildykite.“ „siejami tikslai, kurie yra susiję su vaikais.“ „SEU taisyklės vaikų klase, kiek esu susipažinęs. Kaip ir tėvams tokios taisyklės, turi žinoti, ką vaikai mokosi ir, kaip vaikai elgiasi.“ „Yra ten SEU knyga, kur mokytojos davė paskaityti, irgi apibrėžia ir numatomos temos, taisyklės.“ „Tėvų klubas turi savo programą, ką numato daryti su savo tikslais, uždaviniais“ „tėvų klubo veikla“
Teigiamos atmosferos kūrimas mokykloje	Atvirumo atmosferos kūrimas: Laukiamumas Jaukumas Pozityvių tarpusavio santykių kūrimas	„jauti, kad esi visada laukiamas ir kviečiamas“ „demonstruojami vaikų kūrybiniai darbai, nuotraukos, pasiekimai <...> Pateikiama informacija apie vaikų pasiekimus progimnazijos erdvėse, laiptinėse, foje, ant palangių.“ „rūpinimasis bendra mokyklos aplinka“ „kuriamą jauki, patraukli aplinka, įkurtos poilsio zonos“ „stengiasi viską labai pozityviai daryti, kad vaikai jokio streso nepatirtų“ „bendravimas yra tikrai draugiškas“ „kuriamą gerą mikroklimatą lemianti aplinka.“ „Ryto rato formatas SEU veiklai yra pozityvus ir tenkintinas“ „vaikas progimnazijoje jaučiasi svarbus, vertingas ir saugus“

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais apie pozityvų bendravimą tarp tėvų ir pedagogų, galima teigti, kad pozityvus bendravimas SEU kontekste vyksta tėvams tariantis individualių ar klasės konsultacijų metu, per tėvų susirinkimus, įvairius renginius, bendras šventes, išvykas, dalyvaujant mokyklos savivaldos veikloje (tėvų klube), teikiant savanorišką pagalbą, organizuojant paramą kitiems.

Informantai tėvai nurodo, kad pozityviai bendraujant informacija tarp tėvų ir pedagogų keičiamasi per vaikus, pokalbių telefonu metu, elektroniniais laiškais, elektroninio dienyno pagalba, bendraujant socialiniame tinkle, analizuojant ir vertinant vaiko vertinimo ir pažangos lenteles, kurias kiekvieną mėnesį pateikia kiekvieno dalyko, įskaitant socialinę emocinę ugdymą, mokytojais.

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais apie susitarimus dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste, išryškėjo, kad jie pasireiškia, įsipareigojant susipažinti ir laikytis mokyklos taisyklių (mokinio elgesio taisyklių ir SEU taisyklių), per tėvų klubo veiklą, numatant veiklos tikslus ir uždavinius, aptariant mokymo temas; užtikrinant grįžtamąjį ryšį, gavus informaciją apie bendrus susitarimus tėvų prašoma pasirašyti ar kitaip informuoti, taip leidžiant

suprasti, kad svarbi informacija perskaityta, į ją tinkamai įsigilinta. Skatinama suteikti siuntėjui grįžtamąjį ryšį, informuoti apie informacijos gavimą, pasidalinti pastebėjimais ir idėjomis.

Analizuojant informantų tėvų pateiktus atsakymų teiginius pastebėta, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimui skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste didelę reikšmę turi teigiama atmosfera mokykloje, pasireišianti per atvirumo atmosferos ir pozityvių tarpusavio santykių kūrimą. Mokykloje siekiama, kad į mokyklą ateinantys mokinių tėvai jaustųsi laukiami ir kviečiami įsitraukti į bendras mokyklos veiklas ir procesus, mokykloje jaustų ir dalintųsi teigiamomis emocijomis. Šiam tikslui pasiekti mokyklos erdvėse (laiptinėse, foje, ant palangių) pateikiama informacija apie vaikų pasiekimus. Mokyklos erdvėse demonstruojami vaikų kūrybiniai darbai, nuotraukos ir pasiekimai.

Siekiant atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams tėvams buvo užduotas trečiasis klausimas **„Kaip, Jūsų manymu, tėvai ir pedagogai bendradarbiauja skatinant savanorišką veiklą (pagalbą) mokykloje mokinių SEU kontekste?“** Analizuojant šį klausimą buvo išskirtos 7 kategorijos, 14 subkategorijų ir jas patvirtinantys teiginiai (žr. 3.3.3. lentelę).

3.3.3. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informavimas, kvietimas tėvams prisidėti	Informavimas apie savanorystės galimybes per: Pakartotinius skelbimus El. dieną Susirinkimus Tėvų dienas Klasių vadovus	„skelbimai ne vieną dieną, o pakartojami kelis kartus.“ „TAMO“ „tėvų susirinkimai klasėse“ „susirinkimai“ „tėvų dienos“ „esame auklėtojų raginamos, kviečiamos“
	Kvietimas tėvams prisidėti prie savanoriškos veiklos: Individualių pokalbių metu Per el. dieną Telefonu	„kreipiamasi tiesiogiai“ „per TAMO“ „Klasės auklėtoja mus paragina, paskatina, ir kartais būna mums asmeniniai telefonų skambučiai.“ „Paprasto kažką tai padaryti“ „kviečiama kuo daugiau tėvelių prisijungti.“ „esam kviečiami, kad yra palaikomos visos iniciatyvos norint dalyvauti, tai tikrai taip.“ „kviečiama prisidėti ten, kur galima“ „klasės auklėtoja <...> sužino, kuris tėvelis turėtų gerų idėjų, ar organizacijoje dirba kokioje įdomioje, ką jis galėtų pasiūlyti“
Tėvų pagalba pedagogams įgyvendinant renginius, išvykas	Bendri renginiai: Šventės Išvykos Akcijos Sportiniai renginiai	„bendrų švenčių organizavimas“ „Kaziuko mugė, irgi bendra savanorystė“ „Užgavėnių šventė, tiek rajone, tiek mūsų mokykloje, Kaziuko mugė, įvairūs darbeliai tėvelių paruošti su vaikais.“ „sporto šventės“ „išvykoje prisideda prie priežiūros vaikų“ „tėvai suteikia geras emocijas puošdami klases, pavyzdžiui, per Kalėdas.“
	Mokyklos aplinkos puoselėjimas	„mokyklos puošimas“ „sodinom gėlytes papuošti mokyklos kiemą“ „bendros šventės kaip Kalėdų eglutės įžiebimas“ „bendros akcijos, Darom <...> tvarkant rajono parką.“ „Pyragų diena“ „Bendros akcijos, kaip „Darom“, „Liūtų naktys“ <...> vaikų tėvai yra skatinami savanoriškai veiklai.“
Tėvų pagalba pedagogams, vaikams pamokose	Savo specialybės pristatymas	„pristatyti savo profesiją per pamokas“ „„Ir profesijos pasidalinamos“ „profesijos, ir amatais dalinasi“ „Yra tėvelių, kurie patys ateina į klases ir suteikia informaciją apie savo profesijas“ „dalyvavo pamokose ir <...> pristatė savo profesiją“ „tėvų pokalbiai mokiniams apie profesijos rinkimąsi, mokymas vadovauti“
	Tėvų vedami užsiėmimai	„skaitė preventinę paskaitą visiems moksleiviams.“ „susitikimas su seneliu, kuris moka japonų kalbą ir buvo tokia įdomi pažintinė veikla.“
Dalyvavimas savivaldos veikloje	SEU komitetas	„SEU darbo grupė, kurioje tėveliai tuos klausimus realizuoja ir pateikia pasiūlymą direktorei, kaip kelti mokyklos veiklos tikslus.
	Tėvų klubas Mokyklos taryba	„Tėvų klubas yra“ „tėvų klubas“ „Tėvų klubas, kuriame visi apsitaria“ „progimnazijos taryba“ „mokyklos taryba ir tam tikra dalis tėvų dalyvauja“
Tėvų mokymas	SEU mokymai	„Pagalbos specialistai organizuoja <...> du kartus metuose lygtais paskaitos įvairiom temom.“
Paramos	Labdaros organizavimas: Lėšų rinkimas labdarai Labdara mokymosi	„tėveliai kepėme pyragus, o vaikai pardavinėjo jau iškeptus ir tuos surinktus pinigus mes su mokykla panaudojome labdarai. <...> dalis pinigų buvo net Somalio vaikams siūsta.“ „Tėvai daro tokius bendrus projektus, kaip kepa sausainukus ir veža kur nors vaikučiams su negalia.“

organizavimas	priemonėmis Labdara žaislais	„Yra daug tėvelių, kurie mokykloje yra padovanoję kažkokias mokymo priemones“
	Materialinė pagalba ugdymo aplinkai gerinti	„organizuoja žaisliukus“ „yra padovanoję <...> baldus“ „gėles parūpinom mes, tėvai“
	Fizinė pagalba ugdymo aplinkai gerinti	„laisvalaikio zonos rengimas“

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais galima daryti išvadą, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių socialiniame emociniame ugdyme prasideda nuo informavimo apie savanorystės galimybes (per el. dienyną, susirinkimus, tėvų dienas, klasių vadovus, kelis kartus siunčiant informaciją) ir kvietimo tėvams prisidėti prie savanoriškos veiklos (individualių pokalbių metu, per elektroninį dienyną, telefonu).

Informantų atsakymuose išryškėjo tėvų pagalba pedagogams įgyvendinant renginius, išvykas kuri pasireiškia organizuojant bendrus renginius (šventes, išvykas, įvairias akcijas, sportinius renginius), puoselėjant ir gerinant mokyklos aplinką; tėvų pagalba pedagogams ir vaikams pamokose, tėvams vedant edukacinius užsiėmimus, pristatant savo specialybę; savanoriškai dalyvaujant mokyklos savivaldoje (SEU komiteto, tėvų klubo, mokyklos tarybos veiklose); organizuojant tėvų mokymą, SEU mokymus bent du kartus į metus, analizuojant informaciją apie savanorystės galimybes.

Remiantis atsakymų teiginiais apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste, informantai tėvai akcentavo paramos organizavimą. Šiai kategorijai išskirtos trys subkategorijos: labdaros organizavimas (lėšų rinkimas, labdara mokymosi priemonėmis, labdara žaislais), materialinė pagalba (ugdymo aplinkai gerinti) ir fizinė pagalba (ugdymo aplinkai gerinti, akcijose, talkose).

Siekiant išsiaiškinti, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp tėvų ir pedagogų priimant su SEU susijusius sprendimus mokykloje, informantams buvo pateiktas ketvirtas klausimas: „**Papasakokite, kaip tėvai ir pedagogai bendradarbiauja priimant su socialiniu emociniu ugdymu susijusius sprendimus mokykloje?**“ Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.4. lentelę).

3.3.4. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informavimas, kvietimas tėvams prisidėti	Pokalbiai Telefonu El. dienynas El. laišakai Socialiniai tinklai Susirinkimai Tikslinės grupės SEU mokymai tėvams Vertinimo ir pažangos lentelė Tėvų klubas Tėvų komitetas SEU sąsiuvinys	„Pokalbiai“ „Komunikuojame telefonu“ „per Tamo atsiunčia tokius lapus“ „galima parašyti laiškus direktorei su savo pasiūlymais“ „pasitelkiame socialinius tinklus“ „Susirinkimai“, „bendri susirinkimai, pristatomos aktualijos, visada pabrėžiama socialinio ugdymo kryptis mokykloje.“ „tėvams, kurių vaikai dalyvaus projekte „Liūtų naktys“, buvo atskiras tėvams pristatymas SEU veiklos“, „viešus susirinkimus“ „paskaitos tėvams problemineis klausimais.“ „Per TAMO atsiunčia tokius lapus“ „per tėvų klubą“ „tėvų komitetą“ „kartu pildo sąsiuvinį „Auga asmenybė“, ugdymo karjerai planus“
Tėvų ir pedagogų telkimas SEU vizijai, strategijai kurti	Diskusijos Bendri susitarimai: dėl grįžtamojo ryšio Dėl mokymosi temų	„vyksta diskusijos, tada problemos natūraliai yra iškeliamos ir sprendžiamos.“ „Klausia, ar jūs sutinkate, ar jūs norite, ar jūs manote, kad reikia“ „kviečia siūlyti temas Ryto ratui“

SEU veiklos, dokumentų peržiūra ir vertinimas	Planavimas Vertinimas	„rašant veiklos programą naują, dalyvauja ir tėvų atstovai, kurie pilnai gali siūlyti savo idėjas, viziją ar kokį uždavinį iškelti <...> duoda daug pasiūlyimų, idėjų.“ „per SEU darbo grupės veiklą tuos pasiūlymus pateikti“ „tėvų klube apsitaria ir išsikelia kažkokius tikslus, kuriuos reikėtų pasiūlyti direktorei, kad tai būtų realizuojama mokykloje.“ „Per Tamo vertinimas“, „Yra apklausos vykdomos“ „Įvairios apklausos“ „dalyvauja svarstant dokumentus“
Dalyvavimas mokyklos savivaldos veikloje	SEU komitetas (SEU darbo grupė) Tėvų klubas Tėvų komitetas	„SEU komitete, tiksliau, grupėje“ „per SEU darbo grupės veiklą“ „per tėvų klubą tėvų klube“ „tėvų komitetą“

Informantų tėvų teiginiai rodo, kad tėvai ir pedagogai bendradarbiauja priimant su socialiniu emociniu ugdymu susijusius sprendimus mokykloje vieni kitus informuojant ir kviečiant prisidėti: analizuojant vertinimo ir pažangos lenteles, SEU sąsiuvinio užduotis, pildant ugdymo karjerai planus, tariantis dėl kito mėnesio temų, bendraujant telefonu, skelbiant informaciją tiksliniuose susirinkimuose, el. dienyne; tėvus ir pedagogus telkiant SEU vizijai ir strategijai kurti: vykstant diskusijoms, sprendžiant iškilusias problemas, išklausančią tėvų nuomonės, jų pasiūlymų, kuriant bendrus susitarimus (dėl grįžtamojo ryšio teikimo, dėl mokymosi temų); peržiūrint ir vertinant SEU veiklą ir dokumentus: planuojant būsimas veiklas, vertinant esamus dokumentus, esamą situaciją mokykloje, pasiektus rezultatus, vykdant įvairias apklausas; dalyvaujant mokyklos savivaldos veikloje: SEU komitete (darbo grupėje), kuris inicijuoja sprendimų priėmimą, gauna grįžtamąjį ryšį iš tėvų klubo, tėvų komiteto, po diskusijų priima sprendimus, susijusius su SEU mokykloje.

Norint nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams buvo pateiktas penktas klausimas: „**Jūsų manymu, kaip, per kokias veiklas vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, siekiant bendradarbiavimo su vietos bendruomene, mokinių SEU kontekste?**“ Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.5. lentelę).

3.3.5. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informacijos sklaida apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas	Informuojama per: Vaikus Ryto rato (klasės valandėlės) metu Susirinkimus Mokyklos tinklalapį	„iš pačių vaikų sužinome“ „Netiesiogiai ryto rato metu perkeliama informacija, kurioje patenka ir tėvai“ „Susirinkimai“ „internetinis mokyklos puslapis“
Dalyvavimas vietos bendruomenės veiklose	Dalyvavimas renginiuose Dalyvavimas konferencijose	„šeimos šventės“, „renginiai kartu“, „Bendros šventės būna“, „bendruomeninis, labai gražus, renginys skirtas rajono jubiliejui paminėti.“ „rajono renginiai“ „I projektines veiklas pastoviai mus traukia“, „Varžybos“, „išvykos“ „bendra konferencija buvo rajono jubiliejaus šventės proga“ „konferencijos, ar čia, ar vienoje, ar kitoje mokykloje.“
Savanoriška pagalba organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas	Fizinė pagalba: Talkose Akcijose Gaminant rankdarbius Režisuojant renginius Vedant užsiėmimus Materialinė pagalba: Labdara drabužiais Organizuojant transportą Aprūpinant maitinimu renginiuose	„tvarkymosi akcijos“ „tvarko parkus“ „talkos“ „į „Darom“ visi rinkomės, buvo daug tėvelių ir vaikų, ir pedagogų.“ „Talkos“, „Gamina <...> renginiams tai piešinius, tai atvirutes“, „Šimtmečio proga vaikai darė gėlytes. Nuėjau į vaistinę, irgi nežinojau, ir pamačiau, kad pasveikino šimtmečio proga vaistinę, biblioteką, pašte įteikta gėlytės rankų gamybos. Vaikai tas gėlytes nešiojo ir dalino kartu su tėveliais“ „eina į biblioteką, knygeles klijuoja, tėvelius kviečia kartu su vaikais eiti klijuoti“ „eina vaidinti vaidinimus į biblioteką“, „mama viena kaip socialinė partnerė, skaito, pavyzdžiui, paskaitą apie sveiką mitybą, apie sveiką gyvenimą“ „renkam rūbus, juos vežė į senelių globos namus, paskui tėveliai su vaikučiais kepė sausainukus, kuriuos vežė vaikučiams su negalia.“
	Bendruomeninės šventės: Senelių šventė	„Bendros šventės“ „bendri progimnazijos renginiai“, „renginiai, projektinės veiklos, kuriose dalyvauja ir vietos bendruomenės nariai, kitų įstaigų atstovai“

Bendrų veiklų su vietos bendruomene inicijavimas mokykloje	Užgavėnės Kaziuko mugė Koncertai Konferencija SEU temomis Parodos Mokymai SEU susirinkimai Tėvų dienos	„senelių labai graži šventė“, „su močiutėm, su tėveliais yra „Kartų valso“ renginys“ „Užgavėnės, šventės <...> kai įsijungia aplinkinės mokyklos ir aplinkiniai darželiai, „Kviečiami seneliai, jiems būna koncertas“ „Užgavėnių šventė, Kaziuko mugė. Visi renginiai yra organizuojami ir mums, ir bendruomenei“ „konferencija, skirta ir ugdymui, bet ten irgi SEU klausimai. Būna pranešimai, susiję su SEU, pristato mums tėvams, ką gražaus turi, ką daro mokykla, ką daro tėvai su vaikais.“ „vaikų darbų ir senelių darbų paroda“ „mokymai vyksta“, „vyksta mokymai“ „SEU dienas daro“ „SEU klausimais, vyksta susitikimai du kartus per metus“ „tėvų dienos“
--	---	--

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais, galima daryti išvadą, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste vyksta užtikrinant informacijos sklaidą apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas informuojant: per vaikus, Ryto rato (klasės valandėlių), susirinkimų metu, mokyklos tinklalapyje; dalyvaujant vietos bendruomenės veiklose: dalyvaujant renginiuose, konferencijose kartu su tėvais; teikiant savanorišką pagalbą organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas: teikiant fizinę pagalbą (talkose, akcijose, gaminant rankdarbius, režisuojant renginius, vedant užsiėmimus) ir materialinę pagalbą (organizuojant labdarą drabužiais, organizuojant transportą, aprūpinant maitinimu renginiuose); inicijuojant bendras veiklas su vietos bendruomene mokykloje: organizuojant bendruomeninės šventės (Senelių šventė, Užgavėnės, Kaziuko mugė), koncertus, konferencijas SEU temomis, parodas, mokymus, SEU susirinkimus ir tėvų dienas.

Norint atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste ypatumus, informantams buvo pateiktas šeštasis klausimas: **„Apibūdinkite, kaip tėvai ir pedagogai bendradarbiauja tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius, susijusius su mokinių socialiniu emociniu ugdymu?“** Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.6. lentelę).

3.3.6. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informacijos sklaida	Susirašinėjimas el. dienyne Pokalbiai Grupė socialiniuose tinkluose Mokinio elgesio, SEU taisyklės Internetiniai šaltiniai Lankstinukai Stendai	„TAMO sistemoje daug tų pakvietimų“ „per TAMO“ „gyvai susitikimai“ „Internetu grupelės pasidaro klasės grupę“ „tėvai supažindinami su Liūtų nakties programa, su taisyklėmis“ „internetiniuose puslapiuose“ „Lankstinukai“ „dalina informacinio pobūdžio leidinius“ „stendai“ „stendai“
Tėvų mokymas(-is) apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes; socialinių emocinių gebėjimų mokymo namuose galimybes	Mokymai: Pakantumas Narkotikai, alkoholis Netektis Draugystė Šeimų bendradarbiavimas Paauglystė Emocijų valdymas Priklausomybė nuo kompiuterio SEU susirinkimai SEU vadovėlis tėvams Lankstinukai Stendai Internetiniai šaltiniai	„SEU mokymai“ „Mokymai“ „organizuoja tėvam mokymus du kart į metus.“ „sveikos mitybos seminarus“ „tėvystės įgūdžių kursai“ „seminarai, popietės, kuriose bendraujame su specialistais apie vaikų tėvystės įgūdžių ugdymą“ „susitikimai su pagalbos mokiniui specialistais SEU klausimais du kartus per metus“ „paskaita apie sveiką gyvenseną, mitybą <...> buvo prizas <...> mokinyms buvo laimėjęs sveikos gyvensenos konkursą“ „kad be patyčių“ „Tėvam ten ir pagalba, ir prevencija įvairiais klausimais, narkotikų, alkoholio, netekties atžvilgiu, draugystė, šeimų bendradarbiavimas“ „temos dėl paauglystės, emocijų valdymas, kas yra iš tikrųjų yra sunku su vaikais, nes dabar labai sunku dėl kompiuterio ir panašiai. Šitos srities seminarai tikrai yra įdomūs.“ „Susirinkimai“ „dalina informacinio pobūdžio leidinius apie paauglystę, kaip pažinti savo vaiką“ „Lankstinukai“ „stendai“ „stendai“ „internetiniuose puslapiuose“
Tėvų ir pedagogų dalyvavimas SEU programoje	Per: SEU susirinkimus	„Susirinkimai“ „Vyksta kaip susirinkimas, kaip, na, galima sakyti šiltesnėje atmosferoje su kava, arbata, žiūrint, kiek tėvėlių susirenka, mes ten galim diskutuoti, kelti klausimus, gauti atsakymus, tokia kaip diskusija, kaip seminaras“ „Diskusijos“

	Mokymus Renginius Savanorišką veiklą, pagalbą SEU vadovėlių	„SEU mokymai“ „Įvairūs renginiai, seminarai, popietės, kuriose bendraujame su specialistais apie vaikų tėvystės įgūdžių ugdymą“ „Bendruomenės šventės“ „mokyklos tradiciniai renginiai“ „Akcijos“ „yra SEU knyga, pagal programą metų pradžioje mums išdalino, susipažįstam, ką vaikai mokosi, ką mes galime iš savo pusės patobulinti SEU atžvilgiu.“ „išdalinant leidinius, kuriuose yra aprašomos „Paauglystės kryžkelės““ „SEU tokia knyga tėvams, 5-8 klasių.“ Bendrus susitarimus „taisyklės yra gan tokios negriežtos, bet jos turi tuos reikalavimus, tėvus supažindina, primena vis“
Savanoriška tėvų ir pedagogų pagalba tėvams	Diskusijos Neoficialūs pokalbiai Tėvų vedamas užsiėmimas kitiems tėvams	„Tėveliai, jeigu turi kažką pasakyti, visą laiką gali pareikšti savo nuomonę kitiems tėveliams.“ „pasitarimai su pačiais tėveliais, su kuriais artimiau bendraujam, su kuriais labiau pažįstami esam. <...> tai neformalus dalykas“ „Pavyzdžiui, mama skaitė kitiems tėvams apie sveiką mitybą.“

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais, daroma išvada, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste vyksta užtikrinant informacijos sklaidą: bendraujant susitikus „gyvai“, elektroninio dienyno pagalba, tariantis klasės grupėje socialiniame tinkle, prieš renginį tėvus supažindinant su renginio tikslu, programa, primenant mokinio elgesio, SEU, mokyklos vidaus taisyklių laikymosi ir bendrų susitarimų svarbą, vaiko pagalbos specialistams ruošiant lankstinukus, standus su aktualia informacija tėvams ir vaikams; organizuojant tėvų mokymą(-si): SEU, klasės susirinkimų metu kartu su tėvais analizuojant SEU vadovėlio tėvams mokymo temas (pakantumas, narkotikai, alkoholis, netektis, draugystė, šeimų bendradarbiavimas, paauglystė, emocijų valdymas, priklausomybė nuo kompiuterio ir t.t.); dalyvaujant SEU programoje: SEU susirinkimuose du kartus per metus, mokymuose tėvams, programa vyksta ne tik per rimtus susitikimus ar mokymus, bet ir per tradicinius renginius, bendrą veiklą su vaikais, savanorišką veiklą, pagalbą kitiems, SEU vadovėlio tėvams ir SEU sąsiuvinio vaikams aptarimą, laikantis pačių išsikeltų bendrų tikslų ir susitarimų; tėvams ir pedagogams teikiant savanorišką pagalbą kitiems tėvams: dalyvaujant diskusijose, sprendžiant problemas su kitais tėvais klasės susirinkimų metu, neformalių pokalbių metu, tėvams vedant užsiėmimus kitiems vaikų tėvams.

Siekiant nustatyti, kaip pasireiškia tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas siekiant įtraukti tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste, informantams buvo pateiktas septyntas klausimas: „**Jūsų nuomone, per kokias veiklas, kokiomis formomis (priemonėmis) vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas siekiant įtraukti tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste?**“ Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.7. lentelę).

3.3.7. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Informacijos sklaidą	Pokalbiai: Individualūs Grupiniai Telefonu Susirašinėjimas el. dienyne Vertinimo ir pažangos lentelė SEU sąsiuvinis Namų darbų užduotys	„individualus pokalbis“ „individualūs pokalbiai“ „grupiniai pokalbiai“ „pokalbis gali būti telefonu“ „bendradarbiauju telefonu“ „žinutės per Tamo dienyne“ „elektroniniame dienyne TAMO ir mes ten viską galim rasti“ „bendravimas vyksta ir „Mano dienyne“ sistemoje“ „pasiekimų ir pažangos lentelė“ „pažangumo vertinimo lentelės <...> susipažįstame.“ „kiekvieno dalyko mokytojas kas mėnesį siunčia tokią lentelę, kur mes matome pagrindines temas, kurias mokinys mokysis ir kokie jo yra pasiekimai“ „labai padeda sąsiuvinis „Auga asmenybė““ „SEU sąsiuvinys“ „Mokytojai gana atsakingai sužymi ir surašo namų darbus“ „Laimėjimų, pasiekimų demonstravimas progimnazijos erdvėse“

	Stendai Lankstinukai	
Susitarimai dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste	Bendri susitarimai mokykloje ir namuose Taisyklės: Mokinio elgesio SEU	„bendri susitarimai, kurie yra priimti bendrai mokykloje ir namuose“, „susitarimų kūrimas ir jų laikymasis“ „tėvai turi būti susipažinę su SEU taisyklėmis. Nes jeigu tu netaikysi tų taisyklių namuose, tai nemanau, kad bus geras rezultatas mokykloje.“ „yra taisyklės, taip pat yra klasės taisyklės“
Tėvų mokymas apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose	Konsultacijos su: Klasės vadovu Pagalbos vaikui specialistais Mokytojais Diskusijos SEU mokymai Susirinkimai	„Dėl konsultacijų tėvai gali kreiptis į auklėtoją <...> pagalbos vaikui specialistus“ „su mokytoju tartis ir ieškoti galimybių, kaip galima padėti vaikui“ „popietės, seminarai, susirinkimai“
Interaktyvios namų darbų užduotys	Tėvus įtraukiančių, skatinančių pažinimą užduočių atlikimas: Pristatymų kūrimas Projektai SEU pratybų sąsiuvinys Parodos Bendros kūrybinės, meninės užduotys	„pristatymų kūrimas“ „užduotėlės“ „projektai, kuriuose tėvai irgi turi savo nuomonę, žinias ar požiūrį pateikti“ „Namų darbų teminės užduotys yra tokios, kad tėvai yra įtraukiami vienareikšmiškai.“ „pratybų sąsiuviniai „Aš augu kaip asmenybė“, ten daugiau vaikų pažinimas yra“, „sąsiuvinis „Auga asmenybė““, „SEU sąsiuviniai“ „organizuojamos parodos, kur įtraukiamos kelios kartos“ „darbelių darymas kartu su vaikais“ „ar puošyba, ar dovanos, irgi tėveliai padeda vaikui atlikti“ „netradicinių namų darbų, pavyzdžiui, Kaziuko mugė, kur reikia pasirošti įvairius rankdarbius ar išsikepti kažką“

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais, galima teigti, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste vyksta užtikrinant informacijos sklaidą: tėvų ir pedagogų pokalbių metu (individualių, grupinių, kalbantys telefonu), susirašinėjant el. dienyne, analizuojant ir aptariant vertinimo ir pažangos lentelės duomenis, atliktas SEU sąsiuvinio užduotis, ruošiant ir dalinant lankstinukus, atnaujinant aktualia informacija stendus; siekiant susitarimų dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų laikymosi mokinių SEU kontekste: prašoma, kad tėvai teiktų pasiūlymus, būtų patys susipažinę, primintų vaikams mokinio elgesio, SEU taisyklės, žinotų ir galėtų jų principus taikyti namų aplinkoje; vykdant tėvų mokymą apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose: vykstant konsultacijoms su dalykų mokytojais, klasės vadovu, pagalbos vaikui specialistais, SEU mokymų, susirinkimų, diskusijų metu tariantis, kaip būtų galima padėti vaikui; skiriant interaktyvias namų darbų užduotis: įtraukiančias tėvus, skatinančias pažinimą (pristatymų kūrimas, įvairūs projektai, dalyvaujant tėvams ir vaikams), atliekant SEU pratybų sąsiuvinio užduotis kartu su vaikais; rengiant parodas (įtraukiančias kelias šeimos kartas); atliekant bendras kūrybines, menines užduotis.

Siekiant atskleisti informantų nuomonę apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų) raišką mokinių SEU kontekste, informantams tėvams buvo pateiktas klausimas: **„Papasakokite, kokios bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) dažniausiai naudojamos bendradarbiaujant tėvams ir pedagogams mokinių SEU kontekste?“** Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.8. lentelę).

Išanalizavus informantų tėvų pateiktus atsakymų teiginius išryškėjo, kad bendradarbiaujant tėvams ir pedagogams mokinių SEU kontekste dažnai naudojama gausybė įvairiausių bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų): individualūs pokalbiai, diskusijos, tikslinės grupės,

susirinkimai, mokymai, atvirų durų dienos, tėvų dienos, pokalbiai telefonu, elektroninis dienynas, elektroniniai laiškai, mokyklos tinklalapis, tėvų klubas, vertinimo ir pažangos lentelės, namų darbų užduotys, stendai, renginiai, tyrimai.

3.3.8. lentelė. Tėvų ir pedagogų dažniausiai naudojamos bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Dažniausiai naudojamos bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) (tėvų nuomonė)	Individualūs pokalbiai	„individualūs pokalbiai“ „individualūs pokalbiai“ „individualus pokalbis“
	Diskusijos	„Tėvų ir pedagogų diskusijos“
	Tikslinės grupės	„tikslinių grupių susitikimai“
	Susirinkimai	„visuotiniai tėvų susirinkimai“, „klasių tėvų susirinkimai“, „klasių susirinkimai“
	Mokymai	„Susirinkimai“, „susirinkimai“, „Susitikimai“, „susirinkimas“
	Atvirų durų dienos	„švietimo užsiėmimai tėvams“ „pedagoginės konsultacijos“
	Tėvų dienos	„Atvirų durų dienos“ „atvirų durų dienos“
	Pokalbiai telefonu	„tėvų dienos metu“, „tėvų dienos“, „tėvų dienos“, „tėvų dienos“
	El. dienynas	„telefonų skambučiai“ „Pokalbis telefonu su auklėtoja“, „pokalbiai telefonu“
	Elektroniniai laiškai	„TAMO informacija“ „TAMO“ „Elektroniniu dienynu“ „TAMO sistemoje“
	Mokyklos tinklalapis	„pranešimai <...> per TAMO dienyną“
	Tėvų klubas	„tėvų dalyvavimas mokyklos taryboje“
	Vertinimo ir pažangos lentelė	„elektroniniai laiškai“, „elektroniniu paštu“, „elektroniais laiškais gaunu raginimus dalyvauti apklausoje“ „informacija internetu elektroniais laiškais, elektroniniame mūsų tinklapyje“
	Namų darbų užduotys	„Pažangumo lentelės“ „pažangumo vertinimo lentelės“ „pažangumo lentelės“
Stendai	„Namų darbų užduotys <...> integralios“	
Renginiai	„stenduose“ „Informaciniai stendai“	
		„parama organizuojant tradicinius renginius, tokius kaip Kalėdų, Pavasario šventes, Motinos dienos renginius, išleistuves.“ „šeimos renginiai, senelių vakaronė“, „Ekskursijos“, „Renginiai“

Remiantis daugiausiai kartų pasikartojančiais informantų tėvų atsakymų teiginiais galima daryti išvadą, kad tyrime dalyvavusių informantų tėvų mokyklose dažniausiai naudotos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos SEU kontekste yra: individualūs pokalbiai, el. dienynas, renginiai, susirinkimai (visuotiniai, klasės, tiksliniai), tėvų dienos, pokalbiai telefonu, elektroniniai laiškai, vertinimo ir pažangumo lentelės. Šiek tiek rečiau minėti informantų tėvų atsakymuose – mokymai, Atvirų durų dienos, stendai.

Siekiant atskleisti informantų nuomonę, kurias bendradarbiavimo formas jie, kaip tėvai, laiko veiksmingiausiomis, mažiausiai veiksmingomis, kokių bendradarbiavimo formų pasigenda bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, informantams tėvams buvo pateiktas klausimas: „**Kurias Jūs išskirtumėte kaip labiausiai veiksmingas? Mažiausiai veiksmingas? Kokių bendradarbiavimo formų, Jūsų manymu, trūksta?**“ Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.9. lentelę).

Analizuojant atsakymų teiginius išryškėjo, kad informantų tėvų nuomone viena iš veiksmingiausių tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų) mokinių SEU kontekste yra individualus pokalbis. Pasak informantų tėvų, tai pati veiksmingiausia ir naudingiausia bendradarbiavimo forma. Bendraujant tokiu būdu galima atviriau ir betarpiškiau bendrauti, aptarti rūpimus klausimus, iškilusias problemas. Prie veiksmingų formų taip pat priskirtas elektroninis dienynas, susirašinėjimas jo pagalba, pokalbiai telefonu. Šios formos taip pat sudaro galimybę kreiptis asmeniškai į konkretų žmogų. Veiksmingiausiomis formomis informantai tėvai taip pat įvardijo

bendrus renginius kartu su tėvais, bendruomenines šventes. Šios bendradarbiavimo formos sudaro sąlygas kurti ir palaikyti teigiamą mikroklimatą mokykloje, artimesnį tarpusavio ryšį tarp tėvų ir pedagogų, džiaugtis vieni kitų pasiekimais ir talentais. Informantai tėvai veiksmingomis bendradarbiavimo formomis (priemonėmis, metodais) taip pat laiko namų darbų užduotis, SEU sąsiuvinio užduotis, vertinimo ir pažangos lenteles. Šios formos leidžia daugiau dėmesio skirti pačiam ugdymo procesui, jo stebėsenai, daugiau kokybiško laiko praleisti kartu, geriau pažinti vaiką, jam teikti tiesioginę pagalbą, padėti jam, mokyti, kaip įveikti kylančius sunkumus. Savo buvimu šalia, įsitraukimu rodyti palaikymą ir paramą.

3.3.9. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste: veiksmingiausios, mažiausiai veiksmingos, pageidautinos (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai	
Veiksmingiausios (tėvų nuomonė)	Individualūs pokalbiai	„Individualus pokalbis <...> galima atviriau ir betarpiškiau aptarti“ „individualūs pokalbiai“ „individualus pokalbis pakviečiant į mokyklą“ „individualūs pokalbiai“	
	Diskusijos	„Diskusijos“	
	Susirinkimai	„Susirinkimai“ „susirinkimai“	
	Pokalbiai telefonu	„individualus pokalbis telefonu“ „skambučiai“ „pokalbiai telefonu“	
	Trumposios žinutės	„Tai, kas išlieka <...> į telefoną „įkrito“ žinutė“	
	El. dienynas	„pranešimai Tamo“ „tėvų informavimas pranešimais elektroniniame dienyne“	
	El. laiškai	„elektroniniai laiškai“ „į elektroninį paštą“	
	Ugdymo karjerai planai	„ugdymo karjerai planai“	
	Vertinimo ir pažangos lentelė	„pažangumo lentelės“	
	SEU sąsiuvinys	„„Auga asmenybė II pakopa“ sąsiuvinio pildymas“ „sąsiuvinis „Auga asmenybė““	
	Namų darbų užduotys	„užduočių davimas <...> namų darbai“	
	Bendri renginiai	„renginius reikėtų iškelti į pirmą vietą <...> bendrą klimatą, kurį kuria renginiai“ „renginiai“ „bendri renginiai“	
	Šventės	„Šventės <...> jei gali kažką duoti, ar kažką parodyti, toje šventėje dalyvauja vaikai, pavyzdžiui, tavo vaikai, tai tu visą laiką ateisi į tą šventę“	
	Mokymai	„paskaitos tėvams“	
Mažiausiai veiksmingos (tėvų nuomonė)	Tėvų klubas	„tėvų klubo veikla“	
	Stendai (informatyvūs)	„stendas <...> informatyvus, patrauklus, informacija yra pateikiama glaustai, konkrečiai“	
	Lankstinukai (netradiciniai)	„Lankstinukai <...> pateikiami patraukliai, įdomesniu būdu, tai vaikai parnešę namo“	
	Tyrimai	„Tyrimai, apklausa, tu sužinai, kokia pusė yra stipresnė, ką reikia dar patobulinti“	
	Pageidautinos (tėvų nuomonė)	Visuotiniai susirinkimai	„susirinkimai. Manyčiau mes esame labai užimta visuomenė“ „į susirinkimą tai tikrai būna, kad nėra laiko, tai nesuderini, tai darbai“
		Mokymai	„tėvų švietimo, tų seminarų, mokymų temos <...> padariau seminarą, o dabar jūs visi privalot susirinkti ir privalot klausyti“
		Stendai	„stendai informaciniai“
		Lankstinukai (popieriniai)	„labai skeptiškai žiūriu į lankstinukus, į naujienlaiškius, ypač tie popieriniai variantai, kurie kažkur nugula ir jie neatlieka misijos“ „lankstinukai“
		Individualūs pokalbiai	„Individualūs pokalbiai neefektyvu. Efektyvu – tai, kas greitai, kas greitai pasiekama“
		Konferencijos	„Konferencijos būdai tėvams <...> tėvų konferencija“
		Internetinės pokalbių programos	„internetinės pokalbių programos, visi messenger'iai, skype'ai ir panašiai. Kadangi dabar labai populiarėja susirašinėjimas socialiniuose tinkluose, susidaro grupės ir galbūt tai nėra neigiamas dalykas, bet man neįprastas“
	Socialiniai tinklai		
	Pageidautinos (tėvų nuomonė)	Bendros išvykos	„išvykos į teatrą, toks neįgailais pasibuvimas, bet tai sujungtų tuos skirtingus elementus – mokytojus, vaikus, tėvelius.“
		Vakaronės (neoficialioje aplinkoje, be programos)	„popietės kartu, paprastos, nes Lietuvoje yra iškreipta, kad būtina turi būti kažkokia programa, tai galbūt atsisakant tokių dirbtinių elementų, pajungiant natūralius, jaukias vakarones ir panašiai“ „Sukurti klasės dieną ir padaryti kaip tradiciją, kad tėvai susibendraitų su tėvais ir tokioje aplinkoje SEU pasiektų savo misiją“ „pedagogų neoficialaus bendravimo su tėvais“

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais, mažiausiai veiksmingos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste yra visuotiniai susirinkimai, mokymai, konferencijos – investuojama laiko, žmogiškųjų išteklių, finansinių resursų pasiruošti, tačiau jie dažnai nepasiekia savo planuotos tikslinės auditorijos. Informantų tėvų nuomone, idėja gera, tačiau šiose bendradarbiavimo formose dalyvauja mažas skaičius tėvų (dėl laiko stokos, laiko nesuderinamumo, didelio užimtumo, nenoro, nesuderintų su tėvais, neaktualių mokymų temų,

oficialaus bendravimo, atvirumo stoka, kuomet sprendžiama apibendrintos situacijos, realių vaikų problemos nesprenžiamos. Prie neveiksmingų formų buvo priskirti lankstinukai (ypač popieriniai), taip pat informaciniai stendai. Jų informacija dažnai nekeičiama, būna pasenusi, nepatraukliai pateikta. Taip pat maža dalis tėvų nuolat ateina į mokyklą, todėl stendai taip pat nepasiekia vaikų tėvų, ypač vyresniųjų klasių mokinių. Vienas informantas individualų pokalbį taip pat priskyrė prie neveiksmingų formų. Pokalbiui reikia planuoti susitikimo laiką, vykti į susitartą vietą, derintis prie kito žmogaus galimybių susitikti. Taip pat pokalbio informacija neišlieka, reikia papildomai užsirašyti pastabas. Esant dideliame užimtume, laiko stoka, tokia bendradarbiavimo forma gali kelti pasipiktinimą, norą greičiau baigti pokalbį, gali lemti paviršutiniškus, lakoniškus, neinformatyvius atsakymus. Jo nuomone, efektyvu tai, kas greitai, greitai pasiekama. Dar vienas informantas tėvas mano, kad neveiksmingas yra bendravimas internetinių pokalbių programomis, socialiniuose tinkluose. Pati idėja informantui patinka, bet neveiksmingumą lemia kartų skirtumai, nenoras mokytis, baimė priimti naujoves, nerimas dėl informacijos saugumo.

Remiantis informantų tėvų atsakymais apie pageidautinas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas (priemonės, metodus) mokinių SEU kontekste, daroma išvada, kad informantams tėvams trūksta: bendrų išvykų, vakaronių, siekiant neoficialaus tėvų ir pedagogų bendravimo (dalyvaujant kartu pedagogams, tėvams ir vaikams, siekiant užmegzti artimesnius tarpusavio santykius neoficialioje aplinkoje, neformaliai bendraujant, susipažįstant kaip asmenybėms, be iš anksto paruoštų programų).

Norint išsiaiškinti informantų nuomonę apie kylančius sunkumus tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, informantų buvo klausta: **„Kaip manote, kokie sunkumai kyla tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste?“** Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.10. lentelę).

3.3.10. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sunkumai (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Kylantys sunkumai tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)	Laiko stoka	„laiko stoka“, „laiko stygius“, „dėl laiko stokos. Visi mes visur bėgam, skubam, dirbam.“
	Tėvų užimtumas	„tėvų užimtumas“, „skubėjimas“, „tėvai yra užimti“, „dažnai jie turi ne vieną vaiką“
	Tinkamo laiko tėvams ir pedagogams suderinimas	„laikas būna po darbo“ „sunku prisiderinti prie darbo grafiko. <...> žmonės savaitgalį dažniausiai praleidžia su šeima.“
	Tėvų pasyvumas	„kai tėvų auklėjimas apsiriboja tik vaiko sveikatos klausimais, buitimi.“
	Tėvų nenoras	„nenoras“ „tėvelių ne visada noras yra“ „yra ir tokių, kurie nieko nenori“ „Jie jau nebenori, mato, kad vaikai susitvarko su kuo reikia“ „ne visi tėvai nori ir ne visi tėvai yra suinteresuoti <...> kai kurie labai sąmoningai neina“ „Jiems to nereikia“ „stereotipinis mąstymas, kad vaiku mokykloje rūpinasi mokytojas, o namuose - tėvai“ „jie nenori papildomų rūpesčių.“ „jei neįdomu, tai ir neateis“ „apatiškumas viskam. Jei tau neįdomu ir vaikų ugdymas, tai ir bendradarbiaut su SEU neįdomu“
Tėvų požiūris: mokykloje vaiku rūpinasi tik mokytojas	„bendradarbiavimas labai jau oficialus“	
	Atvirumo stoka	„nesupranta iki galo, kas tai yra, nes tikrai informacijos iš mokyklos yra daug, bet ją reikia sekti.“ „SEU yra kaip mūsų visuomenei naujas dalykas, čia emocijos sako <...> požiūris, kad čia ne lietuvių, ne matematika, na kur tu dėsi tą SEU“ „Kai kurie naudos nemato. Sako, to SEU nereikės jų stojant į aukštąjį.“ „Tėvai nesuvokia, koks jų dalyvavimas mokyklai yra svarbus. Tiek svarstant dokumentus, tiek inicijuojant veiklas, tiek savanoriškai padedant, tiek tiesiog užsukant pasikalbėti su mokytoju.“ „Mūsų tėvų karta yra užaugusi, kada nėra akcentuojama, kaip tu jautiesi, ką tu išgyveni, mes to neturėjome, mūsų nemokė tėvai ir mes tam neteikėm tiek dėmesio. O šitiem vaikam jau reikia šito. Jiems tą stresą reikia padėti įveikti, padėti susitvarkyti su pykčiu, su konfliktu“ „Nesuvokia“
	SEU menkas suvokimas	„tas kartų nesuskalbėjimas <...> Amžiaus skirtumas tarp pedagogo ir tėvo. Arba vieni arba kiti yra per teisūs, per kategoriški“ „Mūsų tėvų karta yra užaugusi, kada nėra akcentuojama, kaip tu jautiesi, ką tu išgyveni“
	Kartų nesuskalbėjimas Amžiaus skirtumas	„Trūksta įsigilavimo, ko tėvai nori. Gal jie tenai vietoj diskutuoja, tas komitetas, jiems atrodo, kad tai aktualu, na nėra ta mokykla tokia didelė, kad negalėtų apsiklausti visų tėvų“
	Neįsigilėjimas į visos mokyklos tėvų poreikius	

	Tėvystės įgūdžių stoka	„tėvystės įgūdžių stoka jiems neleidžia suprasti, kad tai yra dėl jų pačių ir dėl jų pačių vaiko tai daroma. „yra žmonių grupė, kuri galvoja, kad jiems yra primetama kažkokia papildoma veikla, kad iš jų dar norima kažko“, „tėvai nesugeba ar nenori spręsti vaiko problemų“
--	------------------------	---

Remiantis informantų tėvų atsakymų teiginiais, galima teigti, kad sunkumai kylantys tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste yra: laiko stoka; tėvų užimtumas; tinkamo laiko tėvams ir pedagogams suderinimas; tėvų pasyvumas; tėvų nenoras; tėvų požiūris: mokykloje vaiku rūpinasi tik mokytojas; atvirumo stoka; socialinio emocinio ugdymo (SEU) menkas suvokimas; kartų nesusikalbėjimas; amžiaus skirtumas; neįsigilinimas į visos mokyklos tėvų poreikius; tėvystės įgūdžių stoka.

Siekiant išsiaiškinti informantų nuomonę apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimo galimybes, informantams tėvams buvo užduotas klausimas: „**Kaip, Jūsų manymu, būtų galima pagerinti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą mokinių SEU?**“ Informantų tėvų atsakymų teiginiai pateikti lentelėje (žr. 3.3.11. lentelę).

3.3.11. lentelė. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės (tėvų nuomonė)

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimas mokinių SEU kontekste (tėvų nuomonė)	Tėvų poreikių nustatymas atliekant apklausas	„Apklausti gali ir elektroniniu paštu ar kitomis sistemomis, atsiųskite, ko reikia, pavyzdžiui, atsiųskite tris temas, kurios jums būtų įdomios.“
	Nuolatinio grįžtamojo ryšio tėvams teikimas	„nedidele žinute, bet informuoti, kas buvo pasiekta <...> ataskaitos, tyrimai, kaip vaikai vertina, kokius pokyčius pastebėjo, <...> žinučių ar pranešimų forma“ „konkrečiai pateikiant pamatuotą informaciją, ką padarė ir koks buvo laukiamas rezultatas, ko tikėjosi. Išsirenkant svarbiausias SEU kryptis <...> pavyzdžiui, konfliktų sprendimas.“
	Rekomendacijų (netradicinėmis formomis) teikimas	„daugiau rekomendacijų, daugiau pasikalbėjimo apie SEU“, „galima sugalvoti kažkokį leidinuką <...> rekomendacijos nebūtinai iš psichologo, bet iš vaikų tėvam, iš tėvų mokytojam, kaip išvengti, pavyzdžiui, konfliktų“
	Informavimas	„daugiau tokios informacijos, kad galima ir ten, ir ten prisijungti.“
	Tėvų diena iki vėlyvo vakaro	„Pedagogai per tėvų dieną beveik visi būna iki devintos valandos vakaro.“
	Aktyvesnis tėvų įtraukimas bendradarbiauti per klasių vadovus	„turėtų būti klasės auklėtojo iniciatyva įtraukti tėvelius. <...> išgrynina klasės funkcijas, kažką nuo savęs nuima ir perduoda tėvams, dalindamasis atsakomybę“
	Asmeninio dėmesio parodymas	„Asmeniniai pakvietimai galbūt įpareigotų ir verstų prisidėti.“ „Būna kažkokie renginiai, kviešti tėvus“, „Kviečia įvairiais ne tik tai renginiais, bet ir tom dovanėlėm, atsiliepiamais sąsiuvinį.“ „Laiškai tėvams, dovanėles tėvams daro, padėkos laiškus rašo“
	Nuotolinio bendravimo galimybių išnaudojimas	„videokonferencijos tėvams, klasės susirinkimas nuotoliniu būdu“
	Atvirumo, pagarbos, pasitikėjimo atmosferos skatinimas per vakarones neoficialioje aplinkoje, išvykas	„susitikimai neoficialioje aplinkoje <...> kažkas tai šiltesnio galėtų būti“ „vakaronės tos ir mokykloje, ir už mokyklos ribų <...> jeigu klasės tėvai tokie pakankamai susigyvenę, tai aišku daug smagiau“ „Kitokio ryšio reikia ieškoti, kitokių formų“ „edukacinės išvykos, išsivežti su tais tėvais gale metų netradicinėm formom aptarti vaiko rezultatus.“ „Kokybiškas dialogas <...> kai tarpusavio supratimas pagrįstas pagarba ir pasitikėjimu“
	Įvairių bendradarbiavimo formų naudojimas	„Kitokio ryšio reikia ieškoti, kitokių formų“ „Atrastų tam elektroniniame dienyne kokią nors gerumo knygele, darbų knygele. Rinktų kokius „bibokus“, būtų kitaip“
	Tėvų švietimas SEU temomis	„konkretizuojant ir išgryninant, kad tai yra SEU, ko mes siekiame.“ „Tėvus mokyti, mokyti visuomenę, požiūrį keisti, kad SEU <...> irgi dalykas svarbus.“ „nuo tėvų požiūrio, visuomenės požiūrio keitimo“
	Pedagogų noras tobulėti	„Prie kartos pokyčių prisitaikyti. Pavieniai yra mokytojai, kurie geba parinkti viską puikiai, bet jai tai yra mokyklos „priority“, turėtų visi mokytojai, dauguma tą sugebėti ir daryti.“ „reikalauti iš pedagogų profesionalaus pasirengimo“
	Veiklų tęstinumas	„Norėtusi, kad dalykai, kurie yra pradedami daryti, turėtų tęstinumą“ „kad mokyklos nenuleistų rankų“, „kai tai tampa tradicija, tada tėvai natūraliai jungiasi“, „jeigu belsi, belsi, galbūt kažkada prisibelsi.“
Namų darbų užduotys įtraukiančios tėvus	„daugiau užduočių bendrų vaikams ir tėvams“	
Tėvų iniciatyva įtraukiant kitus tėvus bendradarbiauti mokinių SEU kontekste	„kiekvieną sykį tuos „gale stovinčius“ tėvelius kalbini, bandai įtraukti į vieną ar kitą veiklą <...> mes siūlome ir kviečiame visą laiką. <...> mes klasės tėveliai turime bendrą forumą, grupę, kur <...> bent jau virtualiai mes visi susibendruojame. informuojame, kviečiame, nors ir nedalyvauja mūsų tam pokalbyje“	
Suintriguoti, sudominti tėvus metodine medžiaga	„intrigos reikia kažką pateikiant. Aš kaip mama neimčiau lankstinuko. Bet kai jie įvairių formų, netradiciniai, pavyzdžiui, buvusi vadinama „špagalkė“. Va čia intriga. Pusę raidžių nesimato, atverti, matosi kita.“	
SEU daugiau integruoti į ugdomąją veiklą	„Aš labiau akcentuočiau, eičiau į tą SEU per ugdomąją veiklą“	

Remiantis atsakymų teiginiais apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo tobulinimą mokinių SEU kontekste, informantų tėvų nurodomos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: tėvų poreikių nustatymas atliekant apklausas; nuolatinio grįžtamojo ryšio tėvams teikimas; rekomendacijų (netradicinėmis formomis) teikimas; informavimas; tėvų diena iki vėlyvo vakaro; aktyvesnis tėvų įtraukimas bendradarbiauti per klasių vadovus; asmeninio dėmesio parodymas; nuotolinio bendravimo galimybių išnaudojimas; atvirumo, pagarbos, pasitikėjimo atmosferos skatinimas per vakarones, išvykas neoficialioje aplinkoje; įvairių bendradarbiavimo formų naudojimas; tėvų švietimas SEU temomis; pedagogų noras tobulėti; veiklų tęstinumas; namų darbų užduotys įtraukiančios tėvus; tėvų iniciatyva įtraukiant kitus tėvus bendradarbiauti SEU kontekste.

3.4. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimo rezultatų apibendrinimas ir diskusija

Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad tyrime dalyvavusių tėvų ir pedagogų nuomonės sutampa:

- Apibūdinant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą kaip procesą, vertinant jo naudą mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste. Tiek tėvai, tiek pedagogai bendradarbiavimą apibūdina kaip bendravimą, bendrą veiklą, bendro tikslo siekimą ir pagalbą vienas kitam; akcentuoja tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo naudą mokinių socialiniame emociniame ugdyme: kuriami pozityvūs tarpusavio santykiai, teikiama pagalba, abipusė parama ugdant ir auklėjant vaiką, sudaromos galimybės dalytis informacija, laiku užkirsti kelią problemoms, geriau suprasti ir pažinti vaiką, gerėja mokinių emocinė savijauta mokykloje, mokiniai jaučiasi tėvų ir pedagogų palaikomi, skatinami, saugūs tiek mokykloje, tiek namuose.
- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą skatinant savanorišką veiklą mokykloje mokinių SEU kontekste. Tėvai ir pedagogai vieningai nurodo, kad bendradarbiavimas skatinant savanorišką veiklą mokykloje vyksta per informavimą apie savanorystės galimybes, kvietimą tėvams prisidėti; tėvų pagalbą pedagogams, įgyvendinant renginius, išvykas; tėvų pagalbą pedagogams, vaikams pamokose; savanorišką dalyvavimą savivaldos veikloje; vykdomą tėvų mokymą; paramos organizavimą.
- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje. Abipusiai sutariama, kad bendradarbiavimas skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą vyksta per informavimą, kvietimą tėvams prisidėti; tėvų ir pedagogų telkimą SEU vizijai, strategijai kurti; vykdant SEU veiklos, dokumentų peržiūrą ir vertinimą; dalyvavimą mokyklos savivaldos veikloje.
- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste. Tiek tėvai, tiek pedagogai nurodo, kad

bendradarbiavimas su vietos bendruomene mokinių SEU kontekste vyksta per informacijos sklaidą apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas; dalyvavimą vietos bendruomenės veiklose; savanorišką pagalbą organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas; bendrų veiklų su vietos bendruomene inicijavimą mokykloje.

- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius mokinių SEU kontekste. Abipusiai sutariama, kad bendradarbiavimas tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius vyksta per informacijos sklaidą; tėvų mokymą(-si) apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes, socialinių emocinių gebėjimų mokymo namuose galimybes; tėvų ir pedagogų dalyvavimą SEU programose; savanorišką tėvų ir pedagogų pagalbą tėvams.
- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose mokinių SEU kontekste. Tėvų ir pedagogų nuomonės sutampa, kad bendradarbiavimas įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose vyksta per informacijos sklaidą; kuriant ir laikantis susitarimų dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste; tėvų mokymą apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose; interaktyvias namų darbų užduotis.

Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad tyrime dalyvavusių tėvų ir pedagogų nuomonės tik iš dalies sutampa:

- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą skatinant pozityvų bendravimą mokinių SEU kontekste. Tiek tėvai, tiek pedagogai nurodo, kad bendradarbiavimas skatinant pozityvų bendravimą vyksta tėvams ir pedagogams pozityviai bendraujant; užtikrinant abipusę informacijos sklaidą; kuriant ir laikantis susitarimų dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste; kuriant teigiamą atmosferą mokykloje. Pedagogai, skirtingai nuo tėvų, papildomai nurodė tėvų ir pedagogų tarpusavio komunikacijos strategijos kūrimą, siekiant nustatyti priimtinausius bendravimo būdus informacijai gauti ir keistis. Ši veiklos sritis mokykloje vyksta vykdant apklausas ir išskiriant tikslines grupes.
- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų) raišką mokinių SEU kontekste. Vieningai sutarta, kad bendradarbiaujant tėvams ir pedagogams mokinių SEU kontekste naudojama gausybė įvairiausių bendradarbiavimo formų (priemonių, metodų): individualūs pokalbiai, diskusijos, tikslinės grupės, susirinkimai, mokymai, Atvirų durų dienos, tėvų dienos, pokalbiai telefonu, trumposios žinutės, elektroniniai laiškai, namų darbų užduotys, elektroninis dienynas, mokyklos tinklalapis, susirašinėjimas socialiniame tinkle, tėvų komitetas, SEU komitetas, tėvų klubas, vertinimo ir pažangos lentelės, pranešimai tėvams, vaiko SEU sąsiuvinis, lankstinukai, stendai, renginiai, tyrimai. Pedagogų

ir tėvų nuomone, dažniausiai naudojamos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos SEU kontekste yra: individualūs pokalbiai, elektroninis dienynas, renginiai, susirinkimai (visuotiniai; tiksliniai; tam tikra tema), tėvų dienos, pokalbiai telefonu, trumposios žinutės telefonu, informaciniai lankstinukai. Pedagogai sąrašą papildė diskusijomis, o tėvai – elektroniniais laiškais, vertinimo ir pažangumo lentelėmis, mokymais, Atvirų durų dienomis ir stendais.

- Vertinant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste veiksmingumą. Tėvai ir pedagogai vieningai nurodo, kad veiksmingiausios bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) yra: individualus pokalbis, elektroninis dienynas, vertinimo ir pažangos lentelės, bendri renginiai, bendruomeninės šventės. Pedagogų nuomone, taip pat veiksmingos: akcijos, ekskursijos, mokymai (seminarai), tėvų klubas. Tėvų nuomone: pokalbiai telefonu, namų darbų užduotys, SEU sąsiuvinio užduotys. Tėvų ir pedagogų bendru teigimu, mažiausiai veiksmingos bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai) yra: visuotiniai susirinkimai (be temos), mokymai, informaciniai stendai. Pedagogai papildė: pokalbiai telefonu. Tėvai papildė: lankstinukai (ypač popieriniai), individualūs pokalbiai, konferencijos, internetinės pokalbių programos, socialiniai tinklai.
- Vertinant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formų (priemonės, metodai) mokinių SEU kontekste trūkumą. Tėvai ir pedagogai vieningai sutaria, kad jie pageidautų daugiau: bendrų išvykų, vakaronių (neoficialioje aplinkoje, be programos). Pedagogai dar papildomai pageidauja daugiau: lektorių mokymų, tėvų vedamų pamokų (užsiėmimų).
- Analizuojant kylančius sunkumus tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste. Bendra tėvų ir pedagogų nuomone, sunkumai kylantys tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste yra: laiko stoka; tėvų užimtumas; tinkamo laiko tėvams ir pedagogams suderinimas; tėvų pasyvumas; tėvų nenoras; atvirumo stoka; socialinio emocinio ugdymo menkas suvokimas; amžiaus skirtumas; kartų nesusikalbėjimas; tėvystės įgūdžių stoka. Pedagogų nuomone taip pat kylantys sunkumai yra: pedagogų užimtumas; tėvų požiūris: gėda turėti problemą; pasitikėjimo stoka; finansinių išteklių stoka; žiniasklaidos formuojamas menkas mokytojo prestižas; nenoras priimti naujoves. Tėvų nuomone taip pat kylantys barjerai yra: tėvų požiūris – mokykloje vaiku rūpinasi tik mokytojas; neįsigilinimas į visos mokyklos tėvų poreikius.
- Analizuojant tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybes. Tėvų ir pedagogų bendrai nurodomos bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: tėvų poreikių nustatymas atliekant apklausas; informavimas; atvirų durų, tėvų dienos iki vėlyvo vakaro; klasių vadovų aktyvesnis bendravimas su tėvais;

asmeninio dėmesio parodymas; nuotolinio bendravimo galimybių išnaudojimas; atvirumo, pagarbos, pasitikėjimo atmosferos skatinimas per vakarones, išvykas neoficialioje aplinkoje; įvairių bendradarbiavimo formų naudojimas; tėvų švietimas SEU temomis; pedagogų noras tobulėti; veiklų tęstinumas. Tik pedagogų nurodomos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: kvietimas iš anksto, kelis kartus; renginiai vakarais; bendravimas tikslinėse grupėse; tėvų noras suprasti SEU; mokytojų prestižo didinimas; finansinių išteklių nereikalaujanti veikla. Tik tėvų nurodomos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: nuolatinio grįžtamojo ryšio tėvams teikimas; rekomendacijų (netradicinėmis formomis) teikimas; namų darbų užduotys įtraukiančios tėvus; tėvų iniciatyva įtraukiant kitus tėvus bendradarbiauti SEU kontekste.

Palyginus tyrimo metu gautų informantų atsakymų analizės rezultatus su sukonstruotu teoriniu tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste modeliu (žr. 1.3.7. paveikslą), daroma išvada, kad modelis pasitvirtino. Visos šešios modelyje pateiktos bendradarbiavimo sritys yra vykdomos tėvų ir pedagogų bendradarbiaujant kartu. Išskirtos bendradarbiavimo sričių veiklos taip pat įgyvendinamos tėvų ir pedagogų, tačiau yra keletas išimčių:

- Tik pedagogai nurodė tėvų ir pedagogų tarpusavio komunikacijos strategijos kūrimą, siekiant nustatyti priimtinausius bendravimo būdus informacijai gauti ir keistis (tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo, skatinant pozityvų bendravimą sritis). Komunikacijos strategijos kūrimas mokykloje, remiantis pedagogų išsakytais teiginiais, vyksta vykdant apklausas ir išskiriant tikslines grupes. Tėvai apie šią veiklą interviu metu nekalbėjo. Galima daryti išvadą, kad pedagogai labiau suinteresuoti ieškoti patogių būdų dalintis informacija, bendrauti tarpusavyje, nei tėvai su pedagogais.
- Tyrime dalyvavę tėvai ir pedagogai nenurodė, kad mokyklose vyksta savanorių informacijos registro organizavimas. Informacija keičiamasi natūraliai, bendraujant, asmeniškai kviečiant prisidėti prie veiklų.
- Palyginus modelyje pateiktas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas (priemones, metodus) su informantų įvardytomis bendradarbiavimo formomis, išryškėjo, kad tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, naudojamos beveik visos nurodytos formos, išskyrus apsilankymai vaiko namuose. Tai galima aiškinti vis dar esamu požiūriu, kad vaikus pedagogas namuose lanko tik esant rimtoms, svarbioms priežastims arba problemoms spręsti – dažnu atveju tai kraštutinė mokyklos taikoma priemonė bendraujant ir bendradarbiaujant su vaiko šeima. Tuo tarpu, socialinio emocinio ugdymo kontekste, apsilankymas vaiko namuose, šeimoje, yra suprantamas kaip dėmesingumo, draugiškumo, paramos ir palaikymo, paskatinimo būdas. Taip sudaroma dar viena galimybė tėvams ir

pedagogams pabendrauti asmeniškai vieniems su kitais neoficialioje aplinkoje, kurti artimesnius, pasitikėjimu ir pagarba grįstus tarpusavio santykius.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad tėvai ir pedagogai, bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, akcentuoja bendravimo svarbą tarp mokyklos pedagogų ir vaiko šeimos. Siekiama kurti pozityvius tarpusavio santykius, organizuojant nuolatinį, atvirą, pagarbų, abipusiu pasitikėjimu grįstą bendravimą tarp mokyklos pedagogų ir mokinių tėvų. G. Slušnienė, D. Parišauskienė ir A. Balčėtienė (2018, p. 87) taip pat pritaria šiam požiūriui bendradarbiavimą apibūdinamos kaip daugiau nei buvimą drauge, o kaip nuolatinę komunikaciją ir šiltus tarpusavio santykius tarp pedagogų ir tėvų dirbant vaikų naudai. Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvai ir pedagogai bendraujant tarpusavyje dalinasi informacija, siekia geriau suprasti ir pažinti vaiką, jo aplinką, atskleisti stipriąsias ir silpnąsias vaiko savybes, analizuoja jo pasiekimus. Informacijos dalinimasis ir keitimasis tarpusavyje leidžia laiku pastebėti ir padėti įveikti kylančius sunkumus, išvengti nesėkmių, nekartoti tų pačių klaidų. A. Hargreavesas (1999, p. 247) tai patvirtina teigdamas, kad bendravimas sudaro sąlygas mokytojams ir tėvams tobulėti ne atskirai apmąstant savo veiklą, o mokantis vieniems iš kitų, taip pasiekiant geresnių rezultatų. Tokiu būdu SEU ugdymas ir principai pratęsimi namų aplinkoje. S. B. Loughran (2008, p. 35) teigia, kad geri tėvų ir pedagogų santykiai reiškia daugiau nei mokytojų teikiamos ataskaitos tėvams apie vaikų elgesį ar pasiekimus. Tai abipusis bendradarbiavimas, kurio metu mokytojai su tėvais dalinasi informacija apie vaiko mokymosi pasiekimus mokykloje, o tėvai – informacija mokytojams apie vaiko elgesį ir pasiekimus namuose. Tai sukuria mechanizmą, kuris leidžia mokytojams įtraukti tėvus į vaiko lavinimą namų aplinkoje, sujungti mokymosi veiklas tarp mokyklos ir namų.

Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvai ir pedagogai bendradarbiaudami naudoja vertinimo ir pažangos fiksavimo lenteles, kurių pagalba kiekvieną mėnesį arba dažniau (pagal poreikį) pedagogai, įskaitant SEU mokytoją, informuoja tėvus apie vaiko pasiekimus, pažangą, patiriamus sunkumus, analizuotas ir būsimas pamokų temas. Tėvai kviečiami prisidėti pagalba, išreikšti savo nuomonę, pasiūlymus pamokos temoms ar veikloms tobulinti. Tokiu būdu tėvai reguliariai palaiko ryšį su mokytojais, yra supažindinami apie SEU procesą, pagrindinius SEU ugdymo principus, mokinio daromą pažangą, mokykloje mokomas SEU temas. Ši empirinio tyrimo metu nustatyta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo forma atitinka M. J. Eliaso (2003, p. 19 –20) aprašytą reguliarių mokinio akademinų pasiekimų ir socialinių emocinių gebėjimų mokymo apžvalgų pateikimą tėvams, kuriose jie galėtų susipažinti su temomis, kurių jų vaikai tuo metu mokosi mokykloje, siekiant įtvirtinti mokykloje išmoktas žinias ir elgesio būdus namų aplinkoje; A. Hargreaveso (2008, p. 38) pateiktas galimas pedagogų bendradarbiavimo su mokinių tėvais formas – kompiuterizuotų duomenų apie mokinių ir mokyklos veiklą pateikimą, planų, skatinančių tėvus įsitraukti į savo vaikų ugdymą, sudarymą; S. B. Sheldon ir L. J. Epsteino (2002, p. 18) įvardytas dienotvarkės ar užduočių planavimo

užrašines bendravimui apie elgesį ir mokymosi užduotis, skirtas tėvams ir pedagogams dalytis su vaiko ugdymu susijusia informacija.

Tyrimo rezultatai parodė, kad tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant priimant su SEU susijusius sprendimus mokinių SEU kontekste, tėvai nuolat informuojami, kviečiami prisidėti, dalyvauti, išreikšti savo ar savo klasės nuomonę mokyklos veikloje SEU klausimais – susirinkimuose, konferencijose, tėvų savivaldoje. Taip siekiant glaudesnio bendradarbiavimo, tėvų į(si)traukimo į SEU procesą mokykloje, išvengiant vienkrypčio bendravimo „pedagogų – tėvams“. V. Rupainienė ir B. Janiūnaitė (2008, p. 73) pastebi: „jei diegiant naujoves dalyvautų tik mokyklos pedagogų bendruomenė, nors ir išsamiai informuojanti mokinius ir jų tėvus apie naujoves, tačiau su jais nesitardama ir nesiruošdama jų diegimui, gali kilti didelis nepasitenkinimas, susipriešinimas, atviras nepritarimas, galintis pasibaigti ne sukurta pridėtine verte, bet suprastėjusia ugdymo kokybe, bendradarbiavimo idėjos sužlugdymu“

Empirinio tyrimo rezultatai atskleidė, kad tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste, mokyklose pasitelkiamas tėvų mokymas apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes, socialinių emocinių gebėjimų mokymo namuose galimybes. M. J. Eliasas (2003, p. 19 –20) atkreipia dėmesį į galimybių tėvams susitikti ir dalintis idėjomis užtikrinimą, suteikiant patalpas, viešinant informaciją tėvams, kaip remti mokymą mokykloje, kaip auginti vaikus, spręsti kylančius nesutarimus ar konfliktus. Autorius kaip vieną iš būdų įvardija tėvų klubo steigimą, kurio vienas iš tikslų būtų tėvystės įgūdžių ugdymas, socialinių emocinių gebėjimų mokymas(is), patirties sklaida, parama vienas kitam. Atlikus empirinį tyrimą nustatyta, kad ši bendradarbiavimo forma aktyviai veikia tyrime dalyvavusių tėvų ir pedagogų mokyklose. G. Čiuladienė ir A. Valantinas (2012, p. 408) nurodo, kad tėvai gali būti kviečiami į teminius susirinkimus arba tikslines tėvų grupes, kurių metu teikiamos psichologinės, pedagoginės žinios apie tėvystės įgūdžius, jų lavinimą, vaikų raidą ir jai būdingus požymius, vaikų auklėjimą, pozityvų vaiko elgesio koregavimą, pagalbą mokantis namuose. Tėvų dalyvavimas mokykloje vykstančiame tėvų mokyme padeda jiems įgyti pozityvias nuostatas vaiko ugdymo atžvilgiu, išmokti taikyti mokykloje vykdomų veiklų ir SEU programų principus namų aplinkoje.

Apibendrinant atliktą tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste tyrimą, svarbu paminėti, kad tyrimas turi ribotumus. Tyrimo rezultatai reprezentuoja tik tiriamųjų imtį, todėl rekomendacijos teikiamos tik tyrime dalyvavusiems tėvams ir pedagogams.

IŠVADOS

1. Mokslinė literatūros analizė atskleidė, kad socialinis emocinis ugdymas (SEU) – asmens socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo procesas, kurio metu tobulinami socialiniai emociniai gebėjimai, mokantis atpažinti ir valdyti savo ir kitų emocijas, išsikelti ir siekti pozityvių tikslų, priimti tinkamus sprendimus, etiškai elgtis, vystyti sėkmingus tarpusavio santykius, tinkamai valdyti kylančias tarpasmenines situacijas bei būti labiau pasiruošusiems veikti gyvenime iškilus sunkumams. Atsižvelgiant į namų aplinkos, šeimos narių svarbą vaiko vertybių ir elgesio formavimuisi, nustatyta, kad SEU turi būti nuosekliai įgyvendinamas mokykloje ir pratęsiamas namų aplinkoje. Šiame kontekste svarbus tampa tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas. Atskleista, kad tai yra dviejų ar daugiau žmonių tarpusavio sąveika, paremta savitarpio supratimu, palaikymu, pagalba, kuriuos vienija bendri, tarpusavyje suderinti tikslai ir bendra veikla. Remiantis mokslinės literatūros analize pagrįstas sukonstruotas empiriniam tyrimui atlikti teorinis tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste modelis. Išskirtos šešios tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste sritys, kurios pasireiškia per bendras veiklas, jų įgyvendinimui naudojant įvairias tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas (priemonės, metodus): tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, skatinant pozityvų bendravimą; savanorišką veiklą mokykloje; su SEU susijusių sprendimų priėmimą mokyklos lygmenyje; skatinant bendradarbiavimą su vietos bendruomene; tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius; įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose.
2. Siekiant nustatyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste ypatumus pasirinktas kokybinis tyrimas, pagrįstas iš dalies struktūruoto interviu metodu. Iš dalies struktūruoto interviu klausimynas, dviems tiriamosioms informantų grupėms – mokinių pedagogams ir mokinių tėvams, sukonstruotas remiantis pagrįstu tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste teoriniu modeliu. Iš dalies struktūruoto interviu metu gautų duomenų sisteminimui ir analizei naudotas kokybinės turinio (*content*) analizės metodas.
3. Atlikus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tyrimą, nustatyta:
  - Tėvai ir pedagogai vienodai suvokia tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą kaip procesą, akcentuoja jo naudą mokinių socialiniame emociniame ugdyme.
  - Tėvai ir pedagogai vieningai nurodo, kad tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas mokinių SEU kontekste vyksta:
    - Skatinant savanorišką veiklą mokykloje: per informavimą apie savanorystės galimybes, kvietimą tėvams prisidėti; tėvų pagalbą pedagogams, įgyvendinant renginius, išvykas; tėvų pagalbą pedagogams, vaikams pamokose; savanorišką dalyvavimą savivaldos veikloje; vykdomą tėvų mokymą; paramos organizavimą.

- Skatinant su SEU susijusių sprendimų priėmimą: informavimą, kvietimą tėvams prisidėti; tėvų ir pedagogų telkimą SEU vizijai, strategijai kurti; vykdant SEU veiklos, dokumentų peržiūrą ir vertinimą; dalyvavimą mokyklos savivaldos veikloje.
  - Su vietos bendruomene: per informacijos sklaidą apie vietos bendruomenės turimus išteklius ir teikiamas paslaugas; dalyvavimą vietos bendruomenės veiklose; savanorišką pagalbą organizuojant ir įgyvendinant vietos bendruomenės veiklas; bendrų veiklų su vietos bendruomene inicijavimą mokykloje.
  - Tobulinant vaikų ugdymo (tėvystės) įgūdžius: per informacijos sklaidą; tėvų mokymą(-si) apie vaiko poreikius pagal amžiaus grupes, socialinių emocinių gebėjimų mokymo namuose galimybes; tėvų ir pedagogų dalyvavimą SEU programose; savanorišką tėvų ir pedagogų pagalbą tėvams.
  - Įtraukiant tėvus į pagalbą savo vaikams namuose: per informacijos sklaidą; kuriant ir laikantis susitarimų dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste; tėvų mokymą apie mokymuisi palankios aplinkos kūrimą namuose; interaktyvias namų darbų užduotis.
  - Skatinant pozityvų bendravimą: per informacijos sklaidą; susitarimus dėl bendrų tėvų ir pedagogų tikslų, įsipareigojimų mokinių SEU kontekste; per pozityvų bendravimą tarp tėvų ir pedagogų; teigiamos atmosferos kūrimą mokykloje. Pedagogai, skirtingai nuo tėvų, papildomai nurodė tėvų ir pedagogų tarpusavio komunikacijos strategijos kūrimą.
- Pedagogų ir tėvų nuomone, dažniausiai naudojamos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos SEU kontekste yra: individualūs pokalbiai, elektroninis dienynas, renginiai, susirinkimai (visuotiniai; tiksliniai; tam tikra tema), tėvų dienos, pokalbiai telefonu, trumposios žinutės telefonu, informaciniai lankstinukai. Pedagogai sąrašą papildė diskusijomis, tėvai – elektroniniais laiškais, vertinimo ir pažangumo lentelėmis, mokymais, Atvirų durų dienomis ir stendais.
  - Veiksmingiausios bendradarbiavimo formos (priemonės, metodai): individualus pokalbis, elektroninis dienynas, vertinimo ir pažangos lentelės, bendri renginiai, bendruomeninės šventės. Pedagogų nuomone, taip pat veiksmingos: akcijos, ekskursijos, mokymai (seminarai), tėvų klubas. Tėvų nuomone: pokalbiai telefonu, namų darbų užduotys, SEU sąsiuvinio užduotys.
  - Mažiausiai veiksmingos: visuotiniai susirinkimai (be temos), mokymai, informaciniai stendai. Pedagogai papildė: pokalbiai telefonu. Tėvai: lankstinukai (ypač popieriniai), individualūs pokalbiai, konferencijos, internetinės pokalbių programos, socialiniai tinklai.

- Tėvai ir pedagogai vieningai sutaria, kad jie pageidautų daugiau: bendrų išvykų, vakaronių (neoficialioje aplinkoje, be programos). Pedagogai dar papildomai pageidauja daugiau: lektorių mokymų, tėvų vedamų pamokų (užsiėmimų).
- Remiantis tyrimo rezultatais, bendra tėvų ir pedagogų nuomone, išskirti sunkumai kylantys tėvams ir pedagogams bendradarbiaujant mokinių SEU kontekste: laiko stoka; tėvų užimtumas; tinkamo laiko tėvams ir pedagogams suderinimas; tėvų pasyvumas; tėvų nenoras; atvirumo stoka; socialinio emocinio ugdymo menkas suvokimas; amžiaus skirtumas; kartu nesusikalbėjimas; tėvystės įgūdžių stoka. Pedagogų nuomone taip pat kylantys sunkumai yra: pedagogų užimtumas; tėvų požiūris: gėda turėti problemą; pasitikėjimo stoka; finansinių išteklių stoka; žiniasklaidos formuojamas menkas mokytojo prestižas; nenoras priimti naujoves. Tėvų nuomone: tėvų požiūris – mokykloje vaiku rūpinasi tik mokytojas; neįsigilinimas į visos mokyklos tėvų poreikius.
- Išryškėjo tėvų ir pedagogų bendrai nurodomos bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: tėvų poreikių nustatymas atliekant apklausas; informavimas; atvirų durų, tėvų dienos iki vėlyvo vakaro; klasių vadovų aktyvesnis bendravimas su tėvais; asmeninio dėmesio parodymas; nuotolinio bendravimo galimybių išnaudojimas; atvirumo, pagarbos, pasitikėjimo atmosferos skatinimas per vakarones, išvykas neoficialioje aplinkoje; įvairių bendradarbiavimo formų naudojimas; tėvų švietimas SEU temomis; pedagogų noras tobulėti; veiklų tęstinumas. Tik pedagogų nurodomos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: kvietimas iš anksto, kelis kartus; renginiai vakarais; bendravimas tikslinėse grupėse; tėvų noras suprasti SEU; mokytojų prestižo didinimas; finansinių išteklių nereikalaujanti veikla. Tik tėvų nurodomos tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo mokinių SEU kontekste tobulinimo galimybės: nuolatinio grįžtamojo ryšio tėvams teikimas; rekomendacijų (netradicinėmis formomis) teikimas; namų darbų užduotys įtraukiančios tėvus; tėvų iniciatyva įtraukiant kitus tėvus bendradarbiauti SEU kontekste.

REKOMENDACIJOS

Tyrime dalyvavusiems pedagogams:

- Prieš planuojant ir įgyvendinant SEU veiklas, išsiaiškinti tėvų poreikius, lūkesčius, pavyzdžiui, organizuojant apklausas tėvams apie pageidautinas mokymo temas, tinkamiausią laiką, formą bendravimui ir bendradarbiavimui SEU kontekste.
- Suteikti galimybę tėvams apsilankyti atvirų durų, tėvų dienoje iki vėlyvo vakaro.
- Kvietimą tėvams dalyvauti renginyje ar kitose SEU veiklose išsiųsti iš anksto, kelis kartus pakartojant.
- Skatinti klasių vadovų aktyvesnę bendravimą su tėvais, rodant tėvams daugiau asmeninio dėmesio, pavyzdžiui, asmeniškai kreipiantis ir pakviečiant į renginį.
- Išnaudoti nuotolinio bendravimo galimybes.
- Organizuoti vakarones, išvykas neoficialioje aplinkoje, skatinant atvirumo, pagarbos, pasitikėjimo atmosferos kūrimą mokykloje, glaudesnius tarpusavio santykius tarp tėvų ir pedagogų.
- Naudoti įvairias bendradarbiavimo formas: nesulaukus norimo rezultato keisti bendradarbiavimo formą, priemonę ar metodą, o ne atsisakyti pačios idėjos.
- Įvairiomis formomis teikti nuolatinį grįžtamąjį ryšį tėvams.

Tyrime dalyvavusiems mokinių tėvams:

- Aktyviau dalyvauti bendradarbiaujant su pedagogais priimant sprendimus, susijusius su tėvų švietimu SEU temomis mokykloje: siūlyti savo idėjas, aktualių temų, probleminių situacijų pavyzdžius.
- Informuoti, skatinti, asmeniškai kviesti prisijungti mažiau aktyvius mokinių tėvus, taip siekiant juos įtraukti bendradarbiavimui SEU kontekste.

Tyrėjams:

- Ištirti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą mokinių socialinio emocinio ugdymo(-si) kontekste kiekybinio tyrimo metodais, siekiant suskirstyti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo veiklas ir formas (priemones, metodus) pagal reikšmingumą.

LITERATŪRA

1. Ališauskienė, S., & Miltenienė, L. (2004). Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius. *Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla*.
2. Anderson-Butcher, D. & Ashton, D. (2004). Innovative models of collaboration to serve children, youths, families, and communities. *Children & Schools*, 26(1), 39-53. Doi: 10.1093/cs/26.1.39
3. Anderson-Butcher, D., & Ashton, D. (2004). Innovative models of collaboration to serve children, youths, families, and communities. *Children & Schools*, 26(1), 39-53.
4. Anzenbacher, A. (1992). *Filosofijos įvadas*. Katalikų pasaulis.
5. Bear, G. G., & Watkins, J. M. (2006). Developing self-discipline. *Children's needs III: Development, prevention, and intervention*, 29-44.
6. Berns, R. M. (2009). Vaiko socializacija: šeima, mokykla, visuomenė. *Vilnius: Poligrafija ir informatika*.
7. Bitinas, B., Rupšienė, L., & Žydžiūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija. *Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė*, 152-187.
8. Bower, H., & Griffin, D. (2011). Can the Epstein model of parental involvement work in a high-minority, high-poverty elementary school? A case study. *Professional School Counseling*, 15(2), 77-87.
9. Cefai, C., & Cooper, P. (2009). What is emotional education. *International Journal of Emotional Education*, 1(1), 1-7.
10. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (2005). *Safe and sound: An educational leader's guide to evidence-based social and emotional learning (SEL) programs*. Chicago: Author. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą <http://static1.squarespace.com/static/513f79f9e4b05ce7b70e9673/t/5331c141e4b0fba62007694a/1395769665836/safe-and-sound-il-edition.pdf>
11. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (2015). *2015 CASEL guide: Effective social and emotional learning programs—middle and high school edition*. Chicago, IL: Author. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą <http://www.casel.org/middle-and-high-school-edition-casel-guide>
12. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). (2012). *2013 CASEL guide: Effective social and emotional learning programs—preschool and elementary school edition*. Chicago, IL: Author. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą <http://www.casel.org/preschool-and-elementary-edition-casel-guide>
13. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (2005). *Safe and sound: An educational leader's guide to evidence-based social and emotional learning programs-Illinois*

- edition. Chicago, IL: Author. [Žiūrėta 2017-01-04]. Prieiga per internetą <http://static1.squarespace.com/static/513f79f9e4b05ce7b70e9673/t/5331c141e4b0fba62007694a/1395769665836/safe-and-sound-il-edition.pdf>
14. Čiuladienė, G. ir Valantinas, A. (2012). Tėvų į(si)traukimas į vaikų ugdymą: ar tai problema Lietuvos mokyklose? *Socialinis darbas*, 11 (2), 401-410. [Žiūrėta 2017-02-23]. Prieiga per internetą [https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/kompetenciju-ugdymo-centras/T%C4%97v%C5%B3%20C4%AF\(si\)traukimas%20C4%AF%20vaik%C5%B3%20Ougdym%C4%85.pdf](https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/centrai/kompetenciju-ugdymo-centras/T%C4%97v%C5%B3%20C4%AF(si)traukimas%20C4%AF%20vaik%C5%B3%20Ougdym%C4%85.pdf)
  15. Dapkienė, S. (1997). Klasės auklėtojas ir auklėtinio šeima. *Šiauliai: Saulės delta*.
  16. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82 (1): 405–432.
  17. Dusenbury, L., & Weissberg, R. P. (2017). State Efforts to Promote Social and Emotional Learning in Students. A Status Report. *Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning*.
  18. Dusenbury, L., Calin, S., Domitrovich, C., & Weissberg, R. P. (2015). What Does Evidence-Based Instruction in Social and Emotional Learning Actually Look Like in Practice?. *Chicago, IL: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning*.
  19. Elias, M. J. (2003). Academic and Social-Emotional Learning. Educational Practices Series.
  20. Elias, M. J. (2006). The connection between academic and social-emotional learning. In M. J. Maurice, & H. Arnold (Eds.), *The educator's guide to emotional intelligence and academic achievement*, (pp. 4-14). Thousand Oaks, CA: Corwin Press. [Žiūrėta 2017-03-28]. Prieiga per internetą https://us.corwin.com/sites/default/files/upm-binaries/8299_Ch_1.pdf
  21. Elias, M. J., Zins, J. E., Weissberg, R. P., Frey, K. S., Greenberg, M. T., Haynes, N. M., ... Shriver, T. P. (1997). *Promoting social and emotional learning: Guidelines for educators*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
  22. Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships. *Phi delta kappan*, 76(9), 701.
  23. Epstein, J. L. (2008). Improving family and community involvement in secondary schools. *The Education Digest*, 73(6), 9.
  24. Epstein, J. L., & Salinas, K. C. (2004). Partnering with families and communities. *Educational leadership*, 61(8), 12-19.
  25. Fullan, M. (1998). Pokyčių jėgos. *Vilnius: Tyto alba*.
  26. Gedvilienė, G., Kankevičienė, L. (2014). Informacinės visuomenės technologijos ir jų kaita švietimo sistemoje. [žiūrėta 2018.03.10]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2014/09/2014-Informacines-visuomenes-technolog_20p.pdf

27. Goleman, D. (1995). *Emotional intelligence*. New York: Bantam Books.
28. Goleman, D. (2009). *Emocinis intelektas*. Vilnius: Presvika.
29. Graham-Clay, S. (2005). Communicating with parents: Strategies for teachers. *School Community Journal*, 15(1), 117.
30. Griffin, H. R. (2014). The Importance of Collaboration Between Parents and School in Special Education: Perceptions From the Field. *UNF Theses and Dissertations*. [Žiūrėta 2018-03-10]. Prieiga per internetą <http://digitalcommons.unf.edu/etd/530>
31. Grincevičienė, V. (2014). Mokyklos ir šeimos sąveikos ypatumai S. Šalkauskio filosofijoje ir ugdymo tikrovėje. *Filosofija. Sociologija*, 25 (3), 174-180.
32. Hargreaves, A. (1999). Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai. *Vilnius: Tyto alba*.
33. Hargreaves, A. (2008). Mokymas žinių visuomenėje. Švietimas nesaugumo amžiuje. *Vilnius: Homo liber*.
34. Hawkins, J. D., Smith, B. H., & Catalano, R. F. (2004). Social development and social and emotional learning. *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say*, 135-150.
35. Yoder, N. (2014). *Teaching the whole child: Instructional practices that support social-emotional learning in three teacher evaluation frameworks*. Washington, DC: American Institutes for Research Center on Great Teachers and Leaders. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą <http://www.gtlcenter.org/sites/default/files/TeachingtheWholeChild.pdf>
36. Jigyel, K., Miller, J. A., Mavropoulou, S., & Berman, J. (2018). Parental communication and collaboration in schools with special educational needs (SEN) programmes in Bhutan. *International Journal of Inclusive Education*, 1-18. [Žiūrėta 2018-03-10]. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1426053>
37. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas*. Vilnius: Gimtasis žodis.
38. Kardelis, K. (2005). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. *Šiauliai: Lucilijus*.
39. Keyton, J. (2011). *Communication and organizational culture: A key to understanding work experiences*. Sage.
40. Kendziora, K., & Yoder, N. (2016). When districts support and integrate social and emotional learning (SEL): Findings from an ongoing evaluation of districtwide implementation of SEL. *The WERA Educational Journal*, 9 (1), 31-43. [Žiūrėta 2017-01-08]. Prieiga per internetą <http://www.wera-web.org/wp-content/uploads/2012/08/WEJ-November-2016-final.pdf#page=31>
41. Kontautienė, R. (2000). Pedagoginio bendradarbiavimo sistemos plėtotė pradinėje mokykloje. *Daktaro disertacija*.

42. Kontautienė, R. (2001). Mokiniai – mokytojo partneriai pedagoginio bendradarbiavimo sistemoje. *Pedagogika*, 53, 51-57.
43. Kontautienė, R. (2010). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda.
44. Leliūgienė, I. ir Kaušylienė, A. (2012). Tėvų vaidmuo kuriant saugią socialinę mokyklos bendruomenės aplinką. *Socialinis ugdymas*, 20 (31), p. 18-34. [Žiūrėta 2017-02-22]. Prieiga per internetą <http://leu.lt/download/734/socialinis%20ugdymas%2031.pdf#page=18>
45. Leliūgienė, I. ir Simanavičiūtė, G. (2010). Pedagoginis tėvų švietimas kaip sėkmingos vaikų socializacijos prielaida. *Socialinis darbas*, 9 (1), 114-121.
46. Lietuvos LIONS klubų asociacija. (2007). *Lions Quest gyvenimo įgūdžių ugdymo programos „Paauglystės kryžkelės“ vadovas*. UAB „Žemaitijos spauda“.
47. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1991, Nr. 23-593.
48. Lopez, G. R., Scribner, J. D., & Mahitivanichcha, K. (2001). Redefining parental involvement: Lessons from high-performing migrant-impacted schools. *American Educational Research Journal*, 38(2), 253-288. [Žiūrėta 2017-04-15]. Prieiga per internetą <https://doi/10.3102/00028312038002253>
49. Loughran, S. B. (2008). The importance of teacher/parent partnerships: Preparing pre-service and in-service teachers. *Journal of college teaching & Learning*, 5(8), 35-38. [Žiūrėta 2018-03-12]. Prieiga per internetą: <https://www.cluteinstitute.com/ojs/index.php/TLC/article/view/1239/1223>
50. Martišauskienė, D. (2014). Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo kokybė–vienas pedagogų veiklos profesionalumą lemiančių veiksnių. *Tiltai*, 59(2), 109-123.
51. Martišauskienė, E. (2008). Ugdomojo mokymo retrospektyva ir dabartis (V. Rajeko „Ugdomojo mokymo“ ir konstruktyvizmo paralelės). *Pedagogika*, 89(2008), 11-17.
52. Merfeldaitė, O. (2009). Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo stiprinimas sprendžiant vaikų socializacijos problemas. *Socialinis ugdymas*, 8 (19), 59-71. [Žiūrėta 2017-02-27]. Prieiga per internetą <https://leu.lt/download/722/socialinis%20ugdymas%2019.pdf>
53. Miltenienė, L. (2005). Bendradarbiavimo realybė tenkinant vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius bendrojo lavinimo mokykloje. *Specialusis ugdymas*, 2(13), 34-44.
54. Miškinienė, M., Česnavičienė, J. ir Veličkienė, J. (2014). Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formos. *Technologinio ugdymo aktualijos*, 72, 72-82. [Žiūrėta 2017-02-23]. Prieiga per internetą <http://gs.elaba.lt/object/elaba:4362526/4362526.pdf#page=72>
55. Morkevičius, V., Telešienė, A., & Žvaliauskas, G. (2008). Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVivo ir Text Analysis Suite. *Pavyzdinis metodologinis mokomasis studijų paketas*. [Žiūrėta 2017-03-25]. Prieiga per internetą:

http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_III_3_2_2.html

56. Payton, J., Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., Schellinger, K. B., & Pachan, M. (2008). *The positive impact of social and emotional learning for kindergarten to eighth-grade students: Findings from three scientific reviews*. Chicago, IL: Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. [Žiūrėta 2017-02-25]. Prieiga per internetą <http://www.casel.org/wp-content/uploads/2016/08/PDF-4-the-positive-impact-of-social-and-emotional-learning-for-kindergarten-to-eighth-grade-students-executive-summary.pdf>
57. Patel, H., Pettitt, M., & Wilson, J. R. (2012). Factors of collaborative working: A framework for a collaboration model. *Applied ergonomics*, 43(1), 1-26.
58. Paulsen, K. J. (2008). School-based collaboration: An introduction to the collaboration column. *Intervention in School Clinic*, 43(5), 313–315. doi:10.1177/1053451208314494
59. Perrault, E., McClelland, R., Austin, C., & Sieppert, J. (2011). Working together in collaborations: Successful process factors for community collaboration. *Administration in Social Work*, 35(3), 282-298.
60. Radu, B. M. (2011). Parental involvement in schools. A study of resources, mobilization, and inherent inequality. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, 2(2), 103.
61. Remeikaitė, I. ir Lekavičienė, R. (2002). Emocinis intelektas ir jo vertinimo problema. *Psichologija*, 26, 54-65. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą <http://www.zurnalai.vu.lt/psichologija/article/view/4397/6626>
62. Rupainienė, V. (2008). Pradinės mokyklos bedruomenės bendradarbiavimas diegiant curriculum inovacijos skirtingų edukacinių paradigmu aspektu. *Daktaro disertacija*. Kaunas: KTU.
63. Rupainienė, V., & Janiūnaitė, B. (2008). Pradinės mokyklos bendruomenės bendradarbiavimo ypatumai diegiant ugdymo programos naujoves. *Pedagogy Studies/Pedagogika*, 91, 73-79.
64. Schalla, L. K. (2015). Family-school collaboration in Mexico: perspectives of teachers and parents. *Doctoral dissertation*, University of Minnesota, 228. [Žiūrėta 2018-03-10]. Prieiga per internetą: https://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/171715/Schalla_umn_0130E_15815.pdf?s
65. Schaps, E., Battistich, V., & Solomon, D. (2004). Community in school as key to student growth: Findings from the Child Development Project. *Building academic success on social and emotional learning: What does the research say*, 189-205.
66. Sheldon, S. B., & Epstein, J. L. (2002). Improving student behavior and school discipline with family and community involvement. *Education and urban society*, 35(1), 4-26.

67. Slušnienė, G., Parišauskienė, D., & Balčėtienė, A. (2018). Bendradarbiavimui su ugdytinių tėvais skirtų technologijų taikymas siekiant efektyvios komunikacijos. *Mokslo taikomieji tyrimai lietuvių kolegijose*, 1(13).
68. Socialinio emocinio ugdymo institutas (SEU institutas). (2014). *Socialinės ir emocinės kompetencijos*. [Žiūrėta 2017-01-08]. Prieiga per internetą <http://www.seuinstitutas.lt/lt/kas-tai-yra-socialinis-ir-emocinis-ugdymas>
69. Šlušnys, L. & Šukytė, D. (2016). Ką gali mokytojas? *Vilnius: Tyto alba*.
70. Šukytė, D. ir Mingėla, T. (2011). *Pristatymas „Lions Quest ugdymo programa „Paauglystės kryžkelės“*. [Žiūrėta 2018-03-18]. Prieiga per internetą http://juventa.lt/iliustracijos/_pro/2011/lion/pristatymas.pdf
71. Tidikis, R. (2003). Socialinių tyrimų mokslo metodologija. *Vilnius: Mykolo Romerio universitetas*.
72. Trakšėlys, K. (2010). Tėvų įtraukimas į aplinkos pedagogizavimą taikant andragogines sistemas. *Socialinių mokslų studijos*, 4(8), 57-68. [Žiūrėta 2017-02-23]. Prieiga per internetą http://www.mruni.eu/upload/iblock/618/4_Traskelys.pdf
73. Ušėckienė, L. (2003). *XX a. pedagogikos kryptys ir švietimo sistemos*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
74. Vaicekauskienė, V. (2003). Neįgalių vaikų ugdytojų požiūris į bendradarbiavimą. *Socialinis darbas*, 1(3), 57-71.
75. Valantinas, A. (2009). Socialinis emocinis ugdymas. Kas tai? Kuo gali mums padėti? *Švietimo problemos analizė*, 10 (38). [Žiūrėta 2017-02-25]. Prieiga per internetą <http://www.nmva.smm.lt/wp-content/uploads/2012/12/Socialinis-emocinisugdymas.-Kas-tai-Kuo-gali-mums-pad%C4%97ti-2009-gruodis.pdf>
76. Valantinas, A., & Čiuladienė, G. (2013). Tėvų įsitraukimo į mokyklos gyvenimą, mokymosi pasiekimų ir mokytojo darbo vertinimo sąsajos. *Socialinis darbas*, 12(2).
77. Vietienė, I. ir Malinauskienė, D. (2015). Tėvų požiūris į bendradarbiavimo raišką ikimokyklinėje bendruomenėje. *Mokytojų ugdymas*, 24 (1), 101-114. [Žiūrėta 2017-02-23]. Prieiga per internetą http://salduve.lt/wp-content/uploads/2014/07/mokytoj-ugdymas_2015-1.pdf
78. VšĮ LIONS QUEST LIETUVA. (2016). Lions Quest gyvenimo įgūdžių ugdymo programos „Paauglystės kryžkelės“ pristatymas. *Internetinis tinklalapis*. [Žiūrėta 2018-03-18]. Prieiga per internetą: <http://lions-quest.lt/paauglystes-kryzkeles/>
79. Warren, M. R., Hong, S., Rubin, C. L., & Uy, P. S. (2009). Beyond the bake sale: A community-based relational approach to parent engagement in schools. *Teachers college record*, 111(9), 2209-2254.

80. Weissberg, R. P., Durlak, J. A., Domitrovich, C. E., & Gullotta, T. P. (2015). Social and emotional learning: Past, present, and future. In J. A. Durlak, C. E. Domitrovich, R. P. Weissberg, & T. P. Gullotta (Eds.), *Handbook of social and emotional learning: Research and practice* (pp. 3-19). New York: Guilford. [Žiūrėta 2017-01-07]. Prieiga per internetą <https://www.casel.org/wp-content/uploads/2016/06/Social-and-emotional-learning-Past-present-and-future.pdf>
81. Zins, J. E., & Elias, M. J. (2006). Social and emotional learning. In G. G. Bear & K. M. Minke (Eds.), *Children's needs III: Development prevention and intervention* (pp. 1–14). Bethesda, MD: National Association of School Psychologists. [Žiūrėta 2017-03-12]. Prieiga per internetą https://static1.squarespace.com/static/5622d9f6e4b0501d4068d092/t/58597c0cbebafe1334eb638/1482259468882/Elias_%26_Zins%2B2006.pdf
82. Zins, J. E., Bloodworth, M. R., Weissberg, R. P., & Walberg, H. J. (2007). The scientific base linking social and emotional learning to school success. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 17(2-3), 191-210. <http://dx.doi.org/10.1080/10474410701413145>
83. Žydžiūnaitė, V. (2007). Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos. *Kaunas: Technologija*.
84. Žydžiūnaitė, V. (2011). Baigiamojo darbo rengimo metodologija. *Mokomoji knyga. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija*.
85. Žydžiūnaitė, V., Merkys, G., & Jonušaitė, S. (2005). Socialinio pedagogo profesinės adaptacijos kokybinė diagnostika. *Pedagogika*, 76, 23-32.